

הישיבה השלוש-מאות-ושמונים-ושתיים של הכנסת השביעית

יום שני, י"ט שבט תשל"ג (22 ינואר 1973)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מטעם ועדת הכספים, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: חוק מימון מפלגות, תשל"ג-1973, שחזר מוועדת הכספים.

לדיון מוקדם: חוק הבחירות לכנסת (תיקון), תשל"ג-1973 - הצעת חבר-הכנסת מ. פרוש; חוק התיכונן והבנייה (צווי הריסה מינהליים) (תיקון), תשל"ג-1973 - הצעת חבר-הכנסת מ. סורקיס וי. תמיר.

היו"ר י. ישעיהו: הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון: ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

מטעם הממשלה, לקריאה ראשונה: א. חוק לה- ארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (החזקת תעודת זהות והצגתה), תשל"ג-1973; ב. חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 4), תשל"ג-1973.

ב. שאילתות ותשובות

2. מינוי האוכלוסיה הבדואית

מאזר קדש-ברנע

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את עד הבטחון ביום א' בטבת תשל"ג (6 בדצמבר 1972):

בעתון "על המשמר" מיום 12 בנובמבר 1972 נמסר, כי בינואר 1972 פונתה מן האזור המכונה עתה קדש-ברנע אוכלוסיה בדואית, נהרסו בתים, נש- רפו חנויות בעיירה קסיימה, וכן נגרמו נזקים אחרים לרכושם של התושבים הערביים.

אבקש לדעת:

1. האם פונתה אוכלוסיה בדואית מקדש-ברנע? אם כן - מה היתה הסיבה לכך ומי נתן את ההוראה?

2. האם בעקבות מה שהתרחש בעיירה קסיימה הוקמה ועדת חקירה מטעם צה"ל? אם כן - מה היו מסקנות הוועדה, והאם הן בוצעו?

3. האם ידוע לכבוד השר על תכניות התנחלות בקדש-ברנע? אם כן - האם הן על דעת הממ"ש שלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-2. בעת התמרון המרכזי של צה"ל בפברואר 1972 פנו בדואים מן השטחים שנועדו לתנועת הכוחות ולתירגולי אש. האישור לכך ניתן על-ידי המטה הכללי. לאחר התרגיל חזרו הבדואים למקומותיהם. תלונות מספר שנתקבלו בקשר להתנחלות כוחות צה"ל נחקרו וחיללים מספר הועמדו לדיון.

3. לשאלות בדבר התיישבות בשטחים אין אני הכתובת הממשלתית.

היו"ר י. ישעיהו:

כרגיל נשמע בראשית הישיבה תשובות לשאלות של חברי הכנסת. אני מבקש את שר הבטחון לעלות לדוכן ולהשיב לשאילתות.

1. הסכנה לאזניים בלתי-מוגנות

בעת ירי ארטילרי

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום א' בטבת תשל"ג (6 בדצמבר 1972):

בתרגילי ירי במיתקני הקליעה למטרה אין מש- תמשים באזניות למען הגנה על האזניים מפני פג- עה בשמיעה. נמסר לי מפי מומחה בנושא שסכנה נשקפת בייחוד לצעירים היורים בלא אמצעי הגנה על האזניים.

אבקש לדעת:

1. האם חוות-הדעת הנ"ל נכונה?

2. אם כן - מה נעשה לתיקון הדבר?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. קיים סיכון מסוים של נזק שמיעתי בכל חשיפה לדש חזק, לרבות ירי.

2. פקודות מטכ"ל קובעות: "בירי ארטילרי חיי- בים כל הנמצאים בעמדה לאטום את אזניהם בצמר- גפן או באמצעי אחר כדי להגן עליהן מפני היריה". הפתרון של אזניות הגנה נמצא בלתי-מתאים והוא גורר בעיות אחרות, כגון אי-שמיעת הפקודות, דבר שעלול לגרום לאסונות מסוג חמור יותר. חיל הרמאה עורך כעת סקר רחב, שבמסגרתו נבחנים סוגים שונים של אוטמי אזניים. לאחר הגשת הנתו- נים ובדיקת ההצעות יוחלט על-ידי הגורמים המוס- מכים על סוג פעולות המנע המתאימות לצה"ל.

חוברת ט"ו, ישיבה שפ"ב
— שאלות ותשובות (אליעד, דיין, טובי, מיקוניס, אבנרי) —

וזר. בהתאם לרישומים הרשמיים לא היתה למחזיקים זכות בעלות בקרקע. עם זאת, משנתפסה הקרקע לפני כשלוש שנים, הועמדה לרשות משפחות אלה קרקע חלופה.

5. תפיסת קרקע בכפר בית-דג'ן על-ידי צה"ל

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

ב"מעריב" מיום 17 בדצמבר 1972 נמסר, כי קבוצה של תושבים ערביים מבית-דג'ן שבאזור שכם העלתה במסיבת עיתונאים בשכם את ההאשמה, כי רשויות הבטחון הפקיעו מידיהם קרקעות לשם הקמת ישובים יהודיים באזור.

אבקש לדעת:

1. האם הופקעו באחרונה קרקעות תושבי הכפר הנ"ל?
2. אם כן — מה היא כמות הקרקע המופקעת?
3. לשם מה הופקעו אדמות הכפר?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. שאילתה זוהי הוגשה על-ידי חבר-הכנסת טובי וזה עתה עניתי עליה.

6. סגירת קרקע באזור בית-לחם על-ידי צה"ל

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

ראש עיריית בית-לחם, מר אליאס פריג, טוען (על-פי עתוני יום 22 בדצמבר 1972) בשם 250 בעלי קרקעות ובשם עיריות בית-לחם ובית-סאחור, כי של-טונות הבטחון החלו בסימון שטח של 70 קמ"ר קר-קעות, צפונית-מזרחית לבית-לחם, וכי השטח גועד לסגירה ולפגיעה באינטרסים החיוניים של בעלי הא-דמות הללו.

אבקש לדעת:

1. האם השטח הנ"ל גועד לסגירה?
2. אם כן — לאיזו מטרה?
3. האם מוכן כבוד השר להודיע, כי האדמות הנ"ל לא יופקעו מידי בעליהן החוקיים לשם תח-נחות יהודית?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. ראה תשובתי מיום 26 בדצמבר 1972 לשאלתה של חבר-הכנסת שלום כהן באותו עניין.

7. מעמדם של אזורי הכפרים איקירת וזירעם

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

ב"הארץ" של יום 26 בדצמבר 1972 נתפרסם, כי עומדים להכריז על אזורי הכפרים איקירת וזירעם כ"אזורים סגורים", שהכניסה אליהם תהיה מותרת ברשויות בלבד.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

3. העתונים המופצים בצה"ל

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בטבת תשל"ג (21 בדצמבר 1972):

בעתון "הארץ" ביום 19 בדצמבר 1972 התפרסם במדור "מכתבים למערכת" מכתבו של חייל, הטוען כי בצה"ל מחלקים מדי יום, ללא תשלום, טפסים של עתון "דבר", ואך ורק של עתון זה.

אבקש לדעת:

א. האם הטענה נכונה?

ב. אם כן — מדוע מחלקים בצה"ל רק את עתון "דבר"?

שר-הבטחון מ. דיין:

א. לא.

ב. כמות העתונים המופצים בצה"ל נקבעת בהת-אם לתקציב, אולם את היחס בין העתונים קובעת ועדת-משנה של הכנסת לתקציב הבטחון, בראשות יושב-ראש ועדת הכספים של הכנסת, והוא מוכתב לצה"ל.

מופצים העתונים כדלקמן: "דבר" — 50.6%; "הארץ" — 24.9%; "על המשמר" — 13.6%; "הצו-פה" — 10.9%. בנוסף על הנ"ל מופצים מדי יום 100 עתוני "אומר", 60 עתוני "ג'רוסלם פוסט" ו-40 עתוני "אל-אנבא", המיועדים לחיילים המתקשים בק-ריאת עתון יומי רגיל. בתחילת שנת התקציב נקבעת לכל יחידה מיכסת העתונים היומיים, המשקפת את היחס הקבוע בין כמויות העתונים השונים שנקבעו לכלל צה"ל.

4. תפיסת קרקע בכפר בית-דג'ן על-ידי צה"ל

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בטבת תשל"ג (21 בדצמבר 1972):

ב"מעריב" מיום 17 בדצמבר 1972 פורסם, כי תושבי הכפר בית-דג'ן באזור שכם הודיעו בכנס עת-נאי על כוונת שלטונות צה"ל להפקיע מידיהם שט-חי קרקע וכי כבר החלו בהכנות להקמת ישוב יהודי באזור. לפי העתון טוענים התושבים, כי השלטונות כבר החלו לגדו שטחים השייכים לכפר, להניח קווי מים ולעשות את כל ההכנות הדרושות להקמת ישוב. לפי "מעריב" הודיע שר הבטחון, בתגובה על כך, כי לא ידוע לו דבר על העניין.

הגני מבקש לדעת:

- א. מה ידוע לכבוד השר על הטענות הנ"ל של תושבי בית-דג'ן?
- ב. האם הופקעו או נתפסו אדמות כל שהן מן הכפר בית-דג'ן או סביבתו, ולאיוזו מטרה?
- ג. האם קיימת תכנית כלשהי להקמת התייש-בות יהודית באזור הנ"ל?
- ד. אם כן — מי החליט על כך?

שר-הבטחון מ. דיין:

לאחרונה לא הופקעה קרקע מתושבי הכפר. שניים מתושבי הכפר החזיקו כ-30 דונם בא-

— שאילתות ותשובות (אבנרי, דיין, י. תמיר, גולדשמידט, ישעיהו, מיקוניס) —

לשאילתה של חברי-הכנסת שלום כהן ומהיום לשאילתה של חברי-הכנסת מיקוניס, שתיהן באותו עניין.

10. דחיית בקשתה של הגברת אסולין לפטור מחובת שירות בצה"ל

חברי-הכנסת י. גולדשמידט שאל את שר הבטחון ביום ד' בשבט תשל"ג (7 בינואר 1973):

הגברת בטי אסולין, שכונת וייצמן 47, רמלה, שלחה לי העתק פנייתה אליך מיום 17 בדצמבר 1972, ובו היא טוענת שבהופיעה ביום 11 בדצמבר 1972 לפני ועדת פטור משירות בצה"ל מטעמי דת נדחתה בקשתה לפטור בגלל אי-יכולתה להסביר לוו-עדה: 1. עירוב תחומין; 2. עירוב תבשילין.

לדבריה ידעה להשיב על שאר השאלות וגם הבי-אה עדים והוכחות להיותה דתית.

רצוני לשאול:

1. האם התיאור דלעיל משקף את מהלך הבחינה לפני ועדת הפטור?

2. מה היו שאר השאלות שנשאלה גברת אסולין, ומה השיבה עליהן?

3. האם סירוב הוועדה לפטור את גברת אסולין משירות בצה"ל התבסס על אי-ידיעתה את שני הנושאים — עירוב תבשילין ועירוב תחומין — בל-בד?

4. אם התשובה לשאלה 3 שלילית — מה היו הנימוקים שהכריעו בוועדה לצד דחיית הבקשה?

שר-הבטחון מ. דיין:

41. הסמכות לפטור יוצא צבא — אשה מחובת שירות בטחון נמסרה לוועדת פטור שהוקמה בהתאם להוראות החוק, ועל-פי דין אינני יכול להתערב בהחלטותיה או לחקור את השיקול אשר הביא כל אחד מתבירי הוועדה למסקנה שאין לפטור את המבקשת מחובת שירות בטחון.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחברי-הכנסת גולדשמידט.

יוסף גולדשמידט (מפד"ל):

האם אין, אם כן, כל אפשרות לקבל דיווח או ביקורת על החלטות הוועדות הללו?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני יודע על כל אפשרות. אינני יכול לעשות את מה שאתה ביקשת, שאנמק מדוע הם הגיעו למסקנה הזאת. אינני יכול לחקור אותם על גימיקיהם ושיקוליהם.

11. מעמדם של אזורי הכפרים איקריט ובירעם

חברי-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום ח' בשבט תשל"ג (11 בינואר 1973):

ב-1 בינואר 1973 פורסם בעתונות, כי הממשלה החליטה להכריז על הכפרים איקריט ובירעם כטאז-רים סגורים, ולשם כך הפעילה את תקנות ההגנה המנדטוריות משנת 1945, לאחר שתקנות-שעת-חי-

2. אם היא נכונה — מה הם הטעמים להכריזה הנדונה, והאם חל שינוי כל שהוא במצב מאז בוטל סיווגם של השטחים כ"אזורים סגורים"?

3. אם חל שינוי במצב מאז אותו מועד עד היום — מה הוא?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. הסברתי את העניין בפדורטוט במליאת הכנסת ביום 12 ביולי 1972 (ראה חוברת ל"ו של "דברי הכנסת", ישיבה שכ"ח).

8. העתונים המופצים בצה"ל

חברי-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

מר יואל בירקנטל, במסגרת שירותו בצה"ל, נתן קל בעובדה (שפירסם ב"הארץ", במכתב למערכת, מיום 19 בדצמבר 1972), כי בצה"ל מחלקים מדי בוקר בבוקרו לחיילים, ללא תשלום, טפסים של עתון "דבר", ואך ורק של עתון זה.

מר בירקנטל מוסיף: "דבר" הוא למעשה בט-אונה של "מפלגת העבודה". חיילים רבים כבר העירו על כך.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. כמה עתונים מוזמנים על-ידי צה"ל לחלוקה בקרב החיילים?
3. מה הוא הקריטריון להזמנת עתונים לחלוקה בקרב החיילים?

שר-הבטחון מ. דיין:

ראה תשובתי מהיום לשאילתה של חברי-הכנסת אליעד באותו עניין.

9. סגירת קרקע באזור בית-לחם על-ידי צה"ל

חברי-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

"הארץ" של יום 22 בדצמבר 1972 מוסר, כי ראש עיריית בית-לחם העביר לשר הבטחון מכתב מחאה על סגירת 70 קמ"ר צפונית-מזרחית לעיר על-ידי שלטונות הבטחון.

לטענת ראש העיר לא הסכים מושל בית-לחם לקבל משלחת המייצגת את בעלי הקרקעות ונציגי העיריות, כדי לדון עמם בנושא.

הגני מבקש לדעת:

1. האם הגיע מכתב כנ"ל לשר הבטחון?
2. אם כן — מה היתה תגובת השר?
3. האם נסגר שטח כנ"ל באזור הנ"ל?
4. אם כן — מה היא הסיבה לכך?
5. לאיזו מטרה(ות) מיועד השטח הנ"ל?
6. האם סירב מושל בית-לחם לקבל משלחת כנ"ל?
7. אם סירב — מה היו הטעמים לסירוב הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-7. ראה תשובתי מיום 26 בדצמבר 1972

13. העונת חיללים המסרבים מטעמי מצפון לשרת בשטחים המוחזקים

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום ח' בשבט תשל"ג (11 בינואר 1973):

ב"דבר" מיום 3 בינואר 1973 פורסם, כי הסטו-דנט יוסי כותן נידון בבית-משפט צבאי ל-35 ימי מחבוש בשל סירובו לשרת שירות מילואים בשטחים הכבושים, מטעמים מצפוניים.

מאחר שמקרים בודדים דומים קורים מעת לעת, אבקש לדעת:

1. האם מוכן כבוד השר להשתמש בסמכותו ולחירות לשלטונות הצבאיים המתאימים, שלא לשלוח לשירות מילואים בשטחים הכבושים אנשי מילואים, המבקשים מטעמי מצפון לעבור את שירותם בשטחי "הקו הירוק" בלבד?

2. האם מוכן כבוד השר לפעול לביטול העונש שהוטל על יוסי כותן?

שר-הבטחון מ. דיין:
2—1. לא.

14. האיסור שהוטל על תושבי רמת-הגולן ללמוד בארצות ערב

חבר הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בשבט תשל"ג (18 בינואר 1973):

א. מדוע אוסרים שלטונות הממשל הצבאי על תושבי רמת-הגולן לשלוח את בניהם ללימודים אקדמיים בדמשק או בבירה ערבית אחרת, כפי שהדבר מותר לתושבי הגדה או רצועת-עזה?

ב. האם אין בדעת השר להסיר את האיסור הנ"ל ולאפשר לתלמידים הרוצים בכך ללמוד לימודים אקדמיים בסוריה או בארץ ערבית אחרת?

שר-הבטחון מ. דיין:
א. משיקולי בטחון.
ב. לא.

ג. חוק התקציב לשנת הכספים 1973, תשל"ג—1973 *

(קריאה ראשונה)

שימוני הרעה ניכרים על פני המשק הלאומי, לאחר תקופה של הבראה יחסית שנמשכה יותר משנתיים. בתקופה זו חלה התפתחות חיובית במשק, שתוצאותיה העיקריות היו: צמיחה מהירה, הקטנת הגרעון בחשבון השוטף, כאשר יבוא ההון איפשר לצבור ול-הגדיל את יתרות מטבע-החוץ הרבה מעבר לגרעון בחשבון השוטף. הישגים אלה לא הושגו בקלות והם תוצאה של אמצעים יעילים וחריפים שנקטו כמעט בכל תחומי המדיניות הכלכלית-פיסקלית, המוניטרית, ופעולות ישירות לגבי מאזן התשלומים. הפעלת האמצעים האלה דרשה הכרעות אמיצות מצד ההנהגה הכלכלית, יחד עם מאמצים פוליטיים ואדמיניסטרטיביים ניכרים.

רום (אזורי בטחון), שלפיהן היו אזורי איקריט ובר-עם סגורים עד כה, פקע תקפן.

אבקש לדעת:

אילו טעמים הניעו את הממשלה להפעיל את תקנות ההגנה מתקופת המנדט הבריטי דווקא לגבי איקריט ובר-עם?

שר-הבטחון מ. דיין:

כאמור בתשובתי מהיום לשאילתתו, הדומה לזו, של חבר-הכנסת אבנרי הסברתי יאת הנושא בפרוט-רוט במליאת הכנסת ביום 12 ביולי 1972.

12. הטלת איסור על קיום תהלוכת מחאה של חקלאים מאזור שכם

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום ח' בשבט תשל"ג (11 בינואר 1973):

בעתוני יום 3 בינואר 1973 פורסם, כי מושל שכם, אלוף-משנה אליעזר שגב, דחה את בקשתם של חקלאים משכם ומכפרי הסביבה למחות ב-26 בינואר שנה זו בתהלוכת מחאה נגד הפקעת כ-40,000 דונם אדמה בבקעת-הירדן, השמדת יבולים והריסת מבנים באזור. החקלאים ביקשו להביע את מחאתם בדרך הציבורית המקובלת, לאחר שבמגעים ישירים עם המושל הצבאי לא השיגו את מילוי תביעתם.

אבקש לדעת:

1. מדוע דחה המושל הצבאי בשכם את בקשת החקלאים לקיום תהלוכת מחאה?

2. נוכח הרגיעה הבטחונית ואי-חידרת מתבלים דרך בקעת-הירדן, המוכן כבוד השר לשחרר את האדם מות של החקלאים הערבים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. הממשל אינו מתיר הפגנות פומביות כלשהן.
2. את האדמות שראינו לאחרונה ומצאנו כי אפשר לשחררן — כבר שיחררנו.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו חוזרים להמשך הדיון על חוק התקציב לשנת הכספים 1973, תשל"ג—1973, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת מלמד, ואחריו לחבר-הכנסת רוזן.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי עלי להצטרף לדברי השבח לאנשי אגף התקציבים על המתכונת המשופרת של התקציב ועל תוספת האינפורמציה המוגזנת שמסרו לנו, המסייעת להגברת הפיקוח הפרלמנטרי על התקציב.

חברי הכנסת, הצעת תקציב זו מוגשת בעת

חוץ בסקטור הפרטי; וזאת, בהעדר ספיגה מספקת לקיוויו ערפי הביקוש, כאשר הצינור העיקרי לספיגה פיסקלית נסתם בשל דחיית הביצוע של הרפורמה במערכת המיסוי.

לא היינו צריכים להיות בבחינת "חכמים" כדי "לראות את הנולד", שהתקציב של אשתקד ועמו הפעילויות האחרות של הממשלה לא רק שלא ישיעו בכיוון של ריסון האינפלציה הגואה, אלא שהם גם טמנו בחובם גרעינים אשר עתידים היו לפעול להרחבה מוניטרית מוגברת.

אני מרשה לעצמי לצטט כמה מהדברים שאמרתי בדיון על התקציב לפני שנה:

"אמנם מוצע לפנינו תקציב, שהוא כשלעצמו לא יגרום להתרחבות מוניטרית נוספת... אבל גם אם יבוצע התקציב הלכה למעשה ולא תהיה חריגה ממסגרת ההוצאות — דבר שכלל איננו בטוח — הרי התקציב לא רק שאינו גורם מרסן לנחיצים האינפלציוניים הקיימים ושכנראה יימשכו גם בשנת 1972 בשל אותם הגורמים שזכרו לעיל, אלא הממשלה עוד תזרים השנה למשך אמצעי תשלום כמעט פי שניים מאשר בשנה הקודמת, בלי לעשות פעולה מקוזת מקבילה. יתירה מזו: הפעילויות האקסטרה-תקציביות במשק על-ידי מוסדות לא-ממשלתיים, פעולות האשראי בחוץ-לארץ... ועלי להדגיש במיוחד את תוספת ההוצאות שמוחוץ לתקציב: לשיכון ובנייה, הענף המשמש גם בלאו הכי גורם דוחף עיקרי לאינפלציה — השפעתו של כל הפעילויות הללו מן הדין שיפעלו בכיוון של הרחבה מוניטרית ולא בכיוון של ריסון".

ולהלן אמרתי: "התקציב, החייב להיות גם מכ- שיר לפעילות אנטי-מחזורית, לא ימלא איפוא את תפקידו במדיניות המוניטרית. הדבר חמור במיוחד לאור העובדה שבמדיניותו המוניטרית נקט בנק ישראל בש-נת 1971 את מידב אמצעי הספיגה, והאמצעים שבדין לנקוט לגבי שנת 1972 הצטמצמו ביותר".

אינני רוצה להללות אתכם, חברי הכנסת, בצי-טוטים נוספים מדברי. אני רוצה רק להשלים את הציטוטים בפסקה הבאה: "אינני מתעלם מכך שאין בכוון של התקציב בלבד לספוג את עורף הביקוש, וכאן מגיע אני לבעיית הרפורמה במס הכנסה, שבלע-דיה אין כל אפשרות — וזה הוסכם על הכל — לנהל מדיניות פיסקלית מותאמת לצרכים האובייק-טיביים של המשק".

בויכוח על השאלה: באיזו מידה הנהגת מס ערך מוסף תגרום להעלאת מחירים, או להיפך — לספיגת כספים, אמרתי את הדברים הבאים: "... מה שמש-פיע, השפיע וישפיע בעתיד על המחירים, הוא עורף הביקוש, והוא יעלה את המחירים גם בלי הטלת המס, שיתכן כי תספק נימוק סימפטי יותר להעלא-תם. להיפך, ההתרחבות המוניטרית עדיין לא באה לידי ביטוי מלא במחירים, והמגמה שלהם היא לע-ליה. רק ספיגה נוספת על-ידי מס — וזה המס היחיד הבא בחשבון ברעג הזה — תוכל לרסן את עלייתם. אלטרנטיבה אחרת אין".

כל זאת אמרנו בדיון על התקציב לשנת 1972. וז-קה על שר האוצר שחכם הגהו וודאי צריך היה לראות את הנולד, ואם הוא לא קיבל את העצות ואת האזה-

בזכות מדיניות זו, שאנחנו היינו בין תומכיה כא-שר רבים בבית הזה חלקו עליה, נכנס המשק למצב של צמיחה מהירה והתוצר גדל בתקופה זו ב-28% במונחים ריאליים; בזכות מדיניות זו הופנו המקורות ותוספת המקורות לכיוונים הרצויים: הצריכה הפרטית לנפש ירדה וקצב הגידול שלה התייצב בשנים אלו על 1%-2%, וזאת תוך כדי קיום מצב של תע-סוקה מלאה ואף תעסוקת-יתר. כתוצאה מכך וכן בזכות הפעולות הישירות לגבי מאזן התשלומים שפעלו לרווחיות היצוא ולייקור היבוא על-ידי העלאה מתמ-דת של תמריצי היצוא, על-ידי היטל כללי על היבוא שמשמעותו פחות אפקטיבי בחשבון השוטף, ולבסוף ביצוע השינוי של שער החליפין — בא גידול מרשים ביצוא וריסון היבוא. התוצאה היתה שיפור במאזן התשלומים.

היה ברור לנו שכדי לשמור על הישגים אלה ועל-מנת לבססם יידרשו מאמצים נמרצים לא פחות והכר-עות קשות לא פחות — ואולי מכאיבות — מצד ההנהגה הכלכלית. לצערנו, לא הצטיינה השנה ההנ-גה הכלכלית, בניגוד לשנים הקודמות, באומץ ובת-קיפות, ולא ננקטו אותם אמצעים אשר נדרשו מנקודת ראות כלכלית אובייקטיבית, בעקבות התעצמות האינ-פלציה והתגברותם של סימנים מדאיגים אחרים במשק. ואכן נסתמנו בשנת 1972 התפתחויות שליליות במשק, אשר עלולות לסכן את הישגי העבר ולהפכם לאפיוודה חולפת. אמנה כמה מהם: (1) הצריכה הפ-רטית גדלה בשנה זו ב-8.4%, שהם כ-5% לנפש, וקצב גידולה השיג כמעט את קצב גידול התוצר, ששיעורו היה 9.2%; (2) האטת שיעור הגידול ביצוא, שירד במונחים ריאליים כמעט למחצית — מ-24%-ל-14%. וכל זה אם אנחנו מתייחסים ליצוא ברוטו. אם נתייחס לערך המוסף בלבד, הרי שההאטה היא חזקה יותר, שכן משקלו של יצוא היהלומים, שבהם מרכיב הערך המוסף הוא נמוך, היה נכבד יותר בסך כל היצוא.

תמונה זו מודגשת ביתר חוזק אם נסתכל על התפלגות תוספת המקורות לשימושים העיקריים בשנת 1972. בעוד שבשנת 1971 תפסה הצריכה הפרטית רק 19% מכלל תוספת המקורות, חלקה בתוספת בש-נת 1972 הוא 41%; ואילו ההשקעה, למעט אגרות ומטוסים, שנטלה בשנה הקודמת 18% מכלל התוספת — תפסה 45% בשנת 1972. והיו אומר, שבשנת 1972 היוו ההשקעות המקומיות, ובמידה מסוימת הצריכה הפרטית, את המנוף העיקרי להרחבת הפעולות המש-קיות, לעומת השנה הקודמת, שנת 1971, שבה מילא פונקציה עיקרית זו היצוא, שחלקו בתוספת היה נמוך יחסית וגידולו הואט כאמור בשל הביקוש המקומי הגואה, הגורם לעלויות מחירים תלולות בשוק המקומי כשבאותו זמן עולות הוצאות הייצור והתמורה על היצוא מצטמצמת והולכת. כל זה מפחית את רוו-יות היצוא יחסית לתמורה שהיצרן יכול לקבל בעד המכירות בשוק המקומי, האוכל וכולע את הכל.

חברי הכנסת, מיפנה שלילי זה במגמות המשק, בניגוד למגמות החיוביות ששררו בו בשנים האחרונות, בא בעיקר בעיניים של הלחצים האינפלציוניים, שהיו קיימים גם קודם לכן, אלא הם התגברו בשנה האחרונה בשל ההגדלה הריאלית בהכנסה הפנויה בשיעור גבוה יותר מאשר בשנת 1971, וכן כתוצאה מהמרת מטבע-

נושאת בחובה התפתחות הרת-סכנות למשק. אותו דבר אמור לגבי הגידול הצפוי ביבוא והאטה בשיעור הגידול של היצוא: 10% לעומת 14% בשנת 1972, ו-24% בשנת 1971. ההגדלה המשמעותית בעודף היבוא תחזיר את המשק אחורנית ותגרום לגרעון במאזן התשלומים.

מצב זה בא לידי ביטוי מודגש בחלוקה הצפויה של תוספת המקורות בשנת 1973, שלפי התחזית של התקציב הלאומי תתחלק כדלקמן: 45% יכוונו לצריכה הפרטית, לעומת 41% בשנת 1972 ו-19% בשנת 1971. ואילו ייצוא יופנו רק 20% מהתוספת, לעומת 38% ב-1972 ו-48% בשנת 1971. התפתחות עגומה זו שחווים עורכי התקציב הלאומי בעקבות הגידול המהיר הצפוי בהכנסה הפנויה בשיעור שיא של 29%, או 13% במונחים ריאליים, מן הדין שתחייב את האחרים על המשק לנקוט מדיניות שמטרתה העיקרית הפעלת אמצעי ריסון וספיגה חריפים ביותר, שימנעו את ההתדרדרות.

אולם לא שמענו בדברי שר האוצר, בעת שהת-וה את קווי המדיניות הכלכלית, ולא ראינו בתקציב המוצע, שעליו לשמש מכשיר עיקרי לביצועה של המדיניות, שום אמצעים מסוג זה, פרט לאי אלה אמצעים פליאטיביים, שבדומי אין בהם משום תועיל בה חד-משמעית לבעיה המרכזית של חיינו הכלכליים.

אין זאת, חברי הכנסת, כי החליט מי שהחליט שיש להשלים, לפחות לשנה אחת, עם קיומה של האינפלציה במדינה האימתניים. נקל גם לשער שכאשר ישי הרבה הנהגים מהאינפלציה - המתעשרים למיניהם: הלווים הבלתי-צמחים, קבוצות הלחץ הגדולות מבין השכירים, שאמנם התוספות הנומינליות הגדולות על שכרם יוצאות בהפסדם בשל ההתייקרות, אבל כנראה שגם באשליה יש איזו שהיא ממשות, ותגובת הציבור עדיין לא באות לידי ביטוי מספיק - סובר מיהו שאפשר להקל ראש ולהסתפק במועט.

עלי להזהיר את עצמנו, שכל נאחז את המור עד. ולא רק מנקודת ראות של הטווח הארוך, היינו, כי ככל שנדחה את שעתה של התחלת מלחמת "חורמה" באינפלציה נצטרך בשעה מאוחרת יותר לנקוט אמצעים רבים יותר, חריפים ומכאיבים יותר, אשר יביאו לתוצאות מוערות יותר, יאלא גם בטווח הקצר, בשנה זאת, אם האינפלציה תימשך בממדיה הנוכחיים, היא תסכל ותשיש לאל קודם כל את המגמה החיובית העיקרית של התקציב המוצע הזה: הדאגה המוגברת לשכבות החלשות.

צאו ראו: אנו מוסיפים 3% מהתקציב לשכבות אלו על מנת לסגור במקצת את הפער, והנה בעקבות האינפלציה, שכידוע היא מעשירה את העשירים ומרוששת את העניים, אנו מפערים את הפער עוד יותר. משל למה הדבר דומה, למי שרוצה להקטין את המרחק בין הרצפה לתקרה ומגביה בסנטימטרים מספר את הרצפה בלי לשים לב שבינתיים הורמה התקרה במטרים אחדים, אולי אפילו במטרים רבים.

אולם מה שחמור יותר הוא שהמשך האינפלציה בממדים רציניים עלול לגרום למשבר אמון, שתוצ-

רות האלה, הרי זה רק משום שהוא נכנע ללחצים של חוגים מסוימים.

על רקע העובדות שהזכרתי אשתדל להתייחס לתקציב המוצע לפנינו.

בראש וראשונה נציין וגדגיש את מגמותיו החיות, והן: (1) הגידול היחסי של ההוצאה לשירותים הסוציאליים הניתנים באמצעות התקציב, והיא תגדל בשיעור של כ-28%, כשחלקה של הוצאה זו בסך כל התקציב יגיע ל-38%, במקום 35% בשנה שקדמה לה. במלים אחרות: יותר ממחצית התוספת לתקציב תוקדש ליעדים סוציאליים, בו בזמן שרק רבע מהתוספת בתקציב ייועד לבטחון. עלייה זו בחשיבות היעדים החברתיים מבטאת את ההכרה שחדרה בציבור, שהגיע הזמן להעמיד את בעיית קידומן של השכבות החלשות בראש דאגתנו ובראש סולם הקדימויות. אף שעליה זו עדיין איננה מספקת, בכל זאת יש לברך עליה.

לפי עניות דעתי יש עדיין מקום להוריד נתח מהשומן העודף של תקציב הבטחון ולהוסיף אותו לתקציבים הסוציאליים, אשר סובלים מריון.

אני רואה בקידומן של השכבות החלשות גם עניין בטחוני ממדרגה ראשונה. מכל מקום אני מצייין לטובה את המגמה לעליית משקלן של ההוצאות הסוציאליות לעומת הירידה היחסית בגידול הוצאות הבטחון, בלי שירידה זו תפגע ברמה האופטימלית של הבטחון. בהזדמנות זו כדאי לציין את ההתפתחות החיובית שחלה בשנתיים האחרונות שבהן ירד משקלן של הוצאות הבטחון הן ביחס לתקציב המדינה והן כאחוז מסך כל המקורות, וזאת בזכות הצמיחה המשקית המהירה שגדלה בקצב מהיר יותר מאשר הגידול שחל בהוצאות הבטחון.

(2) זו הפעם הראשונה, מאז מלחמת ששת הימים, שהתקציב הוא מאוזן, דבר שאין לזלזל בו כלל ועיקר. אף-על-פי שבמצב כיום אין זה מספיק, בכל זאת זוהי עובדה הראויה לציון.

(3) זוהי המגמה להקטין את היקף תקציב הסובסידיות, עובדה הנותנת תקווה כי השיטה הנוכחית של "סובסידיות לכל" תוחלף בשיטה אחרת, אשר תפעל רק לטובת הנוקשים, ושהסובסידיות תבוטלנה בהדרגה תוך כדי מתן פיצוי מתאים לשכבות החלשות. אינני רוצה להרחיב הפעם את הדיבור בנושא זה. עשיתי זאת בעת הדיון על התקציב הנוסף לפני כשבועיים.

עם זה עלי לקבוע, שהתקציב המוצע, ככל שהוא מהווה המשך לתקציב הקודם, יש בו כל יאותן המגירות שמינית בתקציב של שנת 1972, אשר נוטות בתקציב המוצע להחרפה ולהרעת-יתר.

כזה הוא המצב לגבי הצריכה הפרטית, שלפי חזיות של התקציב הלאומי תחול האצה בגידולה והיא תגיע לשיעור של 12.5%, שהם כ-8.5% לנפש, לעומת גידול ב-8.4%, שהם כ-5% לנפש בשנה שלפניה. במלים אחרות: אם בשנה הקודמת היה עדיין הגידול בתוצר עולה במקצת על הגידול בצריכה, הרי בשנת 1973 גידול הצריכה יעלה על הגידול בתוצר. זוהי הרעה משמעותית ביותר לעומת השנה הקודמת, והיא

שנויים במחלוקת, ישקול פעם נוספת אם האינפלציה המחמירה אינה מחייבת שינוי עמדתו בעניין זה.

אני יודע, יש שיקולי בחירות. לעניות דעתי, דווקא מתוך שיקולי בחירות כדאי לך, שר האוצר, להגיד את המס על ערך מוסף וללחום באינפלציה, כי הסיכויים לקבל קולות בשביל הנהגה חזקה ואמיצה הם גדולים יותר מאשר הסיכויים לקבל קולות בשביל הנהגה שנוכעת לרצון, כביכול, של בוחרים, שהם מסוממים מן השפע המדומה שאנחנו נתונים בו, ואינם חושבים די הצורך על גורלו של המשק, שבסופו של דבר יקבע את גורלם האישי. אבל ברגע מסוים של אמת הבוחר יחשוב הרבה אם כדאי במצב זה של התדרדרות המשק לתת את קולו למי שייראה אחראי למצב הזה.

אני מציע עצה ידידותית, גם מבחינת שיקולי הבחירות ובוודאי לטובת המשק, לשקול מחדש את המדיניות. ואני מקווה ששר האוצר אכן יעשה את הדבר.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחברי הכנסת רוזן, ואחריו לחברי הכנסת בקר.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד הישגב-ראש, התקציב שאנו דנים בו הוא התקציב האחרון של הכנסת השביעית ושל הקואליציה הזאת, אשר כיום נושאת באחריות לממשל. מן הראוי לסכם תקופת שלוש שנים שחלפו ואת אומדן השנה הרביעית המסתמנת באופק.

הישיגה של התקופה הזאת בתחום המשק והחברה הם מרשימים ואולי לא היו כדוגמתם בתולדות מדינת ישראל. התוצר הלאומי גדל בשלוש שנים ב-28% ובשנה הרביעית צפויה עלייה נוספת של כ-9% ובסך-הכל 37%, המורכבת מגידול של 20% בעליית התפוקה לעובד ו-17% גידול במספר המועסקים. ההשקעה הגלמית גדלה מ-6 מיליארדים ל-9 מיליארדים ב-1973 במחירים קבועים, גידול של 50%, והיא מסתכמת בתקופת ארבע שנים ב-29.3 מיליארד לירות במחירי 1971, מהן לדיור 9.5 מיליארד לירות. היצוא גדל מ-1.265 מיליארד ב-1969 ל-2.435 מיליארד ב-1973, גידול של 100%, ואילו היבוא גדל מ-1.257 ל-3.780 מיליארד ב-1973, גידול של 75%. סך כל היבוא יסתכם בארבע שנים אלה ב-9.700 מיליארד דולר, מהם 2.856 מיליארד דולר יבוא בטחוני (34%). החוב גדל מ-2.100 מיליארד ב-1969 והוא יסתכם בסוף 1973 ב-4.570 מיליארד של 2.470 מיליארד. בתקופה הזאת גדלו היתרות במטבע-חוץ ב-1 מיליארד, היבוא הבטחוני הסתכם, כפי שצינתי, ב-2.900 מיליארד, ובתקופה זו קלטנו 200,000 עולים בקירוב.

התקופה הזאת של הכנסת השביעית תירשם בתולדות ישראל כאחת התקופות של גידול וצמיחה ופיתוח מואצים, והיא תירשם בראש וראשונה כתקופה של מאבק בלתי-נלאה של העם בציון-המדינה שלה והכנסת בראשם, על חופש עלייתם של יהודי-ברית-המועצות וכתקופה שבה זכינו לראשית הגשמת החלום — חידוש העלייה בהיקפים ניכרים יחסית. פתחנו את הכנסת השביעית בדיון על מצבם של יהודי-ברית-

אותו מי ישורון. ומי יודע אם בכלל יהיה אז בכוחנו לעצור בעדה בלי לגרום משבר עמוק במשק.

חברי הכנסת, במצב זה תקציב מאוזן, עם כל חשיבותו, אינו מספיק. הספיגה המוצעת, גם עם תוספת הספיגה שעליה נתבשרנו השבוע — ואני מבין עליה — הספיגה אינה מספקת. המדיניות המוניטרית של בנק ישראל, שעשתה הרבה בריסון הלחצים האינפלציוניים בתקופה האחרונה, ואינני רוצה למנות כרוכל את הרשימה הארוכה של פעולותיו של בנק ישראל, היא לבה לא תספיק. נחוצה מדיניות רבת פנים והיקף, שתפעיל אמצעי ריסון על קשת רחבה של תחומים: במדיניות ההכנסות והשכר — והשכר יהיה עתה המוקד העיקרי של הבעיה, שתתחילתה עודפי ביקוש ולאחרונה הולך וגובר בה דחף העלויות; במדיניות פיסקלית ומוניטרית; במדיניות השקעות ועידוד החסכון; במדיניות שיכון ופעולות ישירות לגבי מאזן התשלומים. רק פיזור האמצעים על כל התחומים ימנע את הצורך לרכוש בקטע אחד או שניים, ובמקרה זה יידרשו אמצעים דרסטיים ומכאיבים הרבה יותר.

לאחר שתלק מן ההצעות כבר העלינו בהזדמנויות שונות, אני מציע עתה בסיכום: א. להנהיג עוד השנה מס ערך מוסף. לאחר שהאוצר קיבל כבר את הרעיון של מס ערך מוסף, אני מציע שלא יחכו בעניין זה.

שר-האוצר מ. ספיר:

האוצר לא רק קיבל, הוא אפילו הציע זאת.

אברהם מלמד (מפד"ל):

נכון, בנאומי אמרת שאתה מחייב מס ערך מוסף ורוצה להפחיל אותו בינואר או באפריל 1974. אני רק מציע שתקדים את ההפעלה בשנה, למרות הבחירות. מכל מקום יש לקשור את השינויים וההנחות במסים ישירים, שהם מוצדקים כשלעצמם, עם הגת המס הזה. אנו סבורים כי מלכתחילה לא צריך היה להפחיד בביצוע בין שני חלקי הרפורמה, ולפחות עכשיו צריך לקשור את הדברים בגלל המצב שנוצר.

ב. יש להגביר את הספיגה גם באמצעות שוק ההון, על-ידי הצעת צורות חסכון אטרוקיביות, שיהיה בהן כדי לבלום את בולמוס הקמיות.

ג. יש להגדיל את הרווחיות של היצוא. הרי יהיה זה בלתי-מובן אם דווקא היצוא, שקצב גידולו הואט, דווקא הוא צריך יהיה לשלם את המחיר של המלחמה באינפלציה, כי ממנו אנו רוצים לחסוך סכומים על חשבון התמריצים שלו. אני מציע להגדיל את התמריצים, כדי להגדיל את כדאיות היצוא, על-מנת שיוכל לעמוד בהתחרות עם הביקוש המקומי.

ד. יש להמשיך בביצוע החשיפה תוך התחשבות בגידול המהיר של עודף היבוא.

ה. צריך לאפשר למשתכנים על אדמת הלאום לרכוש את הבעלות על הקרקע. זה יכול להיות אמצעי ספיגה רציני ביותר.

ו. יש להקפיד על סלקטיביות ביבוא ההון.

אני מושכנע שברוב ההצעות אין לי חילוקי-דעות עם שר האוצר. ואם יש חילוקי-דעות על העיתוי של הנהגת מס ערך מוסף, הרי אני מקווה ששר האוצר, אשר הוכיח בעבר כושר הכרעה בעניינים

מ-30% ב-1969 מכלל התקציב ל-38% ב-1973; עובדה היא כי מתוך 200,000 דירות, שהוחלל בבנייתן בארבע השנים האחרונות, 80,000 פתורות הופנו ליעדים חברתיים.

שר האוצר הביא בנאומו המאלף והמרשים את שורת המעשים הגדולים בתחום השירותים החברתיים ואין לי מה להוסיף על דבריו.

ציינתי בדברי את ההישגים הגדולים בעלייה, בקידום המשק, בשירותי החברה, ואולם להתפתחות חיובית זו נתלו צללים קודרים ומדאיגים, המסכנים את המשך ההתפתחות התקינה. אמצעי התשלום עלו בשנה האחרונה ב-28% וב-1971 ב-26%, הרבה מעבר לגידול התוצר הלאומי. כתוצאה מהביקוש הגואה עלה מדד המחירים ב-1971 ב-13%, ב-1972 ב-14%, ולקראת 1973 צפויה עלייה באותו שיעור, אם לא יותר מזה. הצריכה הפרטית עלתה ב-4.9% לנפש ב-1972 לעומת 1.3% ב-1971, ולקראת 1973 צופה התקציב הלאומי את הגדלתה ל-8.5%.

הצריכה הפרטית נטלה ב-1972 41% מכלל תוספת המקורות, לעומת 19% ב-1971, ולקראת 1973 צפויה עלייה ל-44% מכל התוספת, ואילו היצוא קיבל רק 38% מהתוספת ב-1972, לעומת 48% ב-1971, ולקראת 1973 צפויה הקטנה ל-20%.

היצוא התעשייתי גדל אמנם ב-23%, ואולם היצוא התעשייתי ללא יהלומים גדל ב-11% בלבד לעומת 22% אשתקד, והרי בהגדלה משמעותית של היצוא התעשייתי הזה בלי יהלומים מותנה במידה ניכרת מאזן התשלומים.

האינפלציה החריפה גררה אחריה זעזועים סוציאליים-חברתיים, בלעה את כל תוספות השכר וכיר-סמה במענקים ובשירותים החברתיים הסוציאליים והביאה אתה רווחי אינפלציה בקצה השני.

האינפלציה היא תופעת-לוואי קבועה בכל המדינות של יזמה חפשית בעתות תעסוקה מלאה, ואין מדינה שתסתכן היום במדיניות של אבטלה ואינפלציה מסוימת, מבוקרת, היא תופעת-לוואי הכרחית למשק הישראלי, המקיים הוצאות בטחון כה גבוהות, הקולט עליה והשוואף לצמיחה מהירה. ואולם גדולה הסכנה באינפלציה, העוברת בממדיה בהרבה על זו הקיימת במרבית הארצות, שהיא 5%-7% בשנה. לא נוכל לבלום אינפלציה על-ידי פגיעה באותם יעדים שהצבנו לעצמנו, הבטחון, העלייה, החברה, צמיחת המשק, ואף לא אחד מדוברי האופוזיציה הציע או יעז להציע זאת. חברי הכנסת בדרג הביעו צער על כי משקלו של תקציב הבטחון קטן יחסית, והוא וחבריו ודאי לא יציעו פחות עלייה או פחות שירותים חברתיים.

באשר לצמיחת המשק הרי הם התובעים השכם והערב יותר עידוד להון, יותר הקלות והטבות במסי ההון.

חברי הכנסת שמואל תמיר הציע תרופת פלא לאינפלציה: להקטין את מספר המשרדים הממשלתיים לשישה במקום תשעה-עשר. הממשלה וועדת הקימוצים של ועדת הכספים פועלות בהתמדה למען ייעול וקימוצים. זו עבודה חשובה, שיכולה לחסוך כמה עשרות מיליונים, אולם מי יאמין כי יש בתרופה זו משום תשובה כלשהי לאינפלציה?

המועצות, חורנו שוב ושוב ותבענו את זכותם והנה סיכמנו את 1972 בעלייה של 56,000, רובם מארצות אירופה המזרחית, ואנו צופים לעלייה של 60,000—70,000 בשנה הקרובה. אלה הם היקפי עלייה שלא ידענו כמותם מאז 1963.

עמידתנו ונצחוננו במלחמת ההתשה ותבונתה המדינית של הממשלה הזאת הביאו להפסקת האש ולרגיעה בגבולות הנמשכת מאז אוגוסט 1970, ובאופן פק חידוש הפעילות המדינית אשר עשויה להביא, כפי שכולנו מקווים, לראשית פריצת הדרך לקראת שלום. התפתחות זו מאפשרת לנו לקיים את הוצאות הבטחון בהיקפים ריאליים קבועים ועם זאת היא מגבירה את התעצמותו הבטחונית בממדים שלא ידענו כדוגמתם, ואילו הצמיחה המואצת במשק פירושה ירידה במשקל היחסי של הוצאות הבטחון בכלל התקציב מ-42% ב-1970 ל-30% מהתקציב ומ-17% ב-1970 ל-11% ב-1973 מסך המקורות של שות המשק.

בה במידה שתימשך הרגיעה בגבולות יימשך תהליך זה של ירידת משקלה של ההוצאה הבטחונית. לעומת זאת אנו צפויים לעליית משקלן האבסולוטי והיחסי של ההוצאות הכרוכות בקליטת העלייה.

הגדלת העלייה משנה לשנה וקליטתה המואצת, שבה מותנה במידה מכרעת הגדלת הקיפה, היא לנו כיום אתגר ראשון. כולנו שואפים לעבור מ-60,000 ל-70,000 ועד 100,000 עולים לשנה, ואין זה חלום. כל עולה תובע השקעה של 40,000—50,000 לירות לשנה, ופירושו הדבר כי עלייה של 60,000 עולים תובעת הוצאה של 3 מיליארד לירות בקירוב לשנה, וקליטת 100,000 עולים תתבע השקעה של 4.5—5 מיליארד לירות והיא תתבע בניית 30,000 דירות לעולים בלבד וצמיחה מהירה במשק, שבלעדיה אין קליטה, הרחבת השירותים והכנת התשתית.

והיא תתבע שינויים מהותיים במבנה המשק, כדי לסגל אותו לקליטת עלייה שבה מגיע אחוז בעלי המקצועות החפשיים ל-40% והיא תחייב אותנו להפוך את המשק שלנו כצועד בראש מבחינת ענפי תעסוקה עתירי ידע. היא תחייב אותנו לסגל את המשק בכל שניתן לאופי העלייה, כשם שתחייב את העולים לסגל את עצמם לצרכי המשק, להסב ול-התאים את מקצועם. לשם כך יידרשו טובי המדענים והמתכננים למאמצים עליונים של תכנון ודמיון יוצר ויידרשו סכומי ענק.

העלייה הקימה את מדינת ישראל והעלייה היא ייעודה המרכזי, היא תכליתה. העלייה תובעת השקעות גדולות, פיתוח מואץ ובאותה מידה העלייה היא הגורם המאץ ומקדם את פיתוח המשק והחברה, מעלה את רמתו החברתית-טכנולוגית-מדעית-תרבותית.

לא מקרה הוא שארבע השנים שהגני סוקר הן שנות עלייה ושנות פיתוח וקידום חברתי, חינוכי, תרבותי, סוציאלי, שלא ידענו כמותן.

במבט שטחי נדמה, כי קיים מעין ניגוד בין אזורי רחי ישראל לבין העלייה. עובדה היא, כי דווקא שנות העלייה שהתחדשה היו שנות התפתחות מהירה לשירותים החברתיים. ההוצאות לשירותי החברה בתחום החינוך, הבריאות, השיכון והבטחון הסוציאלי, עלו

6. יש לבחון את מערכת ההטבות במסגרת החוק לעידוד השקעות הון ויש להעלות את הריבית על הלוואות הפיתוח.

7. המס על החברות הוא שווה ואינו פרוגרסיבי. יש לבחון את האפשרות של מס מוגדל על רווחי-יתר של חברות לא-תעשייתיות — פיננסים, יבוא, נכסי-דלא-גיידי שזכו לרווחי אינפלציה שמינים.

כבוד היושב-ראש, בבואם לתבוע את ביטול הפי-קוח על המחירים טענו התעשיינים, כי הפיקוח פוגע ברווחיותם שאינה מספקת. ואולם לפי סקר בנק ישראלי מס' 40 עלו הרווחים של חברות תעשייה ביחס להון עצמי מ-13% ב-1964 ל-23% בממוצע ב-1970. ולא ירדו אחרי זה, ב-1971 וב-1972. זה מתבסס על דינים וחשבונות של החברות לפני השומה. בדרך כלל פקיד השומה מעלים את הרווחים האלה ב-30%.

8. כן יש מקום להעלאת מסים עקיפים על מוצרים בני-קיימא לא-עממיים, שהיוו את המקור העיקרי לצריכה הפרטית המוגברת.

9. יש לחייב את החשיפה כאמצעי לקרב את התעשייה המקומית למחירי השוק העולמי, אולם במו-צרים לא-עממיים יש להחליף את ההנחה במכס במס קניה מוגדל, אשר יחול באופן שווה על המוצר המ-קומי ועל המוצר המיובא כאחד.

הקטירוג על הפועל הנאבק על העלאת שכרו, על שביתות, הפך לאופנה במדינה. כמה דיונים הק-דישה הכנסת לשביתות ומתי היא דנה ברווחים מופ-רוים, בהתעשרות קלה? אולם לא השכר, לא השבי-תות גרמו לאינפלציה, אלא האינפלציה היא המעו-ררת את מלחמת השכר, את השביתות, מערערת את היציבות. הנה אמר ד"ר להמן, יושב-ראש המועצה של בנק לאומי לישראל: "האינפלציה מקור הרעה לא רק בתחום מאזן התשלומים, אלא גם מקור הגי-דול בפער בהכנסות, מקור השביתות, מצוקת הדיור". לפי דו"ח בנק ישראל 1971, עמ' 166, גדל בש-נים 1964—1971 — בשבע שנים — השכר לשעת עבודה בממוצע שנתי ב-9.6% והתוצר הנקי ב-11.6%. הבחון את הנתונים של מוסד לחקר התפוקה וההכ-נסות יגיע לאותה מסקנה.

מובן שאחד המרכיבים לגידול התוצר לשעה הוא בתוספת הון השקעה, אולם אף התשואה ליחידת ההון במשק כולו עלתה מ-7% ב-1963 ל-10.3% ב-1971. גם בשנת 1972 פיגר גידול השכר לשעה אחרי גידול התפוקה; לא עליית השכר היתה איפוא הגורם לאינפלציה בשנה זאת.

בעתונות התנהל ויכוח אם הכנסת משפחות השכי-רים ירדה ב-1972 ב-1% או עלתה ב-1%. לבסוף נקבע על עליית ב-1%. אולם התוצר לשעה עלה ב-4%—5% לפחות. באותה שנה, 1971, גדלה ההכ-נסה הלאומית ב-23%, השכר — ב-21%, והתמורה להון — ב-37%. לקראת 1973 השיגו כמה קבוצות עובדים העלאות שכר גבוהות יותר וקיימת, לדעת רבים, סכנה כי השכר יגרום לאינפלציה של הוצאות. אולם העלאות אלה באו אחרי הפיגור בעליית השכר אחרי העלייה בתפוקה במשך שנים מספר והן באו לפצות את העובדים במידת-מה על הפיגור. והן, כמו-כן, לא נחלתן של הקבוצות החלשות אלא בעיקר של הקבוצות החזקות.

חבר-הכנסת שמואל תמיר לא תבע הקטנת הו-צאות. הוא תבע רק הגדלת תקציב ההתנחלות. הידוע לחבר-הכנסת תמיר כי עד כה השקענו בהתנחלויות קרוב ל-600 מיליון לירות, ובהתנחלויות האלה חיות 400 משפחות, ובסך-הכל 3,800 נפשות, לרבות חיילי צה"ל? אני מצטט בכך את ספר התקציב.

אינני רואה מקום לקיצוץ בעל משמעות בתק-ציב ההוצאות, ונהפוך הוא. כאשר תגדל העלייה מעי-בר לתחיות, או אם חלילה תתחדש האש בגבולות, מי יעז להרים את ידו נגד תקציב נוסף?

באינפלציה לוחם בנק ישראל על-ידי מדיניות מוניטרית מרסנת, ונגיד הבנק בוחן מפעם לפעם אמי-צעים חדשים. שר האוצר הגיש תקציב מאוזן בלי להזדקק להלוואות בנק ישראל והתקציב לוקח בחש-בון הוצאה גדולה ב-700 מיליון לירות במטבע-חוץ מעל ההכנסה, והדבר כולל את ההכנסות מהמגבית היהודית. אני אומר זאת לחבר-הכנסת בדר. כן מח-זיר האוצר לבנק ישראל 100 מיליון לירות בשנה הבאה. יש כאן ספיגה של 800 מיליון לירות.

אני מחייב את ההצעה שהציע האוצר בדבר הקפאת אמיסיות של השוק החפשי למשך חצי שנה, את השהיית תכניות הפיתוח, את הנהגת העקרון של איוון קופתי חודשי; ואולם כל אלה אינם מספ-יים ויש לחפש דרכים נוספות לבלימת האינפלציה. לא נוכל להרשות לעצמנו, כהצעת הפרופסור פטנקין, במצבנו הבטחוני המדיני העדין, את הויתור על הג-דלת הרזרבה במטבע-חוץ, אולם בלי ספק — וכך נוהג האוצר — נחמיר בקבלת הלוואות וננקוט אמי-צעים חריפים יותר נגד יבוא הון ספקולטיבי.

אין לשלול באופן טוטלי את האפשרות של הע-לות מסים. אולם אין לוותר על ההקלות המוצעות במס הכנסה על ההכנסות האישיות, שיש בהן משום תיקון-מה לעיוותים שנוצרו בשיעורי המס עקב האיני-פלציה, והרי האינפלציה נמשכת והיא תוסיף לכרסם גם השנה. לעומת זאת הגיעה השעה לדפורמה במס החברות, שהן מועדפות יותר על המידה.

1. בוועדת אשר הוצעה העלה להטיל על חב-רות מעטים, חברות משפחתיות — קיימות 12,000 חברות מעטים כאלה, אשר מהוות מסגרת משפטית חוקית להתחמקות מתשלום מס שולי מלא על ההכ-נסה האישית — את המס של 70% במקום 53% שהן משלמות. ההצעה לא נתקבלה על חודו של קול. בסמכותה וכוחה של הממשלה והכנסת להחליט בדבר.

2. כפי שהוכח, רוב רובם של העצמאים — וה-מדובר לא בעסקים זעירים — אינם מנהלים ספרים ושומות המס מתבססת על תחשיבים כלליים. כיצד אפשר להכריז על הנהגת מס ערך מוסף בשנה הב-אה, והרי תנאי קודם לו הנהגת חשבונות תקינה?

3. רווחי הון פטורים ממס, כמו רווחי הון על מניות הבורסה שהגיעו בשנה האחרונה ל-100%, או מוגבלים ל-25% במקרה של חסכון ודיבידנדים.

4. ב-1970 הוגח על שולחן הכנסת חוק מס מתנות שעד היום לא הגיע לדיון. העדר חוק זה הוא הגורם להכנסות הקטנות ממס עזובן.

5. לפני שנה החליטה הממשלה על הקפאת הדיבידנדים המתחלקים. ההחלטה נגונה.

ולבסוף, על אף האמזכות החלקיות שנפלו בחלקן של עיסקות החבילה בעבר, מן הראוי לבחון את האפשרות לחידוש הסדר כלל בין העובדים, המעסיקים והממשלה והיה הוא לחצי שנה בלבד, למען הבטחת יציבות במחירים, מסים, רווחים ושכר, וולונטרי תחת פיקוחה ועזרתה של הממשלה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת בקר, ואחריו לחבר הכנסת לורנץ.

אהרן בקר (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, דומני ששניים הם העניינים העומדים הפעם במרכז הדיון על התקציב המוצע. שניהם מושכים את תשומת לב כלנו ואת תשומת לב הציבור כולו. אולם הבדל מהותי בין השניים: בעוד האחד גורם קורת רוח ועידוד ונוגע לקיומם הנכבד של השירותים החברתיים שהחלו תופסים מקום גדל והולך בחיי חברתנו — ואכן מוצאים הם את ביטויים בתקציב שלפנינו — הרי השני מעורר דאגה, וזה נוגע להתייקרות הגוברת נוכח האינפלציה שהמשק נתון בה בזמן האחרון בצורה מואצת מדי. והקשר בין שני אלה מבחינה חברתית סוציאלית הוא אשר מחייב דאגה רצינית לכך, כי השכר שבהגשתם והגדלתם של השירותים החברתיים, המכונים להעלאתן של השכבות החלשות בתוכנו, לא יצא בהפסד ההתייקרות הגוברת, הפוגעת בראש וראשונה בשכבות החלשות בתוכנו, ובעיקר מקרב העובדים השכירים וגם מקרב יתר החוגים.

התחושה והשאיפה לעשות יותר, ומהר יותר, להגדלתם ולשיפורם של השירותים החברתיים הולכת וחויה דת לתודעת הציבור, הרואה בזה צורך וגם הכרה, נוכח שתי תופעות: (א) חלקן ומשקלן של השכבות החלשות ביותר הולך ופוחת בשנים האחרונות. זוהי תוצאה של פעילות מבורכת, דאגה ומאמצים רבים שהושקעו ומושקעים במשך כל השנים ובמיוחד מאז קום המדינה. להוכחת נחמה זו אפשר גם להשיג תמש בשתי אינדיקציות: אם באינדיקציה בעקבות עקומת לורנץ במדד אי-השוויון, המראה ירידה, ואם בסקר של ציפיות הדיור המראה ירידת הציפיות — שלוש נפשות ויותר בחדר — מ-22% ב-1959 ל-7.3% עכשיו.

(ב) אבל יש גם סיבה נוספת: שנות השבעים אינן עוד כשנות החמישים. דומני שלא אגזים אם אומר, ש-70% בקירוב מכלל האוכלוסייה בישוב היהודי נמנו בראשית שנות החמישים עם השכבות החלשות, עקב העלייה הגדולה, שהתברכנו בה, של יוצאי ארצות האיסלאם ומחנות אירופה. ואילו כיום אנחנו מעריכים את השכבות החלשות בתוכנו בלא יותר מ-10%; וקצב החיים כיום דינאמי יותר מזה שהיה בשנות החמישים. האפשרויות רבות יותר, ומה גם כשאין כל השוואה כלכלית של ישראל בראשית שנות החמישים עם ישראל זו של ראשית שנות השבעים. ואכן שר האוצר והממשלה אך נתנו ביטוי מוחשי לתודעת הציבור בקשר לצורך בקידומן של השכבות החלשות, והועידו זו הפעם הראשונה בדברי ימיה של מדינת ישראל את המקום הראשון והראשי לשיירות החברתיים בתקציב המדינה ל-1973. וזה הסף עיף היחידי בתקציב אשר זכה להגדלה ניכרת, ב-1.5

במצב זה מוצדקת בהחלט תביעת ההסתדרות להעלאת שכר מינימום מ-425 לירות ל-500 לירות והצמדת שכר המינימום להעלאת השכר הממוצע במשק, וכן מבוססת תביעת ההסתדרות לתשלום תוספת הווקר פעמיים בשנה. דבר זה יבטיח שמירת השכר הריאלי וימנע זעזועים ביחסי העבודה ובאווירה המדינה הוא יהווה אלמנט המרסן את עליית המחירים.

כולנו, ובראש וראשונה העמלים, מעוניינים ביציבות מירבית — לפי הדוקטרינות הכלכליות השליטות; מנסים למנוע בדרך כלל גיאותריות ולהשיג יציבות על ידי הפעלה לסידורן של דוושות הבלימה וההתנהגות של גלגלי המשק. אולם דרך זו עולה ביוקר, באשר היא מטילה את העומס הכבד ביותר על החלשים, ואין מדינה מודרנית מסוגלת להסתכן באבדן טלה.

על כן קובע פרופסור סמואלסון בראיון לשבועון "שפיגל", כי "כל מערך כלכלי מעורב זקוק למדיניות הכנסות העומדת לימין המדיניות הפיננסית והמיסוי כדי להבטיח ככל האפשר ייצוב מחירים בעת של תעסוקה גבוהה: הוא מחייב פיקוח על המחירים ולזמן מוגבל תועלתו מרובה".

לעומת פרופסור סמואלסון קובע ג'סון קרייסון, המפקח על המחירים בארצות הברית, בראיון לשבועון "ניו-יורק טיימס" — והוא היה שייך לחסידי אסכולת השוק החופשי — כי הפיקוחים הם פופרי לדיים, כי 60%-70% תומכים באי-ביטולם, כי נראה שרוב אנשי העסקים רוצים בהמשך הפיקוח וכי הוא היה יעיל והקטין את עליית המחירים מ-7% ל-3%-4%.

מן הראוי כי נלמד לקח מכך ונמשיך בפיקוח יעיל, אפקטיבי ונמרץ וכי נבטיח מחירים יציבים ל-12 מצרכי היסוד, כפי שמקובל. יש הטוענים נגד הסובסידיות כי הן ניתנות לעני ולעשיר במידה שווה והעשיר נהנה מהן יותר מהעני. ואולם איזו הצדקה יש לשירותים הממלכתיים האוניברסליים הניתנים לכל חיים או כמעט חיים בתחום החינוך, לרבות ההשכלה הגבוהה, בבריאות? מה ההצדקה לסובסידיות הניתנות להון על ידי מענקים, הלוואות וזלות, הניתנות מס במידה שווה, לבעל רווחים גבוהים ולמפעל החלש?

ייתכן שבעלי הכנסה גבוהה נהנים מחלק מהסובסידיה יותר מבעלי הכנסה נמוכה, ואולם המזון מהווה בשכבות בעלות הכנסה נמוכה 40% ואצל בעלי הכנסה הגבוהה 20% ופחות מזה — הפגיעה היא איפוא כפולה.

הסיסמה "סובסידיה לנצרך במקום למצרך" נדחת באופן שטחי צודקת ויעילה יותר, ואולם טרם גובשה שיטה יעילה שתבטיח, כי הסובסידיה תגיע לנצרך ופירושה חלוקת האומה לשני עמים: עניים מכאן ובעלי יכולת מכאן. התחלנו בשיטה של הגדלת מענקי ילדים, תוך כדי ניכוי מס הכנסה — ננסה אותה ואם במרוצת השנים נגבש שיטה זו, והיא תוכיח עצמה, תגיע השעה להרחבתה. אמרתי את דברי אלה לא כאחד החקלאים המאוחדים בדעתם, כי יש להוריד את הסובסידיה במוצרים חקלאיים של המשק הישראלי לדרגה נמוכה, סבירה יותר.

זהו גם חסכון למדינה כולה, וזכות גדולה לצה"ל. וטוב ונכון נהגה הממשלה על שהפנתה כספי חסכון אלה לאפיק החינוכי של שירותים חברתיים, להגידלתם מתוך הנחה, המקובלת באמת עלינו במיוחד, כי חסכונו של האדם, החברתי, הלאומי, כוחו של העם הלווחם על קיומו.

חבר-הכנסת בדר בנאומו הארוך המשיך במסורת שהיתה לו להרגל מאז ומתמיד, בהיותו איש אי-פוזיציה: לראות אך את הצללים בחייו — ויש צל-לים פה ושם, ואיש איננו מתכחש לכך — ולהתעלם כליל מכל נקודות האור שעולות בהיקפן ובי-תכנן על כל הצללים, על כולם גם יחד. ויודע חבר-הכנסת בדר כמוני שעל אף הקשיים שאנו נמצאים בהם — והם ישנם, הם לא מעטים — הרי אנחנו נמצאים בהתקדמות מתמדת בכל שלוחות חייו ובכל פעולותיו ובכל שטחי חייו. חבר-הכנסת בדר היה מיטיב לעשות אילו אינן את דבריו אשר להערכה ואשר לביקורת. אולם אין לי הרבה טענות אלו. אני יודע כי האופוזיציה מחייבת.

נראה שהדעות חלוקות לא רק בינינו — בין המערך לבין גח"ל — אשר להערכת מדיניות הממשלה, הישיבה ובעייתיה. הדעות חלוקות גם בתוך גח"ל עצמו. בעוד שחבר-הכנסת בדר רואה רק את הצללים, הרי לעומתו רואה חבר-הכנסת גולדשטיין גם את האור. ובאותה ישיבה אמר חבר-הכנסת גולדשטיין, בין השאר, דברים הסותרים מהותית את ההערכות, העובדות וההנחות שעליהן הסתמך חבר-הכנסת בדר.

אני מצטט כמה משפטים מדבריו של חבר-הכנסת גולדשטיין, מתוך הנחה שמצדי כבר לא אצטרך להוסיף דבר. מה אמר חבר-הכנסת גולדשטיין? "אני מסכים שבשנת התקציב 1972/73 הגיעה המדינה להישגים נכבדים. נמשכה הצמיחה הכלכלית, היתה תעסוקה מלאה ואף תעסוקת-יתר, צה"ל התעצם, היתה עלייה גדולה שהסתכמה ב-56,000 יהודים, נמשך הפיתוח המואץ של השירותים לחברה בתחומי הבריאות, החינוך, השיכון והבטחון הסוציאלי. וכאשר רוצים להניף דגלים מספר, יש צורך לשלם באיזו שהיא אינפלציה".

נכון הדבר כי המחיר המתבקש או הנדרש מאתנו הוא אינפלציה, פשוטה כמשמעה, והביטוי המוחשי לכך הוא ההתייקרות.

ידוע כלולו כי אינפלציה והתייקרות אינן תופעה בלעדית לישראל. כמעט בכל ארצות אירופה המערבית דוהרת כיום אינפלציה, שגורמת להתייקרות רבה. קיימת אינפלציה בארצות שבהן קיים מחסור בתעסוקה, וקיימת אינפלציה בארצות שקיים בהן מחסור בעובדים, בניגוד לכל התורות הכלכליות שהיו ידועות לנו עד היום. ארצות הקהילה האירופית נתונות עתה בבעיה כיצד ובאילו אמצעים לבלום את האינפלציה, כלומר לרסנה ולהאט את דהירתה. בכל הארצות של מערב-אירופה לא קיימות בעיות לא של בטחון ולא של עלייה, ובכל זאת קיימות שם התייקרות וגם אינפלציה. סיכומי ההתייקרות בארצות אירופה אינם נופלים בהרבה מאלה שבישראל. אם אנחנו מסמנים את שנת 1972 ב-13%, הרי בצרפת היתה התייקרות של 9%, באירלנד, באיטליה ובי-אנגליה — 11%.

מיליארד לירות, וזה אומר 30% לעומת התקציב הקודם.

חברי הכנסת, שירותים חברתיים באים להבטיח, נוסף על קידומן של השכבות הנחשלות בתוכנו: דיוק לזוגות צעירים וחיסול משכנות עוני ומענקים סוציאליים שונים לנצרך באמצעות סעד והטבות סוציאליזם לקשישים. שירותים חברתיים באים גם להבטיח שוויון לכל, אשר לחינוך, אשר לבריאות, וביתר שאת, עם אישור חוק חובת ביטוח בריאות ממלכתי — מענקי גימלאות, קיצבאות לילדי השכירים כולם, ועוד.

משימה נכבדה זו המוטלת על השירותים החברתיים, הייתה מגדירה ללא שמץ של הגזמה כמשימה היסטורית, שביצועה המתמיד והשוטף מותנה ברמה הנאותה ובאמצעים הכספיים שנעמדם לרשותה לצימצום הפער, פער דורות, שקיים באוכלוסיה שלנו על שכבותיה השונות. יש פער מבחינה כלכלית, ויש פער הנובע, היסטורית, מרמת החינוך. ויש שהוא מצוי בתנאי הדיוק. אלה, בחלקם או במלואם, הם אשר יוצרים וגורמים פער חברתי. אין סכנה גדולה יותר לחברה מזו שהפער ביסודו וברובו הוא עדתי. בכל כוחנו ובכל האמצעים שמעבר ליכלתנו עלינו להילחם בתופעה זו, ופה שעה אחת קודם.

ולכן יש לברך על השירות החשוב שהתקציב החדש נותן לחברה כולה, בהגישו את הצעת השירותים החברתיים במתכונת מוגדלת זאת. זוהי התקדמות כמותית ביסוד, שמבטיחה גם איכות מבחינה מהותית.

עם זאת אבקש, אדוני שר האוצר, לא לראות כסתירה לדברי האחרונים תביעה נוספת שאביע נוכח דבריי שלך בהצעת התקציב שלך, אשר לחיסול משכנות עוני. לפי דברייך הרי יכולה להיפתר בעיית משכנות העוני עד לחיסולה המוחלט תוך כהונתה של הכנסת הבאה, כלומר השמינית, זאת אומרת — מהיום, במשך חמש השנים הבאות. והמדובר במקרה זה במשפחות הגרות בצפיפות גדולה במיוחד, שלוש נפשות ויותר לחדר. תביעתי היא שההתקדמות בשטח פעילות זה תיעשה במהירות-יתר, משום שצפיפות ומשכנות עוני מצויים גם בסוגי דיוק אחרים. וככל שנקדים בחיסולם של משכנות עוני לסוגיהם — הקדמתם לחסל נקודות-מוקד, משכנות-מוקד, בחיינו ההברתיים.

בהקשר זה אין לי אלא להביע תמיהה, ואולי גם יותר מכך, על הדיבור הקל של חבר-הכנסת בדר בנאומו הארוך על התקציב, שבו אמר בין השאר: "מעבירים כספים מצרכים חיוניים לצרכים חיוניים פחות". והוא גם פירש: "הבטחון, האם זאת באמת זכות שחלק הבטחון שבתקציב ירד מ-42% לפני שלוש שנים לשליש? אני לא אשמה. זהו דבר מוזר. זה איננו חסכון". אכן, זה מוזר לשמוע דברים כאלה מפי חבר-הכנסת בדר, היודע לא פחות מרבים בתוכנו שלא על חשבון בטחון מעבירים כספים לשירותים חברתיים. אלא התעצמות צה"ל היא המפשרת כיום להגדיל יותר את הסכומים הדרושים לשירותים ההברתיים. ונזכור כי מדובר לא בהקטנת תקציב הבטחון אלא באי-הגדלתו, יחסית לתקציב כולו. נברך על כך את צה"ל, המאפשר לנו זאת.

לות משקית קונסטרוקטיבית והוגנת, ולמען העמק את הגבייה בקרב העצמאים. עם זאת יש להחמיר בפיקוח על הרווחים הקלים למען מנוע התעשרות בקלות. האמצעים לכך הם ודאי רבים, וחובה על הממשלה לאחוז בהם בכל כוחה, וכוחה רב.

לדעתי אין יסוד לומר שהעלאת השכר היא הגורמת — והיא בלבד או בעיקר — להעלאת המחירים ולהגברת האינפלציה, כשם שאין לומר כי העלאת שכר בצורה מופרזת אינה ממלאת כל תפקיד. ובודאי אינני מתכוון לא לשכר המינימום, גם אם יוגדל בהתאם לנסיבות, וזה מוצדק, ובודאי לא לתורם ספת היוקר, שמגיעה בצדק לפועל כפיצוי על חיים ייקרות, ובודאי לא לאותן התביעות שהפועל דשאי לקבל.

האמת היא, לדעתי, ששלושת המרכיבים הקובעים את רמת חייו של העובד — השכר, המחירים והמסים — צריכים להיות קשורים באופן מהותי, מתואמים ומאוזנים ביניהם, על-מנת להבטיח רמת חיים נאותה לעובד ולאפשר לו להעלותה עם גידול התפוקה ורווחיות המפעל.

המצב שנוצר עקב האינפלציה וההתייקרות, מצב שאנו עדים לו בימים אלה, מחייב לדעתי הידברות מחדשת בין שלושת גורמי המשק, למען תיאומם ואיזונם של אותם מרכיבים — שכר נאות לעובד, מחירים סבירים ומסים צודקים — בחלוקתם לשכר בות השונוה, כאשר המטרה הדחופה ביותר בימים אלה היא בלימת ההתייקרות.

ויש עוד בעיה, לכאורה משנית, אולם לא במעט מורכבת נוכח המצב ועקב התנאים, וזו שאלת הסובסידיות. בעיני, חברי הכנסת, אין לראות בסובסידיה איזה שהוא עקרון, לא כלכלי ולא חברתי. אין זו בעיני מטרה שיש להילחם עליה, ובודאי גם לא פה קדושה שאחשוש מפני פגיעה בה. בעיני, כמו בעיני רבים, משמשת הסובסידיה אמצעי לפתרון בעיה, הקלה זמנית של קשיים. בסובסידיות כאן אמצעי משתמשים לא רק אצלנו בישראל; משתמשים בהן בארצות רבות, במדינות בעלות משטר קפיטליסטי מובהק, וכן במדינות שבהן השלטון הוא בידי ממשלה סוציאליסטית. יש סובסידיות ליצרן לעודד ייצור, גם חקלאי, ויש סובסידיות למצרך. בזמנים שונים — גם על יבוא ויצוא תעשייתי. אנו נמצאים עתה בארץ במצב של אינפלציה והתייקרות גדולה, שלא ידענו כמותה מאז שנות החמישים. שנים עשר המצרכים הבסיסיים, יציבותם הובטחה עד אפריל השנה; לדעתי היא הכרחית וחיונית גם לעתיד הקרוב.

אומרים כי במקום תוספת למצרך ייתנו מענק מתאים למצרך. אני רוצה לומר שביטול הסובסידיה על המצרכים הבסיסיים, פירושו העלאת מחירים, ולא זו בלבד כתוספת ל"בום" המחירים שקיים בלא-הכי, אלא פגיעה נוספת בעיקר בבעלי ההכנסה הנמוכה, ששום פיצוי באמצעות תוספת יוקר לא יפצה אותם. ואני אומר לחברי הכנסת כי יש להעדיף סובסידיה למצרך, ולא למצרך, ובמילים מעטות אנסה להסביר זאת. מספר המצרכים האלה הוא שנים-עשר. אשאל: מה מספר הנצרכים? לפי חישוב זהיר — כשליש מהאוכסיה. זה אומר: מאות אלפי נפשות. האם יש לנו עניין ב-1973, כשהאינפלציה דוהרת וההתייקרות גדולה

על אף זאת לא הייתי אומר, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, שיש להתייחס בשוויון-נפש לתופעות ההתייקרות אצלנו, וגם לא להתנחם באינפלציה ובהתייקרות שבארצות אירופה. לאינפלציה בישראל משמעות מיוחדת באשר לתוצאותיה, ובודאי גם משמעות מיוחדת באשר לתוצאותיה, בהעלאת מחירים שפוגעת ברמת חייהם של המוני העם.

יש יסוד להניח שאם גם אין למנוע אינפלציה כליל, אם אכן חפצים אנו כולנו במילוי כל המשימות, וכולנו חפצים גם בעלייה וגם בפיתוח המשק, גם בשירותים חברתיים, ומעל לכל בבטחון — הרי בכל זאת יש אפשרויות, והן אינן מועטות, כדי לרסן את האינפלציה לממדים כאלה שנוכל לחיות עמה.

לדעתי יש יסוד להנחה נוספת, גם היא סבירה בעיני, שאם גם אין למנוע כל התייקרות, כלומר כל העלאת מחירים, הרי יש בכל זאת אפשרות למנוע התייקרות בלתי-מוצדקת ומופרזת.

בידי הממשלה אמצעים רבים ומגוונים להשפיע בצורה ניכרת, ולעתים אף מכרעת, על התפתחות העניינים בשטח זה הן לגבי ריסומה של האינפלציה והן למניעת התייקרות מופרזת.

התבררנו בתעסוקה מלאה. קיים אף מחסור בידים עובדות, שגם הוא תורם משהו להתגברות האינפלציה. הייתה שאלה את שר האוצר: האומנם כל העובדות בבנייה הן חיוניות והכרחיות? הנה שמענו לאחרונה, בוועידת הסתדרות פועלי הבניין, שיש יותר מדי בנייה לא חיונית אצלנו. האומנם אין בכוחה של הממשלה לווסת את כוח הבנייה? אילו הצלחנו במדיניות "לא-חיונית" להרבות בבנייה חיונית לפי תוח, לשיכון, לדירה, ואני מניח כי אפשר למצוא גם דוגמאות אחרות.

מבחינה זו הריני בא לתמוך במדיניות המסתמנת להשהית פעילות משקית בכספי האמיסיות, אם זו פעילות בלתי-חיונית, וכמובן בצורה סלקטיבית זוהירה, ובהנחה שהיא אכן ניתנת להשהיה.

יש שמחירים של מצרכים ושירותים מועלים בצורה מופרזת ובלתי-מוצדקת. תופעה זו, אם היא נכונה, ויש אומרים שהיא אכן נכונה, הרי היא מחייבת להרחיב את הפיקוח על אותם מצרכים ושירותים. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, שנתקבל בכנסת לפני כחודש ימים, הטיל תפקיד נוסף על משרד המסחר והתעשייה, לדאוג ליציבות מחירי מצרכים ושכר שירותים, ועל שר המסחר והתעשייה לפעול למיצוי מלא הסמכות לפיקוח יעיל שנובעת מן החוק.

ועוד דבר בקשר לחוק זה: באותם מקרים שוועדת המחירים מאשרת העלאת המחיר יש להקפיד כי בין השאר יובאו בחשבון פירון הייצור ושיועור דו-חיות המפעל, למען מנוע רווחים מופרזים.

אדוני שר האוצר, רבים הם האנשים שיועדים יפה לנצל את האינפלציה לצרכיהם האישיים, בהם שנת רווחים קלים שמביאים אותם התעשרות כבדה למדי. עם תופעות אלה של התעשרויות על חשבון מצוקת המדינה ועל חשבון המוני אדם, שחיים על הכנסה מוגבלת ומצומצמת, אין להשלים בשום אופן. שיטת מס ההכנסה מחייבת רפורמה, והנני תומך בהצעות להקלה למען עודד רצון-יתר לעבודה ולפעי-

לרכוש בכסף שלנו ערכים נצחיים וקדושים, אשר יבטיחו את המשך הדורות, המשך דורות של יהודים לכל דבר, מבוזים או את רוב כספנו על דברים בטלים וגם על דברים מוזיקים.

רק אתמול, חברי הכנסת, החליטה הממשלה ברוב לבטל את הצנוורה על מחזות. כנראה לא די בכך שמחזה כמו "מלכת האמבטיה" עבר את הצנוורה, לפי דעת הרוב בממשלה; צריך שיוצגו גם מחזות כמו "חברים מספרים על יו", אשר לא עבר, רחמנא ליצל, את הצנוורה, ולכן יש להודור ולבטל את חוק הצנוורה, כדי שאורחי ישראל "יוכו" לראות אותו מחזה. ואני סומך בעניין זה על ידידי המלומד, שהת-מחה אפילו ברבנות, וזה חברי הכנסת סורקיס, אשר אמר לי לפני דקות מספר כי אי-אפשר לבטא בפה את כל הילכלוך, את כל התועבה שבאותו מחזה. אותו מחזה וזה אפילו מהתקציב שלנו, בניגוד להנחיות של ועדת הפנים. חברי הכנסת, נצטרך להתגייס גיוס טוטלי נגד הרוב בממשלה כדי להשאיר את הצנוורה וכדי להבטיח שמחזה כזה לא יוכל לבוא לפני הציבור הישראלי. חבל מאוד על החלפת עולם של קדושה וטהרה בעולם של טומאה ותועבה; חבל על החלפת עולם עומד בעולם חולף, ומכאן הפסיכוזה של חטוף ואכול, חטוף ושחה, המטביעה חותמה על החיים הכל-כליים. כי קיים יחס גומלין הדוק, אף שהכלכלנים המודרניים עדיין לא עמדו על כך, בין המישור הכלכלי לבין המישור הרוחני. כלכלה ומוסר, עד כמה שזה נשמע בפדרוקס, קשורים בכל זאת זה בזה ויוני-קים במידה רבה מאוד זה מזה.

אדוני שר האוצר, אם תיתן לב לניצולו של התקציב במידה גדולה יותר לעניינים רוחניים, אין ספק שנוסף על עצם המטרה — וזה העיקר — נזכה גם למתן שכר בעולם הזה; אתה ידע שיש מצוות שיש מתן שכר עליהן גם בעולם הזה. כי הרמה הרוחנית-מוסרית תבטיח ללא ספק את השפעתה הברוכה גם בתחומי הכלכלה. מר ספיר, אם תדאג קצת יותר לגן-עדן רוחני בארצנו, אני מבטיח לך גן-עדן כלכלי. נסה ותיוכח. אמנם זאת היתה הקדמה קצת לא-שיגרתית, אבל זה מעניין יותר מאשר מספרים.

אני עובר לתקציב המדינה. אדוני היושב-ראש, הכלכלה הישראלית, משל למה הדבר דומה? הוא דומה לאותו נאמר בעיירה היהודית הקטנה, אשר לקח לו לחתן כלכלן — ובאותם ימים קראו לכלכלן "מנהל חשבונות", "בוכהאלטער" — והחתן נכנס לעסקיו, חי-פש, בדק וביום אחד הופיע לפני חתונו ואמר לו: לפי כל מה שבדקתי עלי לקבוע שאתה עומד בעסקך לפני פשיטת-רגל. צחק עליו הגביר ואמר: תראו אותו בטלן, אני הגביר של השטעטל, כולם ידעו את זה, מחלק צדקה ביד רחבה, מתפרנס בכבוד, מחתן בניס, בונה להם בתים מרווחים, והנה הבוכהאלטער, הכל-כלן, הבטלן, טוען ואומר שאני עומד לפני פשיטת-רגל. גם אצלנו, חברי הכנסת, לפי כל אותם ספרים עבי הכרס והמונחים, לפנינו המצב הכלכלי שלנו אינו ורוד כל כך. החובות שלנו הגיעו ל-4 מיליארד דולר, בקירוב, חוב חיצוני, וכמעט אותו סכום, כ-15 מיליארד לירות, חוב פנימי. הרבה מן התכנונות הכלכליות שלנו לא התגשמו. הצריכה הפרטית, בניגוד לכל התכ-ניות, הגיעה השנה ל-5% — דבר שגם כלכלני האוצר

להדביק תו של "נצרך" למאות אלפי אנשים מחוץ למסגרת מקבלי המענקים עד היום?

עם נצרכים, במקרה זה של ביטול הסובסידיות, יימנו גם רבים מקרב עובדים שכירים, ששכרם עד 700-800 לירות ברוטו לחודש. אל נחזור, חברי הכנסת, על המשגה מלפני שנתיים ונעניק להם מענק סוציאלי מיוחד ללחם, לגבינה, לסוכר, לביצה, לשמן. גיבם.

אגב, מן הראוי להביא בחשבון, שאם שנים-עשר המצרכים הבסיסיים מהווים בסל הצריכה כ-7.5%, כלומר, אם נכלול אותם בתוספת היוקר — ולא יעלה על דעתו של מישהו לא לכלול אותם — כי או התמורה היא כ-600 מיליון לירות. ואני שואל: מה הרווח והכספי הצפוי? לי נדמה כי גיטיב לעשות אם נמתין למועד סביר יותר לביטול הסובסידיות על מצרכים אלה, בחלקם או בשלמותם. אני רוצה לקוות כי נוכל לאינפלציה הדוהרת ויווצר לא רק אקלים חברתי מתאים יותר, אלא שיהיו גם מבחינת דמת המחירים אפשרויות קלות יותר לגבור על הבעיה הזאת ששם סובסידיות.

ולסיום, תקציב זה שנדון עתה מעיד על התקדמות והישגים בלתי-מבוטלים בכלכלה ובחברה, ובסיכומם הם מרשימים ומעודדים. עם זאת אין התקציב מעלים לא בעיות ולא קשיים, הייתי אומר באלה השניים: בציון הישגים והתקדמות ובראיית נקודות תורפה וקשיים. כוחו של התקציב המוגש לכנסת לשנת 1973 בהכוננה, הן לגבי המשק ובעיותיו והן לגבי החברה ולבטיחה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו לחבר-הכנסת גולן.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תורשה לי הקדמה קצרה, בוודאי בלתי-שיגרתית, לדיון על התקציב. תקציב ופעולות כלכליות הם רק אמצעים למטרה. המטרה היא חיים שיש בהם תוכן וערכים. מטרת התקציב של מדינת ישראל צריכה להיות שיקומו של עם ישראל במולדתו, לא רק מבחינה גשמית-כלכלית, אלא גם, וזה העיקר, מבחינה רוחנית-מוסרית. המטרה שלנו, לדעתנו, היא החזרת העטרה ליושנה, חיים של תורה ומצוות כראוי לעם ישראל בארצו הקדושה.

לצער רך חלק קטן מאוד, מבוטל ממש — פחות מ-1% של התקציב — מיועד למטרה האמיתית הזאת. חלקים רבים של התקציב פועלים בכיוון הפוך מזה הרצוי. תקציב המדינה, אדוני היושב-ראש, בכוחו להשפיע על דרכי החיים של אזרחיה ולכוון אותן; בכוחו של התקציב לגרום לא רק לפחות שבי-היות, אלא גם לפחות שחיתות, לפחות מעילות וליותר דעת ותבונה, לרמה רוחנית גדולה יותר.

גם למטבע של התקציב שני צדדים: הצד הכלכלי והצד המוסרי. ערכו של הכסף שלנו ירוד לא רק מבחינה כלכלית, אלא — ואולי עוד יותר — מבחינה רוחנית. תקציב של כ-20 מיליארד לירות הוא מכשיר כביר-השפעה, שכמוהו לא היה בידי כלל ישראל, ובכל אופן לא במאות השנים האחרונות. חבל שבמקום

בתקציב הלאומי. לפי דעתם של כלכלנים רבים תגיע ההתייקרות עד 25%. חבר-הכנסת קרגמן, יושב-ראש ועדת הכספים, אמר לנו כאן מעל במה זו שההתייקרות אסור לה שתגיע מעל 8%–8.5%, אחרת לא נוכל להגיע אי פעם לעצמאות כלכלית או להקטין לפחות את אי-התלות שלנו בגורמים חיצוניים. כל זה יפה, אבל איך עושים שההתייקרות לא תעלה על 8%–8.5%?

ומה דעתו של שר האוצר בסוגיה חשובה זו? ובכן מר ספיר עשה לעצמו מלאכה קלה וכך הוא אמר בנאומו: "איני יכול לתת כרגע הערכה מדויקת לעליית המחירים הצפויה בענף הבאה". הוא מסתפק בנאומו בהטפת מוסר לעתונאים וכלכלנים, המתנבאים על עליות גדולות עד 25% ו-30%. מר ספיר, כשר האוצר אינך יכול להיות ענוותן. לא די לקבוע: אינני יודע. כדי להרגיע, כדי להשפיע השפעה של ממש, עליך לקבוע מדיניות, עליך לקבוע שההתייקרות לא תעלה על אחוז מסוים, אחרת אתה עצמך גורם להיסטריה של קניות וממלאי להתייקרות. עליך כשר האוצר להוכיח שהנך מחזיק את המושכות בידך. לא מובן, למשל, שאתה מכריז בנאום התקציב שלך: "הממשלה איתנה בהחלטותיה שלא להיכנע ללחצים של קבוצות עובדים שונות", ובאותו זמן ממש כאשר אתה משמיע דברים אלה מעל במת הכנסת נכנעים אתם לפועלי אשדוד ומעלים את שכרם ב-40.2%. העלאות בשכר בשיעור של 40% לפועלי אשדוד, 45% במורים, ועוד הדינמיקה לגבי מהנדסים ולכל אלה שעמדת כוח בידם, לא ייתכן שכל זה לא יגרום להתייקרות של ממש.

חברי הכנסת, אין עיני צרה באלה המקבלים העלאות, אפילו בגבולות של 40% ו-50%. לצערי לא יישאר להם מזה הרבה. אבל צר לי מאוד על אלה שלא יוכלו להעלאות בשיעורים כאלה אבל יסבלו מן ההתייקרות כתוצאה מן ההעלאות הגדולות. גורם נוסף להתייקרות — ביטול הסובסידיה למצרכים אלמנטריים, וכדברי שר האוצר "200–300 מיליון לירות שלא הוספנו יתבטאו בעליית מחירים". זאת אומרת כי במקום 800 מיליון לירות הדרושות לסובסידיה מינימלית הביאו בחשבון רק כחצי מיליארד. אין התנגדות עקרונית, אדוני שר האוצר, להשקפתך שמהסובסידיות ייהנו רק אלה הנוקטים לכך. הצעתי זאת בדיון על התקציב לפני שנה, שסובסידיה תינתן לנצר ולא למצר, אבל בתנאי שאלה הזקוקים לכך לא יסבלו מהשיטה החדשה. להבטיח זאת, אין זו מלאכה קלה כל עיקר. בלבי חשש כבד, והלוואי ואתגבר, שהקטנת סכום הסובסידיות תגרום לסבל רב לשכבות הנזקקות. אם ימצאו פתרון לנתמי סעד, חוששני שלא ימצאו פתרון הולם למשפחות מרובות ילדים וזאתם מפרנסים שהכנסתם דו-רשת זאת.

גורם נוסף להתייקרות: ביטול הפיקוח על המחירים — דבר המוצדק כשלעצמו, אבל השאלה היא רק האם צודק השחרור ספיר באמרו כי "שינוי השיטה... אינו פתח להשתוללות בתחום זה". מה שר-אנו, אדוני השר, במשך השבוע, נדמה שההתייקרות יותר מאשר פתח להשתוללות. ביטול הפיקוח בלי להבטיח יציבות מתוכננת במחירים זה פתח מאשר מחצית המלאכה. עובדה היא שבשנים 1967–1970

רואים בו אסון ממש. ואם זה לא מספיק, הרי התחזית היא שהצריכה הפרטית תעלה בשנת 1973 ל-8.5%. כולם מנבאים עלייה גדולה במחירים, עלייה גדולה בקצב היבוא וירידה גדולה בקצב היצוא; עלייה בגרעון המסחרי ועלייה במצבת החובות.

אדוני שר האוצר, כל זה הוא קצת יותר מאשר הצללים שהזכרת. נדמה לי שזה כבר כמעט חושך, חושך אפלה מבחינה כלכלית. בכל זאת אני מודה בכך שכל זה להלכה, כל זה מבחינה הנהלת חשבונות, מבחינה כלכלית תיאורטית, כפי שהזכרתי, אבל למעשה לא רואים את החושך, אולי גם לא את הצללים. למעשה, אם תצאו לדיונון, הכל אור, אולי אור המסנוור את אלה שמיטיבים לראות. וגם התקציב מבשר לנו דה-פקטו הנחה במסים, העלאות בשכר, צמיחה כלכלית, תעסוקה מלאה, תנופה בהשקעות, הגדלת הרזרבות במטבע-חוץ, קליטת עלייה, בניית שיכונים ועל כולם — הרחבת השירותים בתחום החברתי בכל השטחים, וכדברי שר האוצר — מהגיל הרך ועד לזיקנה. בסיכום שלו הכריז מר ספיר — והיתה לי הרגשה שבנאומו — "שהתופעה הבולטת בתקציב היא שירותי החברה שגדלו ב-26%. זו הפעם הראשונה נוציא בשנה זו לשירותי תברה סכום שווה, ואולי אף גדול מזה שנוציא לבטחון". כלומר, ואני מסכים אתך, למעשה טוב לנו כפי שלא היה לנו מעולם. וכך גם לפרט: שפע של מותרות, יותר מכוניות מדי שנה בשנה, יותר נסיעות לחוץ-לארץ. הסיכום — סתי-רות, פרדוקסים ללא גבול. להלכה, אנחנו קבוצים שבקבוצים, בעלי חובות עד לנכדים ועד לנינים שלנו. אבל למעשה חיי שפע ומותרות, או כדברי שר האוצר — אורות וצללים.

הגענו למצב מסובך, המסבך את הכלל ואת הפרט. שהרי כמו בנוגע לכלל — קרי הממשלה, הלאום — כך בנוגע לפרט. היום כבר קשה לדעת מיהו עשיר ומיהו עני. אם בתפילה של יום הכיפורים — אם אתה זוכר, אדוני שר האוצר — ב"נתנה תוקף" אנחנו מדברים על מי יעני ועל מי ייעשר, זאת אומרת לא יודעים רק מה יהי לעתיד, הרי היום לא אצלנו לא יודעים אפילו במה שנוגע להווה, מי באמת עשיר ומי פושט רגל; מי חי על חשבון הברון, על חשבון מעילות, חובות וגניבות ומי חי על חשבון הרווחים שלו.

בזמני המוגבל — וזאת בהתאם לחובתי כאיש האופוזיציה — אני רוצה להסב את תשומת-הלב לחמישה צללים, לחמש נקודות שליליות, וכל זה, אדוני היושב-ראש, בלי שאתכחש במאומה לחיוב, לאורות ולהישגים הרבים בחיי הכלכלה שלנו שכפי שהזכרתי, אם אינם להלכה, הרי הם לפחות למעשה. ברור שחלקו של שר האוצר רב בכל ההישגים הללו. ובכן, צל מספר 1 זהו ההתייקרות, העלייה הדוהרת במחירים: לפי התקציב הלאומי תהיה ההתייקרות בשנת 1973 כ-12%. לדעתו של כלכלן ההסתדרות, מר ברזילי, לפי מה ששמענו אתמול ברדיו, תגיע ההתייקרות עד 15%–20%. גם נגיד בנק ישראל, מר משה זנבר, חושב שההתייקרות תהיה יותר מאשר 12%, כי הוא אומר שאם לא נספוג מיליארד לירות, הרי שבלי שום ספק תעלה ההתייקרות על כל התחזיות. היות שאין לי ספק שלא נספוג מיליארד לירות, הרי שהתוצאה תהיה התייקרות גדולה יותר מזו שצויינה

שבתקציב הלאומי מדהימים ממש. נזכיר רק מס-פרים אחדים. הגידול ביצוא השנה יהיה רק בשיעור של 15% לעומת גידול בשיעור של 190% בשנת 1972; ואילו הגידול ביצוא התעשייתי הוא בשיעור של כ-14% לעומת 23% בשנה האחרונה. ובאשר ליבוא — יחס הפוך: צפוי גידול ביבוא סחורות ושירותים ב-19% לעומת 8% בשנה הקודמת. ביבוא סחורות תגיע העלייה ל-22% לעומת 7% בשנת 1972. התוצאה — הגרעון במאזן השוטף יגיע בשנת 1973 ל-1 מיליארד ו-360 מיליון דולר — עלייה בסך 285 מיליון דולר לעומת השנה הקודמת; במצבת החוב יגיע הגידול ל-610 מיליון דולר, וסך-הכל של החוב החיצוני יסתכם ב-4 מיליארד ו-600 מיליון דולר.

ובכן כאן הפתרון, אדוני היושב-ראש, של הפר-דוקס הגדול שהזכרתי בתחילת דברי, שמצד אחד כל כך רע, ומצד שני — כל כך טוב. החיים הטובים של הכלל ושל הפרט היום מתאפשרים על חשבון החובות שאנחנו מטילים ומשאירים לכמה דורות שיבואו אחריו.

בסוף שנת 1973 נגיע לחוב חיצוני של 4 מיל-יארד ו-600 מיליון דולר לעומת 2 מיליארד ו-200 מיליון דולר בסוף 1969 — הכפלת סך כל החוב החי-צוני במשך ארבע שנים; החוב לנפש יגיע בסוף 1973 ל-1,500 דולר בקירוב. לא רק שאנחנו במקום רא-שון בכל העולם בקשר לחוב חיצוני, אלא שאין שום יחס בין החוב שלנו ובין צילי, שהיא במקום השני בחוב החיצוני, בסכום של 142 דולר לנפש. החוב שלנו הוא פי עשרה לנפש לעומת צילי שהיא במקום השני. לא אזכיר מי שעומד במקום השלישי, כי ביחס למקום השלישי החוב שלנו הוא פי מאה לנפש.

וזהו רק החוב החיצוני. החוב הפנימי לסוף שנת 1972 הגיע ל-15 מיליארד לירות.

אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, זכות גדולה היא להיוולד כאן במדינת ישראל, בארצנו הקדושה, אבל בעד הזכות הזאת צריך הרך הנוול לשלם מאד ביוקר. אנו יכולים להגיד שהזכות להיוולד בארצנו הקדושה כרוכה בחוב. כל ילד היוצא לאוויר העולם בישראל יש לו כבר חוב של 1,500 דולר במטבעי-חוק, וזאת בנוסף על החוב באותו הסכום במטבעי ישראל.

השנה עלינו לשלם כ-20% מהתקציב, זאת או-מרת כ-4 מיליארד לירות, על חשבון חובות, מחצית הסכום על חשבון קרן, ומחציתו על חשבון ריבית.

צל מס' 4: אינפלציה דוהרת וסבל לאיש הקטן. שר האוצר טוען שהתקציב איננו אינפלציוני, כי התק-צוב מאוזן, בלי ההלוואות המסורתיות מבנק ישראל. זה אמנם נכון וראוי לשבח. אבל גם לפני שנה יצר האוצר עורף של הכנסה על ההוצאה, ובכל זאת היתה אינפלציה בשיעור של 13%-15%. ברור ששי-עור האינפלציה בשנה זו לא יהיה פחות מאשר אש-תקד.

אם בעשור הקדם שיעור האינפלציה היה רק כ-5% לשנה, הרי שבשנתיים האחרונות השיעור גדל כמעט פי שלושה, והגיע עד ל-15% לשנה.

קבוצות לחץ מקבלות פיצוי על ירידת ערך הכ-סף, בשיעור של 40% ויותר. אבל מה יהיה על סתם עמך? מה יהיה גורלן של משפחות מרובות ילדים,

יוקר החיים היה כמעט יציב, ואילו משנת 1971 — ממש מחול שדים. ב-1971 עלה יוקר החיים ב-13%; ב-1972 גם כן ב-13%-14%; ובשנה הנוכחית, כבר הזכרתי, הלוואי שיהיה רק כמו אתמול. כלומר, במ-שך שלוש שנים עלייה של יותר מ-40%. ובמה שנוגע לשנת 1974, הרי ששר האוצר כבר הודיע על מס ערך מוסף שיקפיץ את המחירים ב-7%, בלי כל אינ-פלציה; בידד — לפחות 20% התייקרות הטלפון, הדואר — ידידי-חברי חברי-הכנסת יעקב מזרחי הציע הצעה בנושא זה לסדר-היום. שירותים מסוימים יעלו מעל 50%. אם הממשלה נותנת דוגמאות שכאלה, מה יעשו התעשיינים הפרטיים עם כל היצר הרע הפרטי שלהם?

אדוני היושב-ראש, התייקרויות בשיעורים שכאלה מוציאות את הציבור משלוותו, גורמות ממש להיס-טריה, לבלומס של קניות, וכל זה פועל באופן או-טומטי להתייקרויות נוספות. הקרבן העיקרי הוא כמו-בן האיש הקטן.

אסיים פרק זה של עלייה בשכר ההתייקרויות בדברי הנביא חגי "המשכר משתכר אל צור נקוב". אשליה היא לחשוב, שמי שישתכר יותר יוכל לק-נות יותר או לחסוך יותר. דברי הנביא חגי הם הג-דה מדייקת למצבנו. אכן אצלנו "המשכר — מש-תכר אל צור נקוב". אולי תלמד ותשנן, אדוני שר האוצר, פסוק כלכלי זה לכל אלה הרואים את התחנ-ן בהעלאת שכר. מהפסוק הזה תוכל להוכיח להם, שלא מנייה ולא מקצתיה.

צל מס' 2: העלייה בצריכה הפרטית. בכל התכ-ניות הכלכליות של הממשלה נקבע במפורש, שהכ-רחי להגביל את עליית הצריכה הפרטית לנפש ל-2% בלבד. אנשי הכלכלה של הממשלה לימדו אותנו, שכל תזונה מהתכנית של 2% בלבד לשנה תגרום למה-פכה כלכלית. והזהירו אותנו שכל 2% נוספים בצריכה הפרטית יגרמו להפסד של 800 מיליון דולר במאזן התשלומים עד שנת 1975. והנה ב-1972 גדלה הצ-ריכה הפרטית לנפש ב-5%. הכלכלים ראו בכך אסון. והנה, לפי התחזית של התקציב הלאומי, משלימה הממשלה עם העובדה שבשנת 1973 תעלה הצריכה הפרטית לנפש ב-8.5%, ואולי ב-9%.

הדבר חמור משתי בחינות: (א) פשיטת-רגל מוח-לטת בתיכנון, במקום 2% לשנה — כ-9% לשנה; (ב) אחרי שבמנקים את הפרט ומרשים עלייה של 5% ו-9% לשנה — איך אתה חושב, אדוני שר הא-וצר, להחזיר את הגלגל אחורנית? הרי ברור למעלה מכל ספק, שבשנים הבאות תצטרך הצריכה הפרטית לרדת ולחזור לא רק לגידול של 2% לשנה, אלא — אם הממשלה תאמץ באמת להגשים את תכניתה הכל-כלית לשנים 1971-1976 אפילו בחלקה — הרי שעל הממשלה יהיה גם התפקיד, להעתי הבלתי-אפשרי, לצמצם את הצריכה הפרטית לנפש במשך שלוש השנים הבאות ב-3%. זאת אומרת, במקום להר-שות גידול של 2% מדי שנה בשנה, דבר שהוא מוצ-דק, יהיה צורך להוריד את הדמה שכבר השגנו על-ידי הורדה של 1% במשך השנים הקרובות — דבר שהוא ללא תקדים, דבר בלתי-אפשרי לדעתי.

צל מס' 3: עלייה בקצב היבוא, ירידה ביצוא, עלייה בגרעון השוטף ועלייה בחובות-חוק; המספרים

צל מס' 5: תקציב בחירות. רגיל ומקובל בכל ארץ דמוקרטית לשלם מחיר, לחלק סוכריות לבו-חיים, בשנת הבחירות. השאלה היא רק: מהו המחיר? לדעת, קבלת מחצית ההמלצה של ועדת-אשר, דהיינו הורדה במסים, בלי לקבל את מחציתה השנייה, דהיינו הנהגת מס ערך מוסף ודחייתה לשנת 1974 בא-מ-תלה שמסיבות טכניות אי-אפשר להנהיג זאת עד אפריל 1974, כפי שהודיע שר האוצר בתכנית "מור קד"; הגדלת היבוא והקטנת היצוא; הגדלת הצרי-כה הפרטית. פי 4 $\frac{1}{2}$ לנפש מעבר למתוכנן, ועל-ידי כל זה הגדלת החובות של המדינה ב-600 מיליון דו-לר רק בשנה זו — כל זה הוא מחיר מופרז ובולט מדי, גם כאשר מדובר בשנת בחירות.

ועוד: יפה העלאת בשיעור של 26% לשירותים החברתיים, ומי פתי ויתנגד לכך? אבל נשאלות שתי שאלות: מדוע דווקא השנה? כלום לפני שנה לא היה צורך בכך? ולמה בבת-אחת מעלים את השי-עור בשנה אחת ב-26%? מבחינה כלכלית בוודאי היה גבול יותר לחלק זאת לשנתיים.

אני מהרהר בקול רם, אם המחיר של שנת בחי-רות הוא כה גבוה, אולי נוכל להרוויח משהו — וא-דוני שר האוצר, אתה הרי אוהב להרוויח. על-ידי הקדמת הבחירות נוכל בוודאי להרוויח כחצי מיליארד לירות, וייתכן מאוד שאפילו מיליארד לירות.

היו"ר ב.צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולן, ואחרי לחבר-הכנסת אמוראי.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

כנסת נבבדה, תקציב המדינה חייב לעמוד בשני מבחנים. הראשון הוא מבחן המשימות, שבמרכזן שמי-רה על רמת בטחון גבוהה, קליטת עולים גאותה וסיפוק שירותי החברה תוך חתירה לצימצום הפער בין שכבות האוכלוסיה השונות. המבחן השני הוא המבחן הכלכלי, והשנה הכוונה למלחמה באינפלציה.

אין ספק שהתקציב המוצע עומד במבחן הרא-שון ומספק במידה סבירה את צרכי הבטחון וקליטת העלייה ושם דגש מיוחד בשירותי החברה. המספרים הם מרשימים ומבטאים באופן בולט את מדיניותה של הממשלה בתחום החברה. תוספת האמצעים לשי-רות החברה עולה הפעם על התוספת שניתנה לכל אחד מתחומי הפעולה האחרים. חלקם של שירותי החברה בסך ההוצאה יגיע בשנת 1973 ל-37.7% לעו-מת 34% ב-1971 ו-35% ב-1972, ובכך — מ-4.5 מיליארד לירות ב-1971 ל-5 מיליארד לירות ב-1972, ול-6.4 מיליארד לירות ב-1973. דהיינו גדול ב-42% במשך שנתיים. אם נוסיף את ההקצבה של הסוכנות היהודית לאותן מטרות, נגיע לסכום מרשים עוד יותר — 7 מיליארד לירות. בתוך הסכום הזה בולט במ-יוחד תקציב החינוך, והמסתכם ב-1.750 מיליארד ל-רות, והוא כולל 352 מיליון לירות מימון ממקורות ציבוריים. אם נוסיף לתקציב הפיתוח של משרד החי-נוך את ההתחייבויות לשנים הבאות בסך 290 מיליון לירות, נגיע לסכום המרשים של 2 מיליארד לירות. אכן, מפעל החינוך שלנו הוא רב-היקף, והוא אולי כור-ההיתוך של מיוזג הגלגיות — זה התהליך הקשה והמסובך המתלווה להווי חיינו במשך כל השנים מקום

שגם עד עכשיו לא יכלו בשום אופן להתפרנס בכבוד? ובנושא זה אין צורך במספרים ובסטטיסטיקה. העניין הוא פשוט, והאפליה זו עקת עד לשמים. החברה היש-ראלית, לצערי, בנויה על משפחות בנות שלושה יל-דים מקסימום, עם שני מפרנסים במשפחה. כאשר המשפחה היא כפי שמשפחה יהודית צריכה וחייבת להיות, עם שישה, שמונה ועשרה ילדים, ברור שב-משפחה כזו יכול להיות רק מפרנס אחד. הזכיר קודמי את עניין "עקומת-לורנץ" גם אני אזכיר את "עקו-מת-לורנץ" בקשר לכך. קיימת עקומה אשר מראה, כי ככל שיש יותר פיות לפרנס במשפחה, הרי הרווח הוא פחות, כיוון שיש במשפחה כזו רק מפרנס אחד. אביא לדוגמה שני מפרנסים העובדים במשרד אחד, שניהם באותה דרגה, והם מקבלים אותה המשכורת; נגיד 1,000 לירות לחדש. לאחד יש שמונה או עש-רה ילדים, ואילו לעובד השני יש שניים או שלושה ילדים. העובד שיש לו שניים יאן שלושה ילדים, יש לו שותף לפרנסת המשפחה וזו אשתו. שניהם יחד מרוויחים בממוצע 1,800 לירות. אם מחלקים את הסכום הזה לארבע נפשות, הרי שווה הכנסה של 450 לירות לנפש. העובד הראשון, המקבל אותה מ-כורת של 1,000 לירות לחדש, והוא מפרנס יחיד במש-פחה, ואת הכנסתו יש לחלק לעשר נפשות. החשבון פשוט והוא מראה שנותר לו סכום של 100 לירות לנפש, דהיינו פחות מ-25% לנפש בהשוואה לעובד השני באותו משרד, המקבל אותה משכורת.

משפחות ברוכות ילדים גם עד עכשיו לא הת-פרנסו כראוי, וזוהי יהיה עליהן כתוצאה מירידת ערך הכסף התמידית ומההתייקרות הדוהרת?

ומה יהיה על אותם נתמכי סעד, המהווים אמ-נם, ברור השם, רק 3%, כדברי שר האוצר, אבל הם בכל זאת מונים כ-90,000 נפש? מה יהיה על אותן 220,000 נפש החיות על קיצצת זיקנה ושאיירים? אינני מבחיש כי בשנים האחרונות חלו העלאות חשו-בות בקיצצות אלה, אבל האם יש בהן כדי לאפשר קיום נאות מינימלי למקבלי הקיצצאות?

אני מתפלל על דברייך, אדוני שר האוצר, ש"נו-כל לימר בביטחה שנקבעה רמת הכנסה — למקבל סעד — והמאפשרת קיום מינימלי". 40% משכר ברוטו מאפשרים קיום מינימלי, אדוני השר, נוכח ההתייקרות הגדולה?

אדוני היושב-ראש, דומני שהמדינה חייבת משהו למשפחות שלא נכשלו בעביהה החמורה של תיכונן הילודה. אם המצב הדמוגרפי היהדי הוא רע כל כך, מה היה המצב אילו בכל משפחה היו רק שניים — שלושה ילדים? אני מציע שיעשה משהו בלתי-שיג-רמה לשם עידוד הילודה. לא עוד תוספת של כמה לירות למענק, שעד שהיא מתקבלת כבר אכל אותה היוקר, ולא הילדים.

שר האוצר וראש הממשלה מדברים רבות בזמן האחרון, שהם רוצים מדינה של יהודים, ולמען זה הם מוכנים גם לוותר על שטחים. אין ברצוני כעת להיכנס לצד המדויק של הבעיה, אבל עלי להעיר שיש גם אלטרנטיבה שלישית, והיא — עידוד הילודה בקרב היהודים. איננו חייבים להציג את הבעיה בני-סח: יהודים או שטחים, כאשר קיימת אלטרנטיבה, כאשר יש פתרון מוחלט, והוא — עידוד הילודה.

מיליון דולר ב-1971 לעומת 480 מיליון דולר לפני מל-חמת ששת-הימים. אמנם השנה חלה ירידה בגרעון ב-160 מיליון דולר, והגרעון הגיע ל-1,060 מיליארד דולר, אולם בשנת 1973 צפוי גידול במאזן התש-לומים ב-300 מיליון דולר, ועודף היבוא יגיע איפוא ל-1,345 מיליון דולר. עלינו לזכור שבנקבות הגידול בגרעון במאזן התשלומים גדל החוב החיצוני והוא יגיע ב-1973 ל-4.5 מיליארד דולר, ובתקציב המוצע מופיע סכום של 4 מיליארד לירות לתשלומי קרן וריבית. חוב כזה מכביד ביותר על תקציב המדינה לשנים הבאות, והוא מבטא את תלותנו בגורמי חוץ, שיש לה גם השלכה מדינית רגישה ביותר.

ב. האינפלציה מגבירה את הצריכה. ואכן ב-1972 חלה באמת האצה ניכרת בצריכה הפרטית, שהגיעה ל-5% לנפש, אחרי שנתיים של גידול אטי מאוד, וב-1973, לפי התקציב הזה, צפויה האצה נוספת בקצב גידול הצריכה הפרטית, שתגיע עד 12.5%, כלומר 8.5% לנפש. חברי הכנסת, זהו קצב גידול מהיר יותר משל התוצר ומשל המקורות, וזה יגרום בלי ספק להרעה נוספת במאזן התשלומים ולהגברת תלותנו בגורמי חוץ.

ג. האינפלציה פוגעת גם בענפי יצוא, וגם מצד זה היא גורמת להחמרה נוספת במאזן התשלומים, בגלל הביקוש הגואה והשוק המקומי הגואה, המת-חרה במצור יצוא, וכן בגלל העלייה האינפלציונית בהוצאות הייצור המשפיעה השפעה שלילית על קי-דום היצוא. יצוא הסחורות והשירותים גדל ב-1972 ב-19% לעומת גידול ב-30% ב-1971. הדבר בולט עוד יותר ביצוא התעשייתי האחר, בלי יהלומים. מ-22% ב-1971 גדל היצוא התעשייתי האחר ב-11% בלבד ב-1972. אדוני שר האוצר, אינני בטוח אם המצב כבר החמיר עד כדי צורך להגדיל את הפרמ-יות ליצוא, אבל שלן ההכרח לשים לב ולבדוק את רווחיות היצוא, כדי שלא נופת אים יואט. גם התק-צב הלאומי מסביר שהסיבה העיקרית של ההאטה נעוצה בלחצים האינפלציוניים, בהתפתחויות בתחום הוצאות הייצור ובכדאיות היחסית של הייצור.

ד. האינפלציה מעוותת את ההשקעות, כי הצי-פיה לעליית המחירים גורמת לנטייה מוגברת להש-קעה בנכסים הצפויים לעליית מחירים, וזוהי בדק-כלל השקעה ספקולטיבית במבני מגורים.

ה. האינפלציה היא מעיקרה אנטי-סוציאלית, כי היא פוגעת בחלוקת ההכנסה, היא מגדילה את אי-השוויון, היא גורמת בהכרח לקצב עלייה מהיר של הרווחים לעומת קצב העלייה של השכר. מאינפלציה כזאת נפגעים בדק כלל בעלי ההכנסות הנמוכות.

אדוני היושב-ראש, שנינו מהלך זה מתייב-מיד-יות אשר תקו את ההשפעות השליליות של הלח-צים האינפלציוניים, הנובעים — כפי שהדיש בצדק שר האוצר בנאומו — מתהליכים חיוניים שאיננו מעוני-ינים לעכבם.

האמצעים למלחמה באינפלציה לא תמיד יכולים להיות נעימים ופופולריים. ההיפך מזה נכון יותר. לדע-תנו, יש לנקוט אמצעים מספר, לאו דווקא דרסטיים ביותר, העשויים במשולב להשפיע, אם לא לפתרון מלא, הרי לפחות למיתון ולריכוך ההשפעות השליליות שר האינפלציה. הצעותינו הן כדלקמן:

המדינה. המבקר בישובים הקולטים עלייה חדשה נוכח כי בית-הספר הוא גם המכשיר המרכזי לקליטה חב-רית, הוא המבחן להתערות משפחת העולה בחברה, כי על ספסל הלימודים הולך ומתגבש הדור היש-ראלי העתיד.

חברי הכנסת, לא פחות מרשימים הם הסכומים המוקצבים לשירותי בריאות וסעד ולשיכון. השאלה הגדולה היא כיצד ימומשו התקציבים הללו, כיצד יתור-גמו לשפת המעשה; לאמור, באיזו מידת יעילות ינוצ-לו לטובת האזרחים.

אני רוצה להביא כאן מובאה מדבריו של כלכלן אמריקני, שאת ספרו קראתי לפני זמן-מה. הוא או-מר כי "התנהגות כלכלית אין פירושה רק קימוץ או צימצום בהוצאות בלי להתחשב בחשיבות הדברים שצריך לרכוש, אבל מאידך גיסא, אין פירוש הדבר לפעול לפי דוקטרינה נתונה בלי להתחשב בעלות. התנהגות כלכלית היא זו הבוחרת בדוקטרינה ובטכ-ניקה שבעזרתן ניתן להפיק את מירב התועלת ממש-אים נתונים; לשאוף ליצול היעיל ביותר של המש-אים המוגבלים העומדים לרשותנו בכל מצב".

אדוני היושב-ראש, השאלה היא אם, למשל, הנ-הלות האוניברסיטאית תדענה לנצל את תקציביהן ביעילות באופן שכושר הקליטה שלהן יורחב גם על חשבון הפאר, הנוחיות היתרה והביוב. השאלה היא גם אם כל המשרדים והמוסדות שבידיהם מופקד ביצוע המשימות, שאלהם מוזרמים התקציבים המוג-דלים הללו, יפעלו בשיטות אפקטיביות, במינימום של ביזבז ובמינימום של בירוקרטיה, כדי שמן המ-אמץ הכספי הגדול של המדינה ייהנה האזרח הנצרך מירב ההנאה והתועלת.

חברי הכנסת, התקציב חייב גם לעמוד במבחן הכלכלי, וכפי שאמרת, הפעם המבחן הוא ריסון האינ-פלציה, כי זו הבעיה המרכזית של המשק בשעה זו, ותקציב המדינה הוא המכשיר המרכזי להכוונת המ-שק והוא הכלי לביצוע המדיניות הכלכלית של הממ-לה. לתקציב כזה גדול ומקיף כשלנו, המהווה שני שלישים של התוצר הלאומי, נודעת השפעה מכרעת על התהליכים הכלכליים במשק על כל תחומיו.

יש הטוענים כי צריך להתרגל לתהליך האינ-פלציוני וללמוד לחיות עמו, כי הרי הוא פועל-יוצא של הצמיחה המהירה והפיתוח המואץ, והוא גם נח-לת של רבות ממדינות המערב. נכון הדבר שהאינ-פלציה נובעת יאצלנו מתהליכים חיוניים, ונכון שאיננה מחלה ישראלית בלבד. אבל, ראשית, עוצמתה של האינפלציה במדינות אחרות קטנה הרבה יותר, היא גבוהות של 5%—6% לעומת 13% בישראל. שנית, הנזק שעלולה האינפלציה לגרום שם הוא פחות-ערך בהרבה מאשר בישראל. שלישית, גם שם מטפלים באינפלציה. כל העתונות האמריקנית והאירופית מל-אה מאמרים בעניין האינפלציה. אולם בישראל עוצ-מתה ואופיה של האינפלציה הם כאלה שהיא עלולה לגרום נזק בלי-שוער למשק ולפגוע במטרותיו היסו-דיות. כיצד ?

א. האינפלציה פוגעת במאזן התשלומים וגורמת להחמרתו. בעיית הגרעון במאזן התשלומים מהווה נקודת-התורפה של המשק מאז קום המדינה, וחומי-רתו גברה מאז מלחמת ששת-הימים, כשהגיע ל-1,200

הטעם להמשיך לתת לחם לכל האוכלוסיה כמעט חנם ולגרום לביזבז כה משווע? אין כל הצדקה להמשיך ולסבסד כל עליית מחירים לכל האוכלוסיה. מוטב, חברי הכנסת, לפצות חלקית את השכבות החלשות על ייקור המצרכים עקב ביטול חלקי של הסובסידיה מאשר להמשיך בשיטה המעוותת הזאת. בתקציב 1972, עם התקציב הנוסף, הגענו לסכום של חצי מיליארד לירות. בתקציב המוצע רשום סכום של 600 מיליון לירות. כדי לשמור על המחירים הקיימים אנו צריכים להגיע לפחות ל-850 מיליון לירות, ויש אומרים להרבה יותר. ובכן, מינון כזה, כמות כזאת, גובה כזה — זה מוזיק, מעוות וגם לא נחוץ. לו היינו משנים את המדיניות הזאת בהדרגה מדי שנה וחלק של עליית המחירים היינו מסבסדים ובשאר מאפשרים לשוק לפעול, לא היינו מגיעים היום לסכום האבסורדי הזה. עכשיו דרוש שינוי מיידי של מדיניות הסובסידיות. את השינויים האלה במדיניות הסובסידיות יש לבצע בהירות ובהדרגה, וגם לדאוג לכך שיווצר מכשיר יעיל של מתן פיצוי לשכבות החלשות. כלומר, יש להקטין את סכום הסובסידיות בהדרגה ויש לעבור בהדרגה לשיטת מתן סובסידיה יותר לנצרך ופחות למצרך.

7. מסים. אדוני היושב ראש, המיסוי הוא בדרך כלל המכשיר הקלאסי למלחמה באינפלציה. תבל ששר האוצר לא קיבל מיד את הקונצפציה של ועדת אשר, שכללה הורדת שיעורי מס הכנסה ובמקביל הגדלת מס ערך מוסף, כדי לא להקטין את הסכום הכולל של המסים. זוהי קונצפציה שלמה של רפורמה במיסוי, שיש בה כדי לתרום תרומה נכבדה לפתרון בעיות המשק דווקא בשעה זו. אנו בכל זאת תומכים בהצעת שר האוצר להוריד את שיעורי מס ההכנסה בסכום של 350 מיליון לירות, אף כי הדבר נראה כנגד את המדיניות האנטי-אינפלציונית, וזאת משתי סיבות: א. משום שבתקופת אינפלציה אם לא מקיפים, ההכנסה גדלה היא אוטומטית. כשההכנסה הגומיאלית בלירות גדלה, גדל אוטומטית גם חלקו של מס ההכנסה על אותה ההכנסה עולה, אף-על-פי שמבחינה ריאליזטית ההכנסה אינה גדולה יותר. ב. משום שלדעתנו הגזק אשר השיעורים השוליים הגבוהים גורמים למשק גדולים יותר מהנזק אשר 350 מיליון לירות אלה יגרמו מבחינת השפעתם האינפלציונית.

8. הכנסות ושכר. חברי הכנסת, גורם נכבד בתהליך האינפלציוני מהווים ההכנסות והשכר. תוספות שכר של 40% במשך שנתיים הן מעבר ליכולת המשק והן לא תוכלנה להיספג. עכשיו יורם למשק סכום של 2 מיליארד לירות, מיליארד לתוספת יוקר וכמעט מיליארד לתוספת שכר רגילה. תוספות אלה תגרומנה ללא ספק לייקור היצאות הייצור, לפגיעה בכומר ההתחרות ולגידול הצריכה. התוצאה היא אחת משתיים: או הידרדרות או מסים נוספים. תקציב זה מבוסס על עליית שכר בשיעור של 30%, ואם השכר יעלה יותר, יתערער האיזון שבתקציב.

רצוני איפוא להעלות הצעה בזהירות רבה ועל דעת עצמי. אולי בנסיבות הנוכחיות יצאו לעובדים בדרג מסויים היצאות חוב לזמן לא ארוך ביותר מתורת חלק מהתוספת שעומדים עכשיו לקבל. הייתי מציע מעין עיסקת חבילה אם יקבלו את ההצעה — להבטיח תמורת זאת מראש שאם האינדקס יעלה ב-1973

1. יש לצמצם את ההוצאות הבלתי-חיוניות של הממשלה, הרשויות המקומיות ומוסדות ציבור אחרים. אדוני שר האוצר, המאמץ להגיש תקציב ללא גרעון וללא הוזקקות להלוואה מבנק ישראל ראוי אמנם לשבח ולציון מיוחד, אך כנראה לא די בו, כי הפעם דרוש תקציב שיהיה בו גם עודף. הטענה שהתקציב כולל ספיגה של 700 מיליון או 800 מיליון לירות בשל הגרעון בתקציב מטבע-חוק וההכרח לרכוש סכום דולרים בעודף הלידות, היא אמנם נכונה, אבל עדיין אינה פותרת את הבעיה. גם השנה היתה ספיגה מסוג זה, אולי עוד יותר גדולה, ואף-על-פי-כן גברו הלחצים האינפלציוניים. דרוש איפוא מאמץ נוסף כדי ליצור תקציב עודף. הרגשתנו היא שאפשר היה בתקציב הגדול הזה לקמץ 500 מיליון לירות מתקציב הפיתוח, הבטחון והסובסידיות. זהו אמנם סכום קטן יחסית, אבל בנסיבות הנוכחיות, בצד הספיגה של בנק ישראל, יכולה להיות לו משמעות כלכלית רבה.

2. השקעות. לדעתנו יש לבחון מחדש את כל שיטת עידוד ההשקעות ושיעור התמריצים. בתקופת גיאור, כשכל גורמי הייצור פעילים ושוררת לא רק תעסוקה מלאה, אלא אפילו תעסוקת-יתר, דרושה יתרה-סלקטיביות בהשקעות, כי לא כל השקעה דרושה לנו ולא כל השקעה תועיל לנו. לפיכך, ראשית, יש להקטין את אחוז ההלוואות בהשקעות ולתבוע הגדלת סכום ההשקעה העצמית; שנית, יש מקום להגדיל את אחוז הריבית על ההלוואות.

3. חשיפה. אנו תומכים בהחלט בהמשך עקבי של מדיניות החשיפה. מדיניות החשיפה הכרחית, באשר מלבד שהיא מכשיר יעיל להקצאה נכונה של המשאבים ומלבד שהיא מכשיר לחישוב כושר ההתחרות של מוצרינו, היא גם גורם הממתן לעליית מחירים ועל-ידי זה השפעתה היא אנטי-אינפלציונית. כמובן דרוש מעקב מתמיד אם היא באמת משפיעה, אם היא באמת גורמת להורדת מחירים ולא להכנסות נורספות ליבואנים.

4. אדוני שר האוצר, לדעתנו יש לשקול הגדלת אחוז הריבית על פקדונות במטבע-חוק, כדי להאט את ההמרה.

5. אנו תומכים בהגברת הספיגה משוק הכספים על-ידי הגופות אימיות, בתנאי שהשימוש בכסף שלהם ידחה לזמן-מה וגם יופקד אצל החשב הכללי, וכן בתנאי שהחשב הכללי לא ישתמש בכסף זה לצרכים שלו. כי רק בקיום תנאים אלה יש בהנפקות הללו משום ספיגה.

6. סובסידיות. איננו גורסים ביטול סובסידיות. לא פעם הכרנו ואמרנו שהסובסידיה היא מכשיר לגיטימי להכוונת המשק ולוויסות השוק. אולם, חברי הכנסת, זוהי תרופה שיש בה גם אלמנט שלילי ומוזיק, ולכן חשוב מאוד המינון. חשוב מאוד כמה אתה נותן ואיך אתה נותן. כי האלמנט המוזיק הוא שהיא גורמת לעיוותים חמורים במשק, לביזבז, לאי-יעילות ולאי-צדק. נהגים ממנה לפעמים יותר בעלי הכנסה גבוהה ופחות בעלי הכנסה הנמוכה. על כן, הואיל והגענו לסובסידיה בשיעור בלתי-סביר, יש להקטין, גם שר האוצר הודה בנאומו כי מתברר יותר ויותר שמחירי המוצרים הבסיסיים נמוכים אצלנו. לעתים עד כדי מחצית ואף שליש ממחיריהם בארצות המערב. מה

הואיל ואנחנו נשענים על העלייה — ואני מאמין גדול בעלייה, שהיא בין השאר תוספת גורם לייצור עבודה; והואיל והתחלנו בסדר גודל קטן — ואני מאמין גדול ביתרונות של גודל, אני מאמין ביתרונות של גודל לא רק מבחינת שוק מתפתח, אלא גם מבחינת האפשרויות לניצול המדע והידע שהעולם היהודי יכול לספק לנו, ואני רואה מה תורמת לנו תקופת ההמראה שהתעשייה גכנסה אליה — כיוון שאני מביא את כל אלה במניין, אני נשאר אופטימי על אף אותם הקשיים, ולעתים אף הסערות — כדברי שר האוצר — הפוקדים אותנו תוך כדי ההתקדמות המואצת הזאת.

ולאחר שטחתי את ה"אני מאמין" האופטימי שלי, אני רוצה לעסוק קצת בקשיים של ההווה. אנחנו מקיימים אינפלציה. לא אדבר על מדד המחירים לצרכן; מה שקובע לגבי הפיתוח הרי זה מדד המחירים בתפוקה הלאומית הגלמית, ואם נביא גם את הייצור במניין, ניווכח לצערנו הרב שאנחנו צריכים להודות — ועל כך מצביע גם התקציב הלאומי — שהגענו בשנה שעברה להתייקרות בשיעור של 14.5%. אין זה יכול לנחם אותנו שתהליכי התייקרות יש גם בחוץ-לארץ, באשר הפער בין התהליכים שמתרחשים שם לבין התהליכים שמתרחשים אצלנו הוא הסיבה המרכזית לאבדן כושר התחרות שלנו.

הייתי רוצה לספר לשר על מספרים שיצאו את-מול מאצל המכשכש. ההתייקרות המשוקללת של עלויות הייצור ב-1972 במוצרי היצוא — לפי סקר שערך מכון היצוא, הכולל 35% מכלל התוצרת המיוצרת במפעלי היצוא — נגיעה לשיעור של 17.33%; בגומי ובפלסטיקה — 17.5%; באלקטרוניקה ובחשמל — 18.3%; במזון — 21.73% —

שר האוצר מ. ספיר:

אתה מדבר על שכר או על הוצאות ייצור?

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):

הוצאות ייצור, בכללן גם שכר.

— בטקסטיל ובהלבשה — 13%; במכרות ומחצבים — 19.5%; בימיקלים, ענף מבטיח מאוד — 18.12%; במתכת — 16.77%.

מה פירוש הדבר? אם נניח שפרעין הייצור הוא בגבולות של 5% ומרכיב השכר בייצור ליצוא הוא בשיעור של 30%, הרי שעלות זו מוקטנת רק ב-1.5%. התוספת שקיבלו היצואנים בעקבות הפיחות היתה בשיעור של 11% לדולר מכירה, לא דולר ערך מוסף. אך בהשוואה של שנת 1972 לעומת 1971 יש להביא בחשבון רק 7%, שהם שני שליש מהתוספת כולה, וזאת משום שתוספת זו כבר ניתנה בשליש האחרון של שנת 1971. התוספת של הפיחות נעשתה בחישוב לדולר מכירה ולא לדולר ערך מוסף, משום שכל הגוונים מתייחסים לדולר מכירה.

אינני יודע כמה לחשב את תוספת המחיר בחוץ-לארץ. אבל, אדוני השר, נדמה לי שלא אגזים אם אדבר על צורך חיוני לתוספת של 30 אגורות לכל דולר יצוא, ואם אגיע לצורך ב-60 אגורות לכל דולר ערך מוסף בשנת 1973, נדמה לי שלא אחיה מגזים בהרבה.

(קריאה: אילו מוצרים?)

מעבר ל-5%, תשולם שוב תוספת יוקר. אם תהיה להצעה זאת השפעה ממתנת, תועיל לעובדים ולמשק גם יחד. שהרי אם הסכמי השכר יפרצו את המסגרת הסבירה, תימצא הממשלה במצב שלא יהיה לה מנוס מהטלת מסים. כלומר, היד הנותנת היא היד שתצטרך לקחת.

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים ולומר שאמצעים אלה שהצעת, ואולי עוד אחרים שלא יכולתי להעלות מפתח חוסר הזמן, יצו יינקטו בשיטה הנכונה ובמועד הנכון, במשולב תהיה להם השפעה ממתנת על הלחצים האינפלציוניים המסוכנים במשק. יפה הגדיר שר האוצר את המצב במשק באמרו כי אור וצל משמשים בו בערבוביה. אבל, אם צפויה לנו סכנה שהצל יאפיל על האור, הבה נעשה את הכל כדי שהאור במשק יהיה מרובה על הצל.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אמוראי, ואחריו לחבר הכנסת הרינג.

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאחר שבחלק הראשון של הדיון נאמרו דברי ביקורת והובלטו צל-לים, אני רוצה להזכיר את דברי שר האוצר בפתח דבריו ולנסות להשלים אותם. בפתח דבריו, בעת הגשת התקציב, אמר השר כי בתקציב אנו מציניים את שנת העשרים וחמש לבניין המדינה, ואין שעה מתאימה יותר מאשר זו להזכיר לכולנו, השקועים מרבית הזמן בקשיים, ולעתים אף בסערות, את ההישגים, פרי השיגרה היומיומית. ועוד אמר השר: לא אעשה זאת על-ידי השוואת מעמדנו היום לזה שבראשית שנות החמישים, שכן המרחק מאז הוא כה גדול וההתקדמות כה רבה, עד כי אנו עשויים לחטוא באופטימיות-יתר. השר הסתפק בבחינת קטע מהדוד, רק מסיום העשור הקודם. ולזה קרא חבר הכנסת בדר: שיר שיגשוג — וזכות יתר לדמגוגיה שנתפסה על-ידי הממשלה.

אני מבקש לחטוא באופטימיות שממנה ביקש השר להימנע, ולומר רק זאת: היום, בשנת העשרים וחמש להקמת המדינה, עוצמת הכלכלה שלנו היא פי שישה ממה שהיתה בעת קום המדינה. אם יישמר אותו קצב שבו צעדנו במשך עשרים וחמש השנים הראשונות, הרי בשנת היובל למדינת ישראל יהיה המשק עצום וחזק פי שלושים-וישישה ממה שהיה בקום המדינה. פי שלושים-וישישה ממה שהיה עם קום המדינה, או פי שישה ממה שהוא היום — אינני יודע אם מישור מאתנו מסוגל להשיג איוז עוצמה יקנה לנו הכוח הכלכלי הזה בכל מישורי החיים. יש משיגים ואומרים שלא ניתן להשיג לאורך ימים שיעור גידול שנתי כפי שהשגנו, שהרי מי שמעלה בנוסף ליחידה אחת עוד יחידה אחת, משיג גידול של 100%; אבל מי שמעלה יחידה אחת על בסיס של 100 יחידות, השיג גידול של 1% בלבד. ואף-על-פי-כן, הרציפות המתמדיה בשיעור הגידול השנתי בתפוקה לאומית-גלמית כפי שהיתה במדינת ישראל במרוצת עשרים וחמש השנים האחרונות אין לה אח דוגמה בעולם. אני יודע שיפאן השיגה בשנה אחת גידול רב יותר, אבל מבחינת הרציפות אין לה אח דוגמה, ונדמה לי שבשנה שעברה ירדה בפי-3%-4%.

תוספת של 600 מיליון לירות, תעמוד לו לשר האוצר לשימוש בה כדי לעקרה ולחסום את ההתייקרות.

לבסוף אני רוצה להתעכב על דבר שיש לי אלו יחס מיוחד. צר לי מאוד שממשלה בהגמוניה פועלת אינה מקדישה תשומת-לב די הצורך ומקפחת הוצאה זו משנה לשנה. כיוון שאין לקבוצה זו נציגות בכנסת, אעשה זאת בשעת הדיון על התקציב. אני שמח על הגידול המרשים בשירותי החברה. אני מוכרח לדבר שבשם של עוזרי שר האוצר ועורכי התקציב, שיבואו על הברכה על הצורה מהירת-העניינם, על החלוקה וההסבר. כפי שאמרו חכמים ממני, לאחר שקוראים את דברי ההסבר לא נותר מה לשאול, הכל גלוי וכתוב שם. אני רוצה לציין שלסעיף החינוך הלא-פורמלי הוקדש בשנה שעברה סכום של 16 מיליון לירות, וה- שנה — 24 מיליון לירות, דהיינו עלייה של 50%, אבל בתוך זה לתנועות הנוער עלייה מ-5.5 מיליון לירות ל-6 מיליון לירות, עלייה של 9% בלבד, ואילו תקציבו של החינוך המשלים האחר העולה מ-10.5 מיליון ל-18 מיליון לירות, גדול של יותר מ-70%. אם נבדוק את העלייה הריאלית — כיוון שמדובר בהוצאה שכולה לשכר — ונחשב את ההתייקרות בשכר בשנה שעברה ב-17%, הרי בהקצבה לתנועות נוער יש ירידה ריאלית של 7% לעומת עלייה ריאלית של יותר מ-50% בחי- נוך המשלים.

עכשיו, רבותי, בואו נשקול את ההקצאה של הלי- רה השולית, נעשה חשבון של עלות תועלת. נוציא לירה לחינוך משלים כלשהו בבתי נוער ובמרכזים קהילתיים. המדריכים בתנועות הנוער מקבלים 135 לירות עד 150 לירות לחדש דמי קיום ועוד הוצאה של 150 לירות ליוזר וכדומה, לעומת 700-800 לירות שמקבלים מדריכים אחרים — ואין עני צרה בהם, צריך להגדיל גם את שכרם. והרי חוץ שמבקר בבית הנוער משתתף בחוג של ספורט, קרמיקה, מלאכה — דברים חשובים מאוד, וזה עדיף על היותו ברחוב, וכך הוא מתחנך להיות אדם חברתי בעל ערכים המסוגל לתרום לחברה ולא רק לקבל, אדם המודעה עם קבוי צה בחברה, באותה שעה של משחקים או לימוד חומר. עיוני או כל פעולה אחרת במסגרת תנועות הנוער. והרי בכל שיקול, בכל מבחן על-פי עלות תועלת או תועלת מהלירה השולית בהקצאה הניתנת, נראה מה רב יתרונה של שיטת החינוך וההדרכה בתנועות הנוער. לצערי, שנה אחר שנה מקציאה הממשלה ומצמצמת מבחינה ריאלית את ההקצבה לתנועות הנוער, בעוד שוועדת הכספים צריכה מדי שנה בשנה לשפר את המצב. על מה ולמה? אני מקווה שבתקציבים הבאים ישתנה העניין מעיקרו.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הרינג, ואחריו לחבר- הכנסת הורביץ.

זאב הרינג (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברור שאין תק- ציבים אידיאליים. תקציבים אידיאליים קיימים למעשה רק בספרי לימוד לכלכלה. כלכלה אינה מדע מדויק, ולאחר שנאשר את התקציב, בשנתיים אלה או אלה — הרבה תלוי בהתנהגות בני-האדם, בהתפתחויות

כוונתי למוצרי יצוא, ללא הבדל דת גזע ומין. אינני רוצה לייחס את הדבר לא לגורמי ייצור ולא לכל דבר אחר, אינני רוצה להוסיף עיוות על עיוות. הפרמיות צריכות לגדול באורח ישיר.

אני רוצה לומר לשר שאני שמח למדי על העוב- דה שאנחנו עומדים בשלב התקדמות להורדת שיעור ההגנה ל-6.5 לירות לדולר, תוך ארבע שנים. אבל אני מסכים עם היצואנים, שכפי שיש לחתור בהתמדה ובמהירות יחסית לרגע שבו הדולר יהיה מוגן ב-6.5 לירות, אין להעלות על הדעת שההגנה על הערך הנחשב תהיה ב-6.5 לירות הדולר והתוספת לדולר יצוא תפגר אחריה במידה ניכרת מאוד.

אני רוצה לומר משהו על הדיבור או ההתברכות בתקציב המאוזן. ובכן, אמת, זו הפעם הראשונה שא- חנו מציגים — וזה הישג גדול — תקציב מאוזן. אבל אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת ולציין למי שאינו מצוי אצל תורת הכלכלה, שתקציב מאוזן אינו רבוע. ברור שתקציב מאוזן עדיף מתקציב שמקיים גרעון ומשמש אפיק להדפסת כסף, אבל גם תקציב מאוזן — והייתי מעוניין שהשר ישמע את דברי —

שר-האוצר מ. ספיר:

אני שומע גם שומע.

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):

— גם תקציב שמאוזן עד הפרטה האחרונה ושכולו ממומן ממסים ומילואות מן הציבור, אין בו משום תחליף של צריכה פרטית בצריכה ציבורית, הו- איל ובכל משק גורמלי — והמשק שלנו הוא יותר מנורמלי במובן זה — שיש בו חסכון פרטי, כאשר אתה מעלה מסים לצורך מימון התקציב ולקיום האיוון, הרי בחלק לפחות התקציב הזה הוא גרעוני, יש לו השפעה גרעונית, באשר הוא מעביר מן החסכון במשק אל התקציב, ובאיוון אין כדי שמירה על מעבר מחס- כון פרטי לצריכה ציבורית. אף אם אנחנו מביאים במניין את חשבון המטבע הור ואת העובדה שהשנה לא לקחנו מקדמה מבנק ישראל, עדיין התקציב הזה מפגר אחרי הספיגה של השנה שעברה. אם אני מביא במניין את גודל הספיגה באמצעות תקציב מטבע זר ממשלתי ואת המקדמה שירדה עד מחצה, מ-650 מיליון ל-325 מיליון לירות, הריני רואה שהתקציב סגף בשנה שעברה 250 מיליון לירות יותר מאשר התקציב המוצע. כל מי שעניו בראשו יגלה את ה"קניפול" — אינני יודע איך לומר זאת בעברית — ששר האוצר השאיר בתקציב. אני מקווה שינצל זאת כך שהתקציב יהיה באמת סוגי.

בסעיף אמיסיות ומילואות מן הציבור ומבנקים יש סכום של 1,400 מיליון לירות. כולנו יודעים שבשלושת רבעי השנה שעברה, של תקציב השנה הקודמת, הגענו לסכום זה. עוד היר נטויה. אני מאמין שהשנה נעבור את ה-1,700 מיליון לירות — הפרש של 300 מיליון לירות — בתקווה שהנטייה השולית לצורך לא תגדל. כיוון שהשנה תהיה שנה של תשלומים רטרואקטיביים ועלויות שכר, וכל זה יורום בשנת התקציב הבאה, אני מניח — אני גם רואה מה נעשה בבורסה — שאפשר להגיע בשנה הבאה, בקצת מאמץ, ל-2 מיל- יארד לירות. הייתי רוצה שהתוספת החזויה על-ידי,

סיבותיה. איננו מקבל את הדיבור שהאינפלציה בארץ היא בממדים הרבה יותר גדולים מאשר באמריקה או באנגליה. מי שאומר זאת איננו רואה את הקשר בין תעסוקה מלאה לבין העקומות של עליית המחירים. בעולם כולו, ובכלל זה באירופה, משתוללת הת-ייקרות של אתר היתה כמוה זה עשרים ואחת שנים, מאז מלחמת קוריאה ב-1951. אמנם עליית המחירים באנגליה אינה תורגת מ-8%–9% במוצע שנת, אבל אילו היתה באנגליה תעסוקה מלאה ולא מיליון מוב-טלים, ואילו היתה בארצות-הברית תעסוקה מלאה ולא 4.5 מיליון מובטלים, למעלה מ-5% מכלל המוע-סקים — היתה הספירה של עליית המחירים באנגליה ובאמריקה לא פחות תלולה, ואולי אף יותר תלולה מאשר אצלנו. ואיננו מדבר על פערם בהוצא-אות הבטחון ועל הוצאות שאין לארצות אלה. משמלת אנגליה הציגה לעצמה כיעד להגיע לשיעור של 5% עלייה בתפוקה הלאומית. היום שיעור העלייה בת-פוקה הלאומית באנגליה הוא פחות ממוצעת שיעור העלייה בתפוקה הלאומית בישראל.

השאלה מי עושה את האינפלציה אינה עניינית. כולנו נושאי חידקי האינפלציה, וכולנו מעבירים את המיקרובים של האינפלציה ממקום למקום. ואין זה חשוב מי מוציא 100 לירות ומי מוציא 1000 לירות. אלה הם זרמים המצטברים לחשולים גדולים.

האינפלציה מלווה כצל את אורות התקדמותנו וצמיחתנו הכלכלית. היה זה לנין שאמר פעם שאינ-פלציה היא הדרך הטובה ביותר להיושט המשטר הקפיטליסטי. מאז אימרתו זו זרמו הרבה מים, וקפי-טליסטים חדלו לפחד מאינפלציה, ואף השכילו להס-תדר עמה. ובכל, מי איננו אינטרסנט של אינפלציה, נם כאשר עיניו זולגות דמעות אנטי-אינפלציוניות?

אני חושב שעלינו לנקוט ולהמשיך לנקוט כמה אמצעים אנטי-אינפלציוניים, וביתר שאת. אחרי צימ-צום הפיקוח על המחירים והגבלתו של הפיקוח למחירי מוצרים חיוניים ומונופוליסטיים, יש להגביר את הפיקוח בתחומים שבהם הוא נשאר בתקפו. יש להק-פיד הקפדת-יתר על קיום החובה של הצגת מחירים, ולהביא את מפקיעי המחירים לדיון.

לפני צימצום הפיקוח נאמר בצדק שפיקוח על מחירים של 17,000 מוצרי התעשייה אינו יכול להיות יעיל, וכי הוא גורם לעיוותים בהקצאת אמצעי הי-צור. עתה צומצם הפיקוח למחירים של 125 מוצרים, שהם 1% ממספר המוצרים שהיו בפיקוח עד עתה. ולכן דרושה פעולה נמרצת כדי לקיימו, פשוטו כמש-עו.

אשר לחשיפת הייצור המקומי בפני תחרות חוץ, מן ההכרח שחשיפת אלפי מוצרים תביא לירידת המחירים, וכי תמורת הפחתת המכס לא תישאר בכיסי יבואנים וסיטונאים. דבר זה צריך להבטיח במלואו לפני הפע-לת החשיפה. דבר זה חייב להיות כלול במערכת פי-קוח קפדני ויעיל. ההוולה עקב החשיפה צריכה לבוא משני מקורות: מהיצע מוגדל של סחורות בשוק ומ-עצם הפחתת המכס.

אני רוצה לומר גם מצדי משהו בנוגע לסובסידיות. פה איננו מסכים עם כמה מחברי. עניין הסובסידיות מחייב תיקון החל מ-1 באפריל 1973, אם איננו רוצים להגדיל את התקציב במאות מיליוני לירות. בעניין הסובסידיות חבדו יחד בינוי כלכלי ועיוות סוציאלי.

בלתי-צפויות מראש ובמתרחש בעולם. אולם חובה להדגיש שבתקציב המוגש לכנסת ניכר מאמץ גדול להבטיח איוון כפול — איוון הכנסות והוצאות ואיוון הצרכים השונים: הכלכליים, הבטחוניים והחברתיים. יש לי הרגשה שאיוון זה של הצרכים — הכלכליים, הבטחוניים והחברתיים — הוא פרי השקפתנו המשו-תפת, של כל חלקי הבית. הייתי אומר שהוא מעין מוסכם לאומי כללי, יהיו דברי ביקורת וחילוקי דעות שוליים כפי שיהיו. למעשה איש לא הציע כאן מדי-ניות מהותית שונה ואחרת. איש לא הציע כאן יותר מסים ופחות מגורים לעולים ולזוגות צעירים. כי למע-שה מבחינה כלכלית, על-פי כללי כלכלה צרופה, זה ממש מה שמתחייב מן המצב הקיים.

כאשר שמעתי את דברי חבר-הכנסת ארליך, שאמר בנימה של עצב בשידור מאולתר ברדיו מיד לאחר הגשת התקציב לכנסת על-ידי שר האוצר שמתקציב זה לירון לאורה — יכולתי רק לתמוה על כך שנציג מפלגה אזורית מסוגל להיות עצוב לרגל עובדה זו. אולם גם חבר-הכנסת ארליך לא הציע גזירות וקיצו-צים. כנראה גם האופוזיציה הולכת לבחירות.

שמעתי את הצעתו של חבר-הכנסת שערי, ולפני כמה דקות שמענו אותה הצעה מפי נציג הליברלים העצמאיים, חבר-הכנסת גולן, שיש לקצץ את התק-ציב בחצי מיליארד לירות. רציתי לשאול את חבר-הכנסת שערי, שהוא סגן שר התיירות, מה תורם משי-רדו לקיצוץ התקציב בחצי מיליארד לירות. זה מתחיל להיות חזיון מזוה, אם כי אופייני לחיזיון הציבוריים, שאנשים מתחילים להתרוצץ על סיפון הספינה הקוא-ליציונית כאילו הסיפון בוער מתחת לרגליהם.

אני חושב שזוהי אשליה לחשוב שאפשר לקצץ בצריכה ציבורית בלי לפגוע בשירותים לאורה. האבחנה ביונה היא רק סטטיסטית, לא מהותית. כי בשביל מי נבנים בתי-חולים, מוסדות סעד, אוניברסיטאות, גני-ילדים, אם לא בשביל היחיד לאורה המדינה? ובכן, כל האבחנה בין צריכה ציבורית וצריכה פרטית היא באמת אבחנה לא-עניינית.

הדיון הפרלמנטרי בתקציב סובל מאותם ליקויים שהם סובל דיון פרלמנטרי אצלנו בעניינים אחרים. אין אצלנו אופוזיציה בעלת יכולת להציג אלטר-נטיבית לתכנית הממשלה. במקום זה יש שמונה או תשע אופוזיציות, וכל אחת מנסה לעלות על השנייה ולהוכיח שהיא הסכנה לקיומה של הממשלה. יש להצטרף על כך שהמשטר הפרלמנטרי שלנו איננו בנוי לחילופי ממשלים ואינו מדגירה לאלטרנטיבות.

הנה, תשעים דקות דיבר חבר-הכנסת ד"ר בדר על במה זו, ותשעים דקות אלה לא הספיקו לו כדי לשרטט קווים לתכנית אלטרנטיבית, עד שבסיום דב-ריו הציע כפתרון לכל בעיות המשק: פתרון פוליטי — חילופי ממשלה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

זה פתרון טוב מאוד.

זאב הרינג (המערך, עבודה-מפ"ם):

בהחלט טוב, אבל לא קל. אם קשה להרכיב ועדה מתמדת בוועידה מפלגתית, תאר לך כמה קשה להרכיב ממשלה.

ודאי שיש אינפלציה בארץ, וכולנו יודעים מה

בתקופה זו — יתברר מעל לכל ספק שהכנסתו של כל אחד מאתנו גדלה לעומת השנה הקודמת במידה סבירה ומעבר ליכולתו של המשק. קיבלנו יותר ממה שקיבלנו קודם, אם כי לא זה מה שרצינו, וגו' ורק להתנחם בכך שחברה הרוצה בה נמרצות הרבה יותר ממה שהמשק יכול לתת לה, חזקה עליה שתדע לעיבוד יותר כדי להשיג זאת.

זאת היא עובדה בלתי-מעוררת, ששום פירוש או פילפול סטטיסטי לא יטשטש אותה. בנוגע לסטטיסטיקה אמר, בצדק, פרופסור בריטי לכלכלה, סני-דפורד, שיש פוליטיקאים המשתמשים בסטטיסטיקה כפי שמשמש אדם שחיו בפנסי הדחוב: כדי להישען עליהם ולא כדי להאיר את הדרך. כך נוצר אצלנו בלבול בין הכנסות של משפחת שכיר לבין שכרו הריאלי והופעלו פעמוני-אזהרה ברחבי המדינה על לא כלום. ועוד נמצאו צדיקים למיניהם, שבמקום לצאת בקיטרוג על ויכוח בלתי-הוגן מסוג זה, נחלצו להגנה מיותרת על הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שאיש לא הטיל ספק בנתוניו.

חברי הכנסת, התקציב המוצע מבטא מעורבות מוגברת מצד המדינה בתהליכי המשק; נטל המסים בשיעור ההכנסה הלאומית הולך וגדל. אולם גם אלה הדוגלים בחופש הפרט קוראים למדינה להתערב לטובתם במערכת הכלכלית. אין מנוס מכך בתקופה של כלכלת רווחה והוצאות מלחמה.

חברי הכנסת בדר אמר כי מס העולה על מחצית ההכנסה הוא סכנה לחופש הפרט. חמישים שנה לפני חברי הכנסת בדר אמר באנגליה שר האוצר הליברלי אסקוויט, שמש הכנסה שהוא גבוה משילינג על לירה שטרלינג הוא סכנה לחופש הפרט. זאותו שר האוצר הליברלי נאלץ היה להטיל מסים כבדים על הכנסה ועל רכוש, והיה זה שר אוצר שמרני שהטיל מס על רווחי הון.

רצוני לומר כי אינני נמנה עם אותה אסכולה פרימיטיבית הרואה במעסיקים את אויב העם, ויש לי יסוד להניח שגם פועלי ישראל מעדיפים מפעלים רווחיים על מפעלים כושלים שבהם יעמוד עתידם בסימן-שאלה. אולם עובדה היא שהרווחיות בתעשייה בשנים האחרונות אינה ירודה, וגם מילווה מעסיקים אינו יצירה ישראלית מקורית. עוד ב-1966 הונהג באנגליה Selective Employment Tax, המתמוזק רק עתה עם מס אחר, ולא עלה על דעתו של איש שם לומר שהוא ממלה לטובה את השכירים לעומת העצמאים. נטל המסים אצלנו הוא אמנם כבד, אך איננו מכסה אלא 65% מהוצאות התקציב.

חברי הכנסת, בעניין הקלות במס הכנסה, שייכנסו לתקן ב-1 באפריל 1973, מתרחש אצלנו דבר טיפוסי לחינו הציבוריים. אותם אנשים שרק אתמול ראו חזות הכל בהפתחת מס שולי מירבי וטענו כי שיעור רים שוליים הם הרסניים מבחינה כלכלית ושהורדתם תביא להגברת התפוקה, לגידול בהשקעות, לתשלום מס-אמת — רואים היום בהקלות במס הכנסה אך ורק דבר אינפלציוני. אחת מהשתתפים: או שזעקתם אתמול לא היתה רצינית, או שטענתם היום אינה עניינית.

כשנטל המסים כבד, חשוב לאין ערוך שייגבה מס אמת מכל האזרחים. אני רוצה לציין בהזדמנות זו כי בתחום זה עשו רשויות הגבייה עבודה גדולה

סובסידיות שנועדו להגנה על החלש ולפיצוי משפחות מרובות ילדים ומעוטות הכנסה נאכלות ברובן על-ידי בעלי הכנסה סבירה ואף גבוהה. הדבר מביא לצריכה בזבזנית ולפגיעה בחלש. הטענה שהגבלת הסובסידיה לנוקשים התפון אותה למעין סעד, וכפי שאומרים ידידי מזכיר ההסתדרות ואחרים — סעד שהיה קיים בראשית המאה — טענה זו היא מוזרה ביותר. ואמנם אפשר לשמוע אותה רק מפי אנשים שאינם זקוקים לסובסידיה.

קשה להבין את הטענה הדיאלקטית שאותה סובסידיה כשרה ומכובדת כאשר אתה מקבל אותה יחד עם בעלי יכולת, והיא בזויה ובלתי מכובדת כאשר אתה מקבל אותה בלעדי בעלי יכולת. אני חושב שאם לא הן נוצות-נוי וקישוט לשיגרה מחשבתית שאבד עליה כלום. אולי נוצות אלה דרושות למישהו. לילדי המצוקה דרוש מזון במחיר מוזל, ולמשק דרוש חסכון של מיליוני לירות רבים.

החברה והמשק גם יחד לא יוכלו לשאת בפי-לוסופיה סוציאלית מעוותת הדוגלת בסיסמה "הכל לכל במידה שווה", לא בתחום זה ולא בתחומים אחרים. הדבר פועל לרעת החלש, לרעת הייצור ולרעת פועלי הייצור והוא מערער את מידת השוויון הפנימי בקרב ציבור העובדים השכירים; ואם הוא מלווה, נוסף על כל אלה, בהטפה עיוורת לרידיסטרובוציה הכל-יכולה, הרי הוא מנוגד לכל כללי הצמיחה הכלכלית הדרושה לפיתוח המשק ולקידום החברה.

בתחום המוניטרי אינני מציע לחזור לשיטה של הצמדת הלואות מכספי הציבור למדד כלשהו. אולם אני סבור כי במצב הקיים כדאי לייקר את מחיר הכסף הציבורי ובכך להאט את מירוצו אחרי הסחורה. כסף זול יחסית, הניתן למעשה בריבית שלילית, עלול ליצור חממות אינפלציוניות וצמיחה טרופית של סחורות מנהלים והתפשטות מלאכותית של מפעלים מעבר ליכולת הכלכלית. אם רוצים להוריד את מחיר המוצר, יש להעלות את מחיר הכסף. אני מבין שזה לא פשוט; כלכלה אינה מדע מדויק ואינה מתנהלת על-ידי לחיצה על כפתורים. יש אינטרסנטים בכל תחום ובכל ענף, אולם בתחום זה, כמו בתחומים אחרים, ריסון לחצים אינפלציוניים מחייב ריסון לחצים אינטרסנטיים.

אני מאמין שכל האמצעים האלה, יחד עם הקפאת כספי האמיסיות המוצאות על-ידי חברות פרטיות לתקופה מסוימת; השתיית תשלומים מן התקציב ככל שניתן; הקפאת בניית בלתי-חיונית לשנה אחת; העמקת הגבייה של מסים, יכול להיות — ואני בטוח שאמנם זה ניתן — אני מאמין שכל האמצעים האלה, אם יופעלו בעקביות, בהתמדה ובצורה נמרצת, לא יאחרו לתת רישומם במערכת המחירים. אולם דרוש לנו גם ריסון עצמי בדיבור על אינפלציה, שבתלוק נעוץ בדמגוגיה, חלקו בבורות וחלקו בשנאה גם יחד. לפי דיבור זה נשקף כבר הכל על-ידי נחשול האינפלציה ואנחנו מצויים בתוך המבול.

למעשה, אם נראה את הכנסת העובד ואת הכנסתו של כל אזרח בישראל בשנת התקציב אחת, מ-1 באפריל 1972 ועד 1 באפריל 1973, עם תוספת שכר לא-מבוטלת, עם תוספת יוקר, אפילו מפגרת, עם שתי מערכות של הקלות במסים, וננכה מתוספת ההכנסה ממקורות אלה בלבד את עליית המחירים

לפסים של צמיחה כלכלית מהירה. אך בכל זאת אסור לנו לשכוח תוך כדי שביעות-רצון זו כי מדינת ישראל מתברכת בדבר שמדינות אחרות בעולם, שזכו לעצמ-אותן יחד עם מדינת ישראל, אינן יכולות להתברך בו, וכוונתי כמובן לשילומים והמגבית, להון העצום שזרם לארץ בפקיח ממשלתי והופנה לעידוד הצמיחה הכלכלית. והמגביות ומדאי שאינן זכותה של מפלגה אחת או של שר אוצר אחד. הן מתקיימות בזכות כולנו.

שר-האוצר פ. ספיר: וזאת לא אמרתי.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
חס ושלום. מי אומר שכל מה שאני אומר אתה אמרת? חלק אומר כמובן גם בשמך.

אני רוצה לציין כי בגאום התקציב של שר האוצר יש דברים חיוביים רבים. במשק הישראלי יש גמגומות חיוביות. גדלו והיקפו הם עניין מרשים, אבל בשנתה העשרים-וחמש של מדינת ישראל אנחנו רש-אים לתבוע כי ייערך מאזן רציני יותר, מאזן שאינו מביט רק אחורה ומונה את השורה הארוכה של התי-שגים והמכשולים שהתגברו עליהם, אלא גם מאזן המביט קדימה והמבקש, לקראת העתיד, לקבוע לעצ-מו תיקון העיוותים הנכרכים אחר העגלה הדוהרת של הכלכלה הישראלית.

מחירה של הצמיחה הכלכלית והתעסוקה המל-אה הוא האינפלציה. האינפלציה דומה למגזר-האוויר, כמימרתו של מרק טווין, שאמר כי הכל מדברים על מזג-האוויר אבל אף אחד אינו עושה משהו לשי-נויו. התקציב שהגיש שר האוצר משול לאותה אימרה של מרק טווין. שנת בחירות באופק, והאינפלציה אינה רק תוצאה של מדיניות כלכלית "טהורה"; היא גם תוצאה של שיקולים פוליטיים. זוהי אינפלציה מיו-חדת במינה, אינפלציה ישראלית שאינה מוכרת בצו-רתה זו בארצות המערב. בדרך כלל פוגעת האינפלציה בציבור העובדים בכללו. הוא צועק, ובצדק, והממ-שלה — ובמיוחד בשנת בחירות — נאלצת לעשות פעולות בלימה קיצוניות. אצלנו מהלך העניינים הוא הפוך. תשובתה של הממשלה למדיניות האינפלציו-נית היא בעצם הנברת האינפלציה. ציבור רחב של עובדים יודע כי יהיה בכוחו תמיד לגדיל את שכרו בהתאם לקצב דהירת האינפלציה, כי הממשלה תי-כנע לו, אפילו היא יודעת שבכך היא נותנת תמריץ נוסף לאינפלציה.

אני יודע שהרבה תביעות של העובדים צודקות, שהשכר הריאלי יורד בשעה שהמחירים עולים. אינני מפנה את טענותי אל ציבור העובדים. בסופו של דבר אי-אפשר לדרוש מציבור העובדים שיראה את הפרס-פקטיבה של המשק. הוא רואה את התלוש ואת המחי-רים בסופרמרקט. הטענות מופנות כמובן אל הממ-שלה, משום שמה שנועשה בתחום הכניעה לקבוצות לחץ מגלה את אולטי-ידיה של הממשלה וזאת הח-סרון של מנהיגות כלכלית נועזת, שתהיה מוכנה לה-ביט לא רק אחורה בגאווה, אלא גם קדימה בחשש. הצטערתי לקרוא את דבריו של שר התחבורה שאמר בזה השלשון: "מדוע 45% למורים — זה בס-דר, ו-40% לנמלים — זה לא בסדר?" הוא לא אמר שזה וזה אינו בסדר, אלא הצדיק הסדר אחד על-ידי הסדר אחד. ואינני בטוח שניתן לעשות בכלל

לא רק מבחינה פסקלית, כי אם גם פעולה חינוכית ממדרגה ראשונה. מידת תשלום מס-אמת מבטאת בין השאר את מידת בגרותו הממלכתית ומראה עד כמה השלכנו מאחורי גינו את שרידי קיומנו בכנר.

אני רוצה לסיים ולומר: העמדת החברה במרכז של התקציב בטרם סיום המלחמה מבטאת יותר מכל דבר אחר את תפיסתנו היסודית בענייני המדינה, בי-צורה ובטחונה. מאז ומתמיד שימש פרימט בגיין החברה מוקד חיינו וקו מנחה בפעולתנו. הוא שסלל את הדרך להקמת המדינה; הוא שהכריע את כף המערכות הצב-איות שנכפו עלינו; הוא שיחרץ גורלנו בעתיד; הוא בבחינת הממשותף היחידה שממנה צמה, גדל ונצבר הכוח היהודי העצום בארץ הזאת.

מדינה קטנה זקוקה לחברה גדולה — יותר מלכל דבר אחר. חברה זו נבנית על-ידי אנשים חיים שעברו דרך יסורים ארוכה, שנאבקו קשות וממשיכים עדיין להיאבק על זכותם לקיום עצמאי מכובד בעולם שטרם הכיר במציאות היודית חדשה. כוחנו בחברה, כוחנו באדם היהודי שהתרומם מאבק העבר ועלה לדרגת מעצב דמותו וגורלו על אדמתו. יום יום נעשים בארץ דברים גדולים. אפשר לדאוג אותם ולחוש בהם על כל צעד ושעל. אנשים חיים מטביעים בחברה לא רק את סגולותיהם הנשגבות, אלא גם את חולשותיהם האנו-שיות. מי יאמין למקטרגים האומרים שבמדינת ישראל זו יש רק אינפלציה, רק מסים, רק חובות? מי שידפדף פעם בדפי התקציב הזה והקודמים לו ישאל עצמו ודאי בפליאה כיצד עם קטן העז להעמיס על עצמו מש-אות כה כבדים ולא כדע תחתיו ולא נרתע אחורה מפני מאבק איתנים לשינוי תולדותיו הארוכות תוך שנים ספורות. כי מה אין בתקציב זה? מה פלא שיש לנו חובות כבדים וגדלים? רצה הגורל שאנו נשלם את חובות העבר ושאנו נעשה מה שגורל נעשה במשך דורות. כי מה הבעיה? על בסיס כלכלי צר, שאינו אלא ראש-גשר, הועמס משא של משימות ענק, ופלא הוא שראש-הגשר הכלכלי הזה אינו מתמוטט, כי אם עומד, מתרחב ומתעצם, ואלה שעולים עליו צופים בבטחה למרחבי העתיד.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יגאל הורביץ, ואחריו לחבר-הכנסת אברהם לבנבראון.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בגאום התקציב של שר האוצר הושם הדגש העיקרי בצמיחה המהירה והעקבית של המשק הישראלי במצב של תעסוקה מלאה. אין ספק כי מבחינה זו המשק היש-ראלי הוא תופעה מיוחדת במינה. שיעור גידולו מאז 1949 ועד היום הוא ללא דוגמה כמעט, וכולנו יודעים כי צמיחה כלכלית זו, אף-על-פי שגרמה לתמורות מהותיות ולא בלי מעט עיוותים, היא התשתית לעוצ-מתה של מדינת ישראל. ועוצמה כלכלית איננה נמדדת תמיד ביחס לעצמאות הכלכלית. אלה הם שני מישו-רים שונים, כי בעצמאות כלכלית יכולות להתברך בע-צם רק מעט מאוד מדינות בעולם. כולנו כמובן מלאי פליאה על הפלא של המשק הישראלי, ורק אופוזיציונר תמהוני יתכחש לחלקו של שר האוצר, שהרגיש כי צמיחה כלכלית דינמית קודמת לכל דבר אחר, וכמובן יש לו, לשר האוצר, חלק בהבאת המשק הישראלי

דמנות מצויינת, אולי בלתי חוזרת, לקצץ באבטלה סמויה קיצוץ ניכר. מה בעצם מונע את שר האוצר מלהגיש תכנית לחיסול האבטלה הסמויה? ניתן למנות שני גורמים: שנת הבחירות וההסתדרות. בעניין השפעתה של שנת בחירות על שיקולי האוצר אין צורך להרחיב את הדיבור; אך יש צורך להדגיש את התפקיד השלילי של ההסתדרות בנושא זה. מדיניות מקצועית שמרנית, המגינה על זכויות העובדים כאילו היינו מצויים במשק של המאה התשע-עשרה, שבו המעביד הקפיטליסטי הוא כל-יכול, שמדיניות הרואה בסטטיות ובקביעות במקום עבודה ערך עליון והישג עיקרי של העיבוד המקצועי; מדיניות אנכרוניסטית זו, בתנאי המשק שלנו, היא חממה נוחה מאין כמוה לאבטלה סמויה, שלא תמיד מתאים לה הכינוי "סמויה". אנחנו מעודדים אנשים לשבת במקום אחד גם כשאין להם מה לעשות בו; הופכים אותם למעמסה ולמכשול, ובעצם נוטלים מציבור רחב של עובדים את התמריץ והמניע להשתכלל, להשתלם, לעבור מעבודה חסרת ערך לעבודה בעלת ערך. אין זו מדיניות מקצועית יעילה. זה אינו סוציאליזם, וזה בוודאי לא סוציאליזם הומני.

אני יכול לתאר לעצמי את מצב רוחו של מנכ"ל רשות הנמלים — ואני עוסק ברשות הנמלים מכיוון שזה היה בעצם אבן-הבוחן לפניות שהיתה בעיר-עור יחסי העבודה, בחופו גמור וגבוה גמור של הממלה, כמובן, שצריך היה להעלות ב"40%, פורמלית כמובן, את שכרם של העובדים, שחלק מהם לפחות מיותר וצריך לעבור לעבודה אחרת, וחלק אחר מתנגד לדוחה שימוש בשיכלולים טכנולוגיים, מתוך שמרנות סתם ומתוך חשש שיעול יפגע במעמדו או בשכרו. לפחות במישור זה אי-אפשר להשוות מצבם של מורים למצבם של עובדי תיפועל. במורים יש אצלנו מחסור ורוצים לעודד אנשים לעסוק במקצוע ההוראה; בגמל, לפי עדות המנכ"ל של הרשות, יש אבטלה סמויה ניכרת. לא מצאנו בתקציב התייחסות לנקודה קריטית זו, וזה אחד המחדלים הקשים שבו.

שר האוצר התלונן בראיון ב"מעריב" בזה הלשון, כאשר נשאל על המכתב השחצני ששיגר לו מזכיר ועד עובדי התיפועל יהושע פרץ. הוא אמר: "הרגשתי שכותב זאת אדם שיש לו הרגשה שיש שליטון בידו... רוב הפרדסים שייך לעמלים, לאנשים קטנים, לחקלאים קטנים שעובדים קשה... אז מה יש, צריך להעניש אותם, לחנוק אותם, ודווקא עכשיו, כאשר הם צריכים לשלוח את הפרזי וזה בנפשו, לתפוס אותם בגרזנת? ... אני עדיין מאמין שזה עניין חינוכי... אני חושב שזה מעשה אכזרי ביותר מה שפועלי הנמל ניסו לעשות".

אדוני שר האוצר, מי שנתן ליהושע פרץ את ההרגשה שיש שליטון בידו, מי שנתן לו את הכוח להעניש חקלאים קטנים ולתפוס אותם בגרזנת, מי שלימד אותו לפעול בצורה "לא חינוכית" ו"אכזרית" — איש זה הוא גם שר האוצר בממשלת ישראל, שלא עמד בפרץ ובמדיניותו, נוסף למנכ"ל ההסתדרות, הפך את ועד עובדי התיפועל בנמל אשדוד למלכתית למעשה בממשלה את המדיניות הכלכלית לא רק בנמל; מכתבי לה יותר מהרבה גור-

השוואה זו שעשה מר פרס, שהוסיף וגם אמר כי לסקוב לא צריך היה להתפטר — כמובן, בעת ובעונה אחת עם דבריו אלה — ומה שצריך היה לעשות הוא "להתחשב בתביעות הפועלים".

אדוני היושב-ראש, ההטבות לפועלי התיפועל יעלו לרשות הנמלים 2 מיליון לירות בחודש, 24 מיליון לירות בשנה. רשות הנמלים נכונה, בלחץ הממשלה, לתביעות פועלי התיפועל — הגוף החזק בנמל, המכתיב כל מה שנעשה שם. אבל היא הרתה לעצמה, במתינות, כמעט בפיץ ברכיים, להציג גם כמה תביעות משלה: ייעול העבודה, עידכון הנורמות, קביעת נורמות מדודות, הפעלת ציוד חדש, ובעיקר חיסול האבטלה הסמויה. אני בטוח שהשכם השכר החדש לא יתפוצץ כשעובדי התיפועל ידחו תביעות אלה, וכבר שמענו שהשרים הודיעו שאין טעם לקשור את תביעות הרשות עם ההסכמה לעליית שכרם של הפועלים; ובכן, תביעות הפועלים נענו, אבל התביעות הנגדיות של הרשות לא הובאו בכלל לשולחן הדיונים, והיום אומרים שאין טעם לקשור דבר אחד למשנהו.

אותם עובדים שוב ינצחו ויתברר כי הצעקה שניסו להברמה בדבר "יחסי אנוש" היתה בעצם צעקה חסרת שחר. מאז ומתמיד מדובר היה לא על "יחסי אנוש", אלא על סדרים של עבודה תקינה. היה מי שתבע נורמות מדודות, חיסול אבטלה סמויה, ייעול, ומישהו זה נטבע בעצם בלכת. הוא לא כל-כך התפטר כמו שפוטרו על-ידי השרים הכלכליים של ממשלת ישראל. המשק כולו משלם מאותו יום את מחיר לכת, והוא מחיר כבד מאוד. מה פירוש "יחסי אנוש"? האם פירוש הדבר שעובדי התיפועל אינם צריכים לקיים את ההסכם שנחתם כבר ב-8 בנובמבר 1970 על עידכון נורמות? האם "יחסי אנוש" פירושו שאי-אפשר לצמצם את מספר הצוותים בנמל, למרות ההידושים הטכנולוגיים, משום שעובדי התיפועל מתנגדים להעברת עובדים ממקום למקום ומשום שעובדים מונעים ייעול, נידודת ופיריון עבודה? אלה אינם "יחסי אנוש", וזהו מצב אנוש.

בעוד שיש קבוצות לחץ במשק היהדות כי יצו יחיו תמיד להדביק את הפער שבין שכר ומחירים, הרי יש לעומת זאת במשק קבוצות רחבות מאוד שאין סיכוי כי יצליחו להדביק פער זה. רבבות של מחוסרי אמצעים, זקנים, פנסיונרים, עובדים לא קבועים, נתמכי סני, אנשים שאינם עובדים בנמל, ב"אגד", בחברת החשמל, אינם יכולים להדביק את האינפלציה, ואותם מפקירה הממשלה, גם כשהיא עושה, כמו בתקציב שלפנינו, ניסיון להגדיל את היקף השירותים הסוציאליים. שירותים סוציאליים אינם יכולים לעולם להדביק אינפלציה מסחררת, עליית מחירים גבוהה של 14%, כך אומרים, והיא אולי גבוהה הרבה יותר למעשה, ועלייה ברמת החיים שתהיה ושהיתה.

אדוני היושב-ראש, הרבה מצאתי בתקציב, אך כמה דברים לא נמצאו בו. לא היה בדברי שר האוצר דבר על מדיניות מתוכננת לחיסול האבטלה הסמויה. זה אולי הסרטון הקטלני ביותר האוכל את המשק הישראלי מבפנים. הוא מכרסם אותו מבלי שנגרש בכך. מדיניות של תעסוקה מלאה היא ה-

הסובסידיות ולהתחיל בקיצוצן? אולי יטרח שר האוצר ויסיביר קושיה זו?

אדוני היושב-ראש, אחד מסימני המדיניות הכלכלית של הממשלה הוא הכשרון המעולה לפתרון בעיות קונקרטיות של עכשיו, של הרגע, בלי התייחסות בפרספקטיבה הכלכלית, וללא דאיה לטווח ארוך. ישנה רשימה היפותטית של דברים שאי אפשר לוותר עליהם; ואנחנו שומעים זאת מכל עבר ובכל הזדמנות: אי אפשר להוציא פחות לבטחון, ולכן מסכים גם ראש להקת היונים שלנו; אי אפשר לקוט פחות עולים, אי אפשר לבנות פחות דירות, לתת פחות שירותים, להאט את קצב הפיתוח, לגרום לחוסר עבודה, להקטין את היצוא ועוד ועוד — אף שכולנו יודעים שעליית הצריכה מ-0.5% בבונה שעבר זה ל-8.5% השנה תגרום נזק חמור ביותר וקטלני ליצוא. אבל אם יש לשר האוצר רשימה של דברים שיש הכרח לעשותם, מדוע אין לו רשימה של דברים שאי אפשר לעשותם, שאסור ושצריך שלא ייעשו אותם דברים, כמו למשל: לא להגדיל את הוצאות הממשלה; לא לאשר הקמת מפעלים חסרי ביסס כלכלי על חשבון משלם המסים, עם ועידה כלכלית ובלעדית; לא לעודד מפעלים שיהיו להם משקיעים בלבד ושיגולו את ימי העבודה העיקריים, של העובדים שאינם, ויעמיסו עליהם מפעלים שאין להם סיכוי ואין בהם טעם, מלבד קבלת הון מבחוץ? יש צורך בסלקטיביות רצינית ביותר במפעלים חדשים, ויש להימנע מגישה אנכרוניסטית, כפי שהיתה בוועידה הקודמת — ואני חושש מהוועידה הכלכלית הזאת, שאם יבוא ירחי ייתלו על צווארו ובלבד שישקיע סכומי כסף חדשים שיקפיצו את השכר ומי ידע מה יתנו למשק, הן ליצוא והן למשק המקומי.

אני מודאג מאוד מאוד מעניין המיון הבלתי-נכון של מפעלים שיקימו אותם כאן מחדש. היו טעויות בעבר; אני מקווה ורוצה לקוות שילמדו מהן לקח לעתיד: לא לעודד בכל מחיר יבוא של הון לארץ בתנאים נוחים מן הרגיל; לא להגביר את מעורבות הממשלה בשוק, כשאין התערבות זו נדרשת; לא להסכים שמנהל חברות שגרמו להפסדים כספיים כבדים ימשיכו לכהן בתפקידם; לא להגדיל את החוב החיצוני, כפי שהוא גדל בחוסר ביקורת לעתים ורצון "לקנות" אנשים ורצון למצוא חן; לא לנהל מדיניות שכר דו-פרצופית — ועוד שורה ארוכה מאוד של לאוים.

שר האוצר מעמיד אותנו לפני תיאוריה האומרת כי מצבה הכלכלי המיוחד של ישראל, בעיות הבטחון והקליטה שלה נוטלות מידנו את האפשרות לעשות דברים רבים שהיה צריך בעצם לעשותם. זוהי תיאוריה מסוכנת מאוד. בלשוננו של השר ספיר הייתי שואל אותו: ואני מצטט: "אף אפשר לדעת מתי אתה מדבר בדצינות ומתי בשביל פוליטיקה? מתי באופן סוליד ומתי סתם כך? אתה מאמין במה שאתה אומר?"

בישראל של השנים האחרונות מוצג חזיון המעמד כביכול בירה בין שתי אפשרויות: המעשה של פנחס ספיר מזה — והוא מבוזר בתחומים רבים, ופתחתי בכך ואינני רוצה לגרוע אפילו מעלה אחת או מעשה חיובי אחד של השר, אינני רוצה בזה, גם אין בכך טעם — והדוידורקה של בן-אהרן מזה.

מים אחרים בעלי משקל גדול יותר. וזהו עוד מחדל חמור, הנזקף לחובתו של שר האוצר, ומוסיף לצלל-לים המכסים על נאום התקציב הגדול שלו.

אם נעבור לצד אחד של התקציב, נמצא את השמרנות במדיניות הסובסידיות של הממשלה. בזמן האחרון נשמע ברמה נימוק "דיאטטי", בנוסח: העשירים ממילא שומרים על דיאטה ואינם צורכים לחם או סוכר, ולכן הטענה שגם בעלי אמצעים נהנים מן הסובסידיה אינה נכונה. זוהי כמובן אינולת, שקל להתכסות בה, אבל קשה להאמין שהיא מסוגלת לחמם. מאות מיליוני הלירות הניתנות לסובסידיות, והן גדולות, צומחות ותופחות ללא הרף, רואים אותן גם בתקציב החדש. אם ימשיכו בכך, הרי חלק זה של הסובסידיות עוד יילך ויתפח ויגיע, לצערנו, למיליארד לירות, אם לא יעשו שינוי ניכר. מקורן כמובן באמונה כי סובסידיות צריכות להיות אוניברסליות ולא סלקטיביות. אבל עקרון האוניברסליות בכל הנוגע לסובסידיות, פשט את הרגל, ואין דרך אחרת אלא לחזור לעקרון הסלקטיביות, סלקטיביות שאינה מלווה בשום אלמנט של בושה או הטבעת חותם של מתת כביכול לנצרך. תקציב סובסידיות שייגיע בעתיד הקרוב למיליארד לירות הוא גורם אינפלציוני מבהיל, הוא משחרר כסף של שכבות בעלות אמצעים ממרכזי-סוד לצריכת מותרות, ומחיש את העלייה ברמת החיים. גם האורתודוקסים שבסוציאליסטים שבינו יודעים כי מלבד הסובסידיה לחם יש גם סובסידיה לחלב, והן כולנו יודעים שבמחיר החלב משתתפת הממשלה ב-30%, והנהנים העיקריים מן הסובסידיה לחלב הם דווקא לא השכבות בעלות ההכנסה הנמוכה, אלא השכבות בעלות ההכנסה מעל לבינוני ובעלות ההכנסה הגבוהה.

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת הורביץ, אינני חולק על מה שאתה אומר, אבל מבחינת ההשפעה האינפלציונית — התייחסות של נקודה באינדקס משמעה 75 מיליון לירות פטורות ממס. תשקול מה כדאי יותר.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

כן.

כן מגלים סוציאליסטים טובים, שהסוציאליסטים האורתודוקסים נוהגים לכנות אותם בכינוי הגנאי "רפורמטורים", כי המכשיר, אחד המכשירים העיקריים, שבא לעולם כדי לקיים שוויון, נעשה מכשיר המטפח אי-שוויון.

האם רק שמירת והסתמכות על נימוקים חסרי בסיס ועובדתי מביאים את שר האוצר להגיש תקציב סובסידיה בסך 780 מיליון לירות, או שמא שוב נוכל למצוא כאן את חתימת ידן של קבוצות לחץ, במסווה אידיאולוגי כמובן, המעוונות היטב במערכת מוקדי הכוח שלנו?

המסקנה היא, אדוני שר האוצר, כי עלינו לשקול מחדש: האם שירותי רווחה כוללניים ואוניברסליים, במשק של עודף תעסוקה, הם שירותים המקדמים רווחה, או שירותים הבולמים רווחה; והאם הרעיה שלנו מסלקטיביות אינה זורשת בחינה מחדש? עניין זה מעלה את אחת התמיהות הגדולות שמעלה מדיניות הכלכלית של שר האוצר: מה פשר ההיאחזות העקשנית במדיניות הסובסידיות הכוללת והענקית הזאת, ומה המקור לאי-הנכונות לבלום את

מאשר בשנה זו. התפתחות זו תאפשר שמירה על שיעור המיטות הקיים לאלף נפש. נוסף לכך יהיה גידול מתון בנושאים ספציפיים ובאזורים שבהם קיים מחסור במיטות. המצב דומה גם ביחס המשרדים. לכן הגדלת התקציב לשירותים איננה פותרת למעשה את הבעיות.

וכן באשר ל"הקלות במסים" — אין כל ממש בהקלות אלה. סך כל ההכנסות ממסים ותשלומי חובה יגדל ב-13 מיליארד לירות בקירוב, ב-20.4%, ורוב הנטל יפול על השכירים.

עיון מעמיק בתקציב המדינה מראה כי ביסודו איננו שונה מהתקציב הקודם, הואיל והמדיניות הכללית של הממשלה לא השתנתה. הממשלה ממשיכה במדיניות מעמדות של כוח, של הישענות על כוחה הצבאי, במדיניות של עובדות מוגמרות, סיפוחים והגברת כיבושים, מדיניות של מתן פריבילגיות להון הזר והמקומי והטלת רוב הנטל על העמלים ועל המוני העם. כל זה מתבטא יפה בתקציב המדינה.

ההוצאות הצבאיות תופסות את המקום הראשון בכלל ההוצאות בתקציב. למשרד הבטחון הוקצבו 6,065 מיליון לירות; לוועדה לאנרגיה אטומית 60 מיליון לירות; לרובה כללית כ-115 מיליון לירות; תקציב בים מיוחדים — 700 מיליון לירות. לזה יש להוסיף כמיליארד לירות נוספות הכלולות במשרדים אחרים כגון: משרד הגבול, היאחזויות, קרן השוואה, מסכות גז, אבטחת נציגויות בחוץ-לארץ, בניית ביצורים ומבני בטון וכדומה. ביחד מתקרב תקציב הבטחון ל-8 מיליארד לירות בקירוב.

כדי לקבל תמונה אמיתית על גודל ההוצאות הצבאיות בתקציב המדינה, יש להוסיף גם את הסכום מים המוצעים להחזרת חובות חוץ ותשלומי ריבית, סכום המסתכם בלמעלה מ-4 מיליארד לירות. מתקבל איפוא שהסכום המוצע להוצאות צבאיות והחזרת חובות וריבית — גם הן קשורות ברובן עם ההוצאות הצבאיות — מגיע ל-12 מיליארד לירות, כלומר 51% מכלל התקציב. שר האוצר משתדל ליצור את הרושם כאילו ההוצאות הצבאיות קטנו ביחס לסכום שהוצא להוצאות אלו בתקציב הקודם. השוואת תקציב משרד הבטחון — לא סך ההוצאות הצבאיות — לשנת 1973/74 עם התקציב המעודכן ל-1972/73 מורה על גידול של 500 מיליון לירות, כלומר 8%. אבל השוואת תקציב משרד הבטחון הנוכחי לתקציב המקורי של 1972/73 מורה על גידול של 1,240 מיליון לירות, כלומר 22%. כזאת צריכה להיות השוואה והרי אין אנו יודעים עדיין לאיזה סכום יגיעו ההוצאות הצבאיות בסוף שנת התקציב הזאת.

על ההוצאות הצבאיות ועל השפעתן על המשק, אמר שר האוצר בנאומו בכנסת על התקציב — אני מצטט: "הוצאות הבטחון הגדולות הן סימן-ההיכר המייחד את המשק הישראלי בקרב משקים אחרים. ההוצאה המצטברת לבטחון בשש השנים שעברו מאז מלחמת ששת הימים מגיעה לסכום הגיגנטי של 25 מיליארד לירות. ההוצאה במטבע-חוץ בכלל סכום זה היתה 5.3 מיליארד דולר. לפי הדיוע לנו היום, סכום זה לא יקטן בשש השנים הקרובות, שראיתן באפדיל הקרוב. להיפך, הערכתי היא שיעלה ויסתכם ב-40 מיליארד לירות לערך... פירושו של דבר הוא שלמרות כל המאמצים הנעשים לקצץ בהוצאות

וזהו ברירה כוזבת. מדינת ישראל לא תתקן את משקיה אם תגבר ידה של האחת על חשבונה של האחרת, ופחות מכך אם ישלימו ביניהן שתי אס-כלות אלה. הברירה איננה כן-אהרן או ספיר. הברירה היא שונה לגמרי, והיא דורשת הנהגה חברתית ומדינית כלכלית וחברתית שאין קופאות על שמיים של תפיסות ישנות, נוחות, והגנה על אינטרסים ותקיים חזקים.

אדוני שר האוצר, אתה יודע שהתקציב שהיגשתי לפנינו איננו ריאלי כבר מחר אחר-צהריים — וינא אומר "מחר אחר-צהריים" על דרך המליצה, אבל זה לא הרבה יותר רחוק. אני מעז להעריך שלפחות פעמיים בשנה הקרובה תיאלץ לבוא לפנינו ולתבוע הגדלת התקציב. והלוואי שנזכה ולא תבוא לפנינו בדרישה לעוד 2.5 מיליארד לירות.

הצריכה כבר עלתה בשנה שעברה ב-0.5%. עתה, בשנת בחירות, היא תעלה ל-0.85%. עוד מעט, אדוני היושב-ראש, נהיה עדים להזרמת מאות מיליונים מתוך רצון למצוא חן בעיני הבוחרים. הטיולים לשארם-א-שייך ולרמת-הגולן, טיולי חינוך, מסיבות במלון "היל-טון" של המפלגה הסוציאליסטית עם פעילים מפלגתיים למיניהם — כל אלה יצביעו על כך שהשוחד איננו יודע גבולות. לא רק בפרו ובאפריקה ניתן לקנות אנשים. יש דרכים אלגנטיות יותר, אך לא פחות בזבזניות.

ממשלה ללא הנהגה כלכלית, הנהגה שאיננה מנהיגה, אלא מונהגת, איננה ראויה להנהיג את מדינת ישראל. ועל כן נצביע נגד הצעת התקציב.

ה"זר ב.צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבנדראון, ואחריו לחבר-הכנסת כהנא.

אברהם לבנדראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תקציב המדינה הוא המכשיר שבאמצעותו מבוצעת המדיניות הכלכלית והכלכלית של הממשלה. תקציב המדינה מבטא את הקו המדיני ואת מגמות הממשלה בענייני חוץ ובענייני פנים. באמצעות התקציב נעשות הפעולות להקמה מחדש של ההכנסה הלאומית. למעשה, לוקחים מהשכירים ומהעמלים, מהשכבות העממיות, בצורה של מסים, עליית מחירים והקפאת שכר, ונותנים למעבידים ולעשירים בצורה של רווחים, פרמיות, פטור ממסים למפעלים מאושרים ועוד.

מה חדש בתקציב הנוכחי, מה מאפיין אותו, במה הוא שונה מהתקציב הקודם? לאמיתו של דבר אין התקציב החדש שונה מקודמו. גם הוא תקציב מלחמתי ואינפלציוני. אף-על-פי שהשנה היא שנת בחירות, אין בתקציב הנוכחי שיפור ניכר בשירותים לאזרחי המדינה. אף-על-פי שהתקציב נופח עד לסכום של 20 מיליארד לירות, כל הדיבורים על הגדלת השירותים ועל ההקלות במסים אין להם כל סיכוי במציאות. למעשה, הגדלת השירותים היא מיני-מלית, ובקושי משיגה את עליית המחירים ואת פיגורי השנים הקודמות. אביא דוגמה אחת: התקציב המיועד לפעילותו השוטפת של משרד הביטחון בשנת התקציב 1973 מסתכם ב-443 מיליון לירות לעומת 270.9 מיליון לירות בשנת 1972. בשנת 1973 תופעלנה כ-23,000 מיטות, כ-1,000 מיטות יותר

יחרגו מעבר לכל פרופורציה, נצטרך לבחור בין שתי אפשרויות, שהאחת חמורה מתבררת: או שניתן למ-חירים להשתולל ונסבך את היצוא בעזרת מסים נוספים, או שהדבר יביא למיתון ולאבטלה. מה פירוש "העלאות השכר יחרגו מעבר לכל פרופורציה"? מי יקבע מהי הפרופורציה? במיוחד השנה, כאשר השכר אינו יכול להדביק את עליית המחירים, וכאשר הלש-כה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת מספרים על ירי-דה של 0.9% בממוצע בערו הריאלי של השכר, וכ-אשר במציאות מגיעה הירידה בערכו הריאלי של השכר של אלפי משפחות פועלים ל-9% ואפילו לירי-דה בשכר הנומינלי — בזמן כזה מדבר שר האוצר על עליות שכר מעבר לכל פרופורציה ומאיים על הפועלים במיתון ובאבטלה ובהשתוללות מחירים. מדי-ניות הממשלה היא הגורמת להשתוללות המחירים, עוד לפני שהפועלים מקבלים העלאה כלשהי בשכר.

גם בתקציב הנוכחי מצמצמים את הסכומים לסוב-סידיות להוזלת מצרכים חיוניים ומבטלים את הפי-קוח על המחירים. הסובסידיות להוזלת המחירים מס-תכמות בשנה השוטפת בחצי מיליארד לירות. הע-לאת המחירים בעולם גורמת לכך ששמירה על רמת המחירים של כל המוצרים הנתמכים צריכה לעלות בשנה התקציבית הבאה יותר מ-800 מיליון לירות. במסגרת התקציב המוצע לא נכללת תוספת כה גדולה, אלא העלאה ב-100 מיליון לירות בלבד. זאת אומרת שיחסרו לסכום הדרוש לשמירת מחירי המצ-רכים החיוניים כ-200 עד 300 מיליון לירות. כתו-צאה מכך יעלו מחירי הלחם, הסוכר, וזשמן, החלב ועוד. כל זה יכביד על מעוטי היכולת וימנע ממשפ-חות מרובות ילדים להשיג את המצרכים החיוניים ביותר.

הטענה ששיטת הסובסידיה הקיימת אינה מפלה את הזנקים האמיתיים, הואיל ומצרכי-היסוד נקנים על-ידי הכל, ואילו שהכנסתם גבוהה יותר יכולים לנ-הוג בהם ביזבוז, היא טענת שווא. כמות מצרכי-היסוד הנקנים על-ידי העשירים היא פחותה בהרבה מזו שקונים השכבות העממיות ובעלי ההכנסה הנמו-כה. לעומת זאת עליות מחירי מצרכים אלו עקב צימ-צום הסובסידיות תפגע בבעלי ההכנסות הנמוכות, שהם הרוב בעם. בהצעה לתת מענקים לזנקים אין שום פתרון, כי העובדים אינם רוצים מענקים ואינם רוצים נדבות; הם רוצים שכר שבו יוכלו להתקיים בכבוד.

ביטול הפיקוח על המחירים נעשה כדי ליצור אווירה נוחה לזעידה הכלכלית, ועידת המיליונרים, שצריכה להתכנס באביב הקרוב. ביטול הפיקוח על המחירים יביא רווחים לתברות הגדולות, למונופולים, לבנקים, לקבלי הבניין, לתעשיינים, שכבר ב-1968 — 1970 הגיעו רווחיהם לשיא של 22%—25% מן ההון העצמי. ורק היום קראת שב-1970/71 הגיעו הרוו-חם של התעשיינים ל-27% מן ההון העצמי. מצד שני, השתוללות המחירים שתבוא עקב ביטול הפיקוח וצימצום הסובסידיות תבטל את ערכה של כל הע-לאה בשכר. הפועלים אינם יכולים להשלים עם מצב בו לשכרם אין ערך ממשי. כל כן לאבקים וימ-שיכו להיאבק בכל האמצעים העומדים לרשותם: סני-קציות, שביתות אוהדה, ושביתות.

התקציב החדש לא יפתור את בעיית הפער הכל-כלי בארץ, משום שההטבות בשירותים הן מתונות

צאות השוטפות, יישאר תקציב הבטחון מקור ללח-צים אינפלציוניים, ואין לצפות כי השפעתו זו תוח-ש. הסכומים שעליהם מדבר שר האוצר מתייח-סים רק לתקציב שדר הבטחון. למעשה, התקציב להוצאות בטחון הוא הרבה יותר גדול, כמעט כפול.

הקצבת סכומים כאלה להוצאות צבאיות לשש השנים הבאות מראה מהו ביוון מדיניותה של הממ-שלה. פירושו של דבר הוא שממשלת ישראל אינה מתכוונת לשלום, אלא מתכוונת למלחמה. מי מממן את ההוצאות הצבאיות של ישראל? המימון בא בע-קד מכיסיהם של העובדים השכירים, השכבות הע-ממיות והעמלים. הם הם הנושאים בעול הכבד של ההוצאות הצבאיות הענקיות. השנה מסתכמים המסים ב-13,000 מיליון לירות, לעומת 10,715 מיליון לירות בשנת 1972, עלייה של 20.4%. הם נושאים בעול זה גם על-ידי עליית המחירים הפוגעת ברמת חייהם והגורמת לירידת ערכו הריאלי של השכר. גם ההל-וואות של ממשלת ארצות-הברית לממשלת ישראל לרכישת ציוד צבאי נופלות על שכמם של משלמי המסים, שהם ברובם השכידים. בתקציב הנוכחי בלבד יש יותר מ-4 מיליארד לירות להחזרת חובות ותש-לום ריבית. הלוואות אלו רק מגבירות את התלות הכלכלית והפוליטית של ממשלת ישראל בהון ובממשל האמריקאי.

בשלוש השנים האחרונות, 1970—1973, קיבלה ממשלת ישראל 831 מיליון דולר כהלוואות ישירות מממשלת ארצות-הברית, 352 מיליון דולר מבנקים וקרנות של ארצות-הברית, 30 מיליון דולר כמענק של ממשלת ארצות-הברית; בסך-הכל 1,213 מיליון דולר. אמנם כתוצאה מגידול יבוא ההון בשלוש הש-נים האחרונות, גידול שעלה על הגרעון השוטף, גר-לות היתרות במטבע-חוץ ב-1972 ב-500 מיליון דולר והגיעו ל-1,070 מיליון דולר. שר האוצר מתפאר בזה שעברנו את המיליארד ביתרות מטבע-חוץ. אבל במקביל לגידול היתרות גדל גם החוב החיצוני של ישראל. ב-1970 היה החוב 2,622 מיליון דולר; ב-1971 — 3,435 מיליון דולר; ב-1972 — 3,960 מיליון דו-לר, והתחזית ל-1973 היא 4,570 מיליון דולר.

אכן, השיעבוד של ממשלת ישראל הולך וגדל להון האמריקאי ולממשל האמריקאי. התמיכה הצב-אית והכלכלית הניתנת על-ידי ממשלת ארצות-הב-רית לממשלת ישראל איננה עוזרת למדינת ישראל להגיע לעצמאות כלכלית, אלא להיפך, מביאה להש-תלטות המונופולים האמריקאיים על המשק הישראלי. ההלוואות למימון ההוצאות הצבאיות של ישראל אינן מביאות להגברת בטחונה של ישראל, ואף אינן נית-נות מתוך דאגה לעם ישראל, אלא להבטחת האינ-טרסים של האימפריאליזם האמריקאי באזור המזרח התיכון ולשמירתם. כל אלה גורמים להגברת המתי-חות באזור ואף לסכנת התלקחות חדשה.

המגמות האנטי-פועליות של תקציב המדינה באות לידי ביטוי במדיניות של עידוד השקעות הון, תשלום פרמיות ליצואנים, מתן פטור ממסים למפעלים מאו-שרים — מצד אחד; ומצד שני צימצום הסובסידיות להוזלת המחירים של המצרכים החיוניים, ביטול הפי-קוח על המחירים, איום על הפועלים אם ידרשו העלאות שכר.

וכך אומר שר האוצר: "כאשר העלאות השכר

ואי-תלות פוליטית — נצביע נגד התקציב המוצע, אנו מציעים להחזיר את הצעת התקציב לממשלה.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו לחבר-הכנסת זכין, הנואם האחרון בדיון זה.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת בודדים.

הי"ר ב. צ. קשת:

ובכל זאת נכבדים.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

בהחלט. הם עוד יותר נכבדים כרגע.

נדרשתי לאחרונה בהזדמנויות שונות לספר על זכונוני מהתקופה הראשונה של המדינה, מעבודתה של מועצת-המדינה הזמנית ושל הכנסת הראשונה. יכול להיות שבגלל זה התעורר בי הזכרון לדבר שברצוני לספר כעת.

בדיון על התקציב במועצת-המדינה הזמנית התחלתי דברי בערך כך: אני מצטער שאני מסיעתי חבר יחיד במועצת-המדינה והנני גם חבר בוועדת הכספים שלה. יש פה סיעות אשר חבר להן בוועדת הכספים ואחר היה זה שנאם כאן, וכך יכלו להתחלק בתפקידים. בוועדה הסכים נציג הסיעה לתקציב המועצ; במליאה יכול היה חבר אחר, לשם עשיית הרושם המתאים, להתנגד לתקציב. מזלי איתרע. אחרי שהסכמתי בוועדה לתקציב, אינני יכול לעמוד במליאה ולדבר נגדו. זהו מזלי הביש של חבר שבחר לו סיעה קטנה לייצג אותה.

דבותי, מזכרת בזה כיוון שלאחר שהתקציב נתקבל בממשלה, וכנראה על דעת כל חברי הממשלה והסיעות המיוצגות בה — והרי בעניין התקציב דאי שמשמעת קואליציונית מחייבת — החלו נציגי אותן סיעות למצוא מומים בתקציב ולהציע הצעות חדשות לבקרים לפתרון בעיות אשר נידונו כבר חודשים ולא מצאו להן תרופות. אני חושב שעלינו לדחות גישה זו בתוקף ולדרוש מאותן הסיעות המיוצגות בממשלה שתהיינה אחראיות במאה אחוז למה שהסכימו נציגיהן ושלא ינסו לעורר רושם בנאומים במליאת הכנסת, נאומים אשר אינם מיועדים אלא לתפירת המליצה.

אינני יכול ואינני רוצה להתעלם מהצדדים החיוביים שבתקציב המוצע. אני חושב שראוי לציין את הדבר שהתקציב מאוזן, וזה הישג ניכר אשר לא על נקלה הושג. כנראה בהתחלת "בישולו" של התקציב לא היה בטחון כי אכן אפשר יהיה להגיע לתקציב מאוזן. יש לברך את שר האוצר שהצליח בדבר; ויש לברך אותו על דבר נוסף, הטעון הדגשה, על הגישה המרשית בהתפתחות המשקית והכלכלית שלנו. אמנם אנו נשלם, ואף בנינו ונכדינו עוד עלולים לשישם את החובות אשר איפשרו גידולו של המשק, אבל יצירת כלכלה משגשגת היא הישג שכדאי להתמשכן בעדו אף בדורות הבאים. ואל נשכח שהרווחה הכלכלית היחסית של כלל האוכלוסיה היא מן המשימות החשובות ביותר שבבילנו, אם רוצים אנו למשוך עליה מאוצרות הרווחה. ובעד זה בסופו של דבר כדאי לשלם.

מדי. התקציב הנוכחי לא יפתור גם את הפער העדתי, משום שרוב המשפחות מעוטות היכולת ומרובות הילדים הן משפחות של יוצאי אסיה ואפריקה. כיוון שהתקציב אינו מספק דרישות כמו חי-סול משכנות העוני, דיור לזוגות צעירים, סעד ועוד, יהיו הם הנפגעים העיקריים.

חמורה עוד יותר היא האפליה כלפי האוכלוסיה הערבית. קשה לציין את ממדיה משום שאין בתקציב מספרים נפרדים על מצבה של האוכלוסיה הערבית בתחום החינוך, הסעד, הבריאות, השיכון ועוד. תוך כדי הוויכוח בין השרים השונים סביב השאלה האם החוקת השטחים מכבידה על המשק או האם היא רווחית, מתגלה שמצד אחד 50,000 הפועלים הזולים מהשטחים הם מקור לרווחים לא-מבוטלים למעבידים ישראלים. גם ניצול אוצרות הטבע כמו הנפט בסיני מכניס רווחים לחברות ישראליות. אבל מצד שני, כדי להחזיק בשטחים הכבושים יש צורך בהוצאות של מיליארדים מקופת המדינה. לכן נושאי העול העיקריים בהחזקת השטחים הם משלמי המסים הישראליים.

האצת התהליך האינפלציוני בשנתיים האחרונות, כפי שמעידה העלייה באמצעי התשלום ובממדי המחירים, נבעה משני גורמים עיקריים: בשנת 1971 היה האשראי המנופח מבנק ישראל — הדפסת ניירות כסף בסך 1.4 מיליארד לירות — הגורם הראשי לעלייה בתלולה בכמות אמצעי התשלום. והעלייה ביבוא ההון — 816 מיליון לירות — היתה הגורם השני. לעומת זאת בשנת 1972 היה הגורם העיקרי יבוא ההון העצום — 2.3 מיליארד לירות — בעוד שאת האשראי מבנק ישראל ביטלה הממשלה ואף החזירה אש-ראי קודם בסכום של 540 מיליון לירות. דבר זה מוכיח שהדרכים שבהן אפשר להגיע לאינפלציה, לריבוי אמצעי התשלום, יכולות להיות שונות. אך התוצאה היא אחת — עליית מחירים, ירידה בערכו הריאלי של השכר. והסיבה לאינפלציה היא מדיניות הממשלה, המתאפיינת בשלושה קווים עיקריים: מליטריזציה של המשק, החזקת השטחים הכבושים ועידוד ההון הזר והמקומי.

התקציב המוצע יחריף עוד יותר את הבעיות הכלכליות החמורות של המשק. בשנת 1974 תבוא האטה במהלך המשק — חיסול עודף הביקוש בשוק העבודה ובלימת קצב גידולם של המשאבים. יבוא מסים חדשים, כמו מס ערך מוסף ופיחות, שאי-אפשר יהיה לדחותו אחרי שנה נוספת של אינפלציה דוהרת.

התקציב הנוכחי הוא אנטי-לאומי, כי הוא מראה המשך המדיניות מעמדות של כוח. גם הפעולות החוזרות של חיל-האוויר הישראלי בגבול סוריה מוכיחות זאת. ההפצצות על כפרים ועל אזרחים בשטח סוריה, יצירת עובדות מוגמרות בשטחים הכבושים, סירובה של ממשלת ישראל להכריז על נכונותה לביצוע החלטות מועצת הבטחון מנובמבר 1967 — כל אלה מריקים את סיכויי השלום באזור ועלולים להביא להתלקחות חדשה, שאת תוצאותיה אי-אפשר לחזות מראש.

כביטוי להתנגדותנו למדיניות זו של הממשלה — למען השלום ולמען האינטרסים של העמים והמוני העם בישראל, למען השגת עצמאות כלכלית

של כלל ההענקות, ומה עוד שאנחנו עדיין מגשימים באפלה בקשר לסעיף הסובסידיות?

ההתייקרויות במצרכי יסוד, הבאות בחלקן בעקבות ההתייקרויות בחוץ-לארץ ובחלקן בעקבות מגמות ההתייקרות שבארץ, מצריכות בעצם העלאת הסובסידיות, ובסעיף זה לא זכינו לשמוע הסברים מפי השר. אין ספק שהסכום המיועד לא יספיק לשמור על רמת המחירים. שמענו טענות גם מעל במה זו שהסובסידיות האלה מסבסדות את העשירים, שגם הם נהנים ממצרכים אלה. אבל, רבותי, בגלל זה אי-אפשר לפגוע במעוטי היכולת, כל עוד לא מצאנו דרך אחרת לפצותם, ודאי שהדרך אינה יכולה להיות דרך של מענקים. ודרך נוספת אינני רואה, ועדיין לא הוצעה. על כן, לדעתי, אין מוצא אלא להמשיך בצורת הסובסידיות, אף כי ייהנו מהן גם אלה אשר אינם זקוקים לכך.

ועוד מלה על מס הכנסה: אין כל ספק שה"רצ-פה" הפטורה ממס, אף אם תעלה כעת ל-600 לירות לחדש בערך למשפחה עם שני ילדים, אינה עשויה למלא את החסר עקב ירידת ערך הקנייה של המטבע ואי-נה מעמידה את ההכנסה של המשפחה בעל ההכנסה הנמוכה על הערך הריאלי שהיה לו בעבר. מעריכים כי כדי להגיע למצב שהיה בשנת 1964 יש להעמיד את הרצפה הפטורה ממס על 720 לירות לחדש. אך יש אומרים כי אי-אפשר להעלות את הרצפה הפטורה ממס, משום שעל-ידי כך ייהנו מפתור גבוה בעלי ההכנסות הגבוהות והאוצר יאבד הכנסות לקופתו. אני סבור כי חכמי המס שלנו היו צריכים למצוא פתרון לבעיה זו ולמצוא דרך להעלות הכנסה של לא יותר מ-750 לירות לחדש וייהנו מהגדלת הפטור עד לסכום הכנסתם בערך, ואלה שהם בעלי הכנסה גבוהה ייהנו מפתור קטן יותר. אינני סבור כי יהיה בזה עוול כל-שהו, ולעומת זאת יהיה בזה תיקון רב לאלה הזקוקים לכך.

ולבסוף הערה צדדית, אבל עקרונית בעיני. אני רוצה לשאול אם יש בדיקה קפדנית באמת בכל סעיפי ההוצאות אם הן הכרחיות ונחוצות. אביא דוגמה אחת, היא נוגעת לי במיוחד, ועל כן אביא אותה. בתקציב משרד הדתות יש סעיף הנוגע לבית-הדין הגדול. התקן שלו הוגדל משישה לשמונה. ואני רוצה לשאול: לאיזו מטרה היה צורך להגדיל תקן בית-הדין הגדול? האם בתקן של שישה חברים לא יכלו להתגבר על התיקים? יש כ-250 תיקים לשנה בבית-הדין הגדול. האם על מספר תיקים זה אי-אפשר היה להתגבר בלי הגדלת התקן? אלא שמישהו עלה בדעתו להטיל דופי בדיינים המכהנים בדיו ובזיה דיינים אלה בפומבי, אף בחוברת שהוצאה בגושפנקה של המדינה בשם הרבנות הראשית. ויש לפתע צורך לצרף דיינים חדשים שיהיו כביכול ליברלים יותר. זוהי פעולה שרירותית של הטלת דופי בדיינים, ובמקום שהיועץ המשפטי יתערב ויתבע לדון את המשמין בתי-דין חוקיים במדינה, מסיבירים לו פנים ואף בתקציב נותנים לו לשלוט כרצונו, שלא לצורך וללא כל הסבר ענייני.

היו"ר ב.צ. קשת:

רשות הדיבור לאחרון הנואמים בדיון זה, חבר הכנסת זכין.

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדיון הזה הס-תבר לי עד כה כי דוברי האופוזיציה — ורבים מהם

סבורני שאלה הישגים שצריך לברך עליהם, וגם מול מולו של שר האוצר שהגענו בתחום הבטחוני למצב אשר בו לא היינו מחויבים לדאוג לגידולו של תקציב הבטחון כשם שגדל ודהר בעבר. לצערנו עדיין לא הגענו למצב שבו אנו יכולים להפחיתו. מבחינה ריאלית עדיין נשאר תקציב הבטחון בגובה שהיה עד עתה, אבל באופן יחסי יש הקטנה בחלק של תקציב הבטחון בתקציב כלל המדינה, ונתונים אובייקטיביים אשר איפשרו זאת, יחד עם ההעזה לא לשמור על "פרות קדושות", הביאו לנו הישג חלקי זה שעלינו להתברך בו.

וברצוני לציין עוד הישג, הישג שיש בינינו כאלה שאינם שלמים אתו, מתוך שראים בו גם צד שלי-לי, והוא — עליית הרורבות במטבע-חוף. אינני מסכים עם הבוכים על רוב טובה זו, ואולי מפני שאני זוכר עדיין יפה את המצב בשנת 1970, כאשר נת-לדלו הרורבות עד מתחת למינימום, ואולי משום שאני עדיין זוכר את נאומי של שר האוצר בעקבות ההתדלדלות הזאת, נאום של בא לבשר לנו בשום אופן ישועות מיוחדות, ודש ותבע מאתנו מאמצים מיוחדים, כדי שנצליח להתגבר על ההתדרדרות החמורה שחלה אז. על כן, עם ראיית הצדדים השליליים, אינני חושש מרוב טובה זו. אלא חוששני שעם הגדלת היבוא הצפוייה לנו נהיה זקוקים למקור שנוכל לאון בו את הפער שיווצר ויחמיר במאון התשלומים שלנו.

עם האמור לחיוב ארשה לי להפנות תשומת לב לכמה צדדים שליליים הטעונים טיפול והבהרה. זה ברור וטבעי, נדמה לי, ואמנם לא עלה כאן על הבמה אף אחד שאינו מוכן לראות גם את הדברים החיוביים וגם את הדברים השליליים. שר האוצר דיבר על הצורך בהליכה בשביל-הזהב שיאון בין הצדדים והדרישות. במקור היהודי, שבו מדובר על שביל-הזהב, בדברי הרמב"ם, מצויה נקודה נפלאה שיש לי-כור אותה תמיד כאשר מדברים על שביל-הזהב. הוא טוב, הוא הכרחי, אבל הוא לא תמיד הטוב. יש מקרים שבהם צריך לסטות ממנו לקראת קיצוניות מסוימת. לפעמים זה בעקרון כך, ולפעמים מטעמים חינוכיים כך. ונדמה לי כי הוא הדין בשביל-הזהב של התקציב.

אינני יודע עד כמה כבר מצאנו בו את שביל-הזהב, אבל אם הדרכים שנבחרו הם מהשביל הזה, הרי יש הכרח לפעמים לסטות ממנו. לא הותווה לנו דרך ברורה בקשר לבעיות המתעוררות עם ההתייקרות. כל אחד ידע לקרוא עם מקורבי, עם בני ביתו, עם בני משפחתו, כי חוגים נרחבים הם אובדי עצות איך לאון את התקציב המשפחתי מול גל ההתייקרויות. ואני רוצה להזהיר כאן, אל נחשוב שההתייקרויות נגרמות דווקא על-ידי העלאת השכר. אמנם אינני בא להגן עליהן, ודאי שאינני בא להגן על דרך הסחטנות אשר בה לא מושגת, אבל לא העלאות אלה הן האחראיות העיקריות להתייקרויות. יש שכבות במדינה אשר יצר ההתעשרות שלהן והאפשרות להתעשרות שממנה הן נהנות כמעט ללא הגבלה הן אשר גרמו להתייקרויות הזאת. איך תעמוד איפוא משפחה רגילה בישראל מול גל זה, ואיך תעמוד משפחה מרובת ילדים, ואיך יעמדו בו כל אלה שתקציבם עלול היה להתאון במקצת על בסיס

חוברת ט"ו, ישיבה שפ"ב
— חוק התקציב לשנת הכספים 1973 (זכין) —

השנייה, והוא מהווה גם בסיס לעוצמתה הכלכלית של ישראל בהווה ובעתיד. כמו כן אין ספק שבהגשמת קצב גידול זה מילאו דינמיות ומסירותו של מר ספיר תפקיד מרכזי.

לא כל יום מפור פרו' פטנקין שבחים. הבאתי זאת. על חשבון השבחים האלה, כבוד השר, אני יכול להעמיס ביקורת נוקבת בכמה פגות ובכמה מגזרים.

שנית, ירידת מעמס תקציב הבטחון בתקציב. גם כאן אביא חישובים של פרו' פטנקין. הוא קובע כי בשנת 1972 צומצמו באופן ריאלי הוצאות הבטחון ב-6%, ואם כי בשנת 1973 צפויה עלייה ריאלית, הרי תהיה צנועה — בגבולות של פחות מ-2%. אך כיוון שצפויה בשנת 1973 עלייה ריאלית בתפוקה הלאומית בשיעור של קרוב ל-9%, תימשך המגמה שהחלה בשנת 1971, דהיינו ירידה בחלקו של תקציב הבטחון בסך כל התוצר של המשק, מ-25% בשנת 1970 ל-20% בקירוב בשנת 1972 ולדמה צפויה של 18.5% בקירוב בשנת 1973.

ייתכן שבוז מסתמן הדפוס להפחתת המעמס היחסי של תקציב הבטחון בעתיד. אם תימשך הפ' סקת-האש ואם הכל ילך כשורה, אולי נגיע בשנים הבאות לגדל של 15% מסך התוצר הלאומי. זה בלי לפגוע בעוצמתו של צה"ל, שאפילו בזמן של שלום נצטרך לשמור עליה — ואני מקבל את דברי שר האוצר שיש לשמור על רמת העוצמה של צה"ל — הרי זה עשוי לפתוח את הפתח להפחתת המעמס היחסי של תקציב הבטחון והגדלת האפשרויות להשגת כל היעדים האחרים.

כמובן צריך להוסיף את גידול התקציב המשתמע משתי האבחנות הראשונות. בפעם הראשונה יש גידול ריאלי וגם יחסי בתקציב למטרות סוציאליות, בסכום מים רציניים — ואני חושב ששר האוצר לא התנשא כאשר ציין באוואה את ההישגים בתחומי החינוך, הב' ראות, השיכון והסעד. אין לזה תקדים בשום ארץ בזמן מלחמה. זהו כורח אצלנו. אני שמח שעמדנו בזה, אבל אם רוצים להקפיד מאוד, כבוד השר, ואפילו לדקדק בזה — ואני רוצה להלאות את הכנסת במס' פרים המוכחים כי יש תחומים שבהם חוללנו במשך ארבע השנים האחרונות יותר מאשר במשך עשרים השנים שקדמו להן — בסך הכל, אם נדקדק, נראה כי העלייה השנה ליעדים הסוציאליים נלפס לא תעלה בהרבה על הרמה של שנת 1970/71, ועוד יש לנו הרבה מאוד מה לשפר.

כמובן יש לציין לחיוב את האבחנה הרביעית — תקציב מאון. בודאי שזה הישג ניכר לעומת השנה שמשכנו מבנק ישראל כ-1,850 מיליון לירות. וכן יש לציין את הספיגה בסך 800 מיליון לירות בקירוב — לא אעשה את החשבון, אני מקבל את החשבון מטעם החשב של משרד האוצר, שלפיו נגיע לספיגה יותר גדולה. אבל כבוד שר האוצר, אני אומר שזה לא מספיק. יש עוד תחומים שבהם אפשר לבלום את האינפלציה. זה כשלעצמו, דרך התקציב, לא מספיק. לפי חישובים היתה הספיגה אשתדק כ-3% מן הביקוש המצרפי. היא לא בלמה לגמרי את האינפלציה. בשנת 1973 תהווה הספיגה רק כ-2% מהביקוש המצרפי. ובכך זוהי אחת השאלות שצריך לתת עליהן תשובה בדיון. ועכשיו, כבוד השר, אני רוצה להתרכז בשתי אב' חנות וגם להבליט שתי סכנות. קודם כל פרישת היצוא

איום — שהאשימו את התקציב כתקציב בחירות, נח' פזים למעשה להקדים את הבחירות, לפחות בנאומים בכנסת, ומתאמנים בתרגילים של נאומי בחירות ובה' גילי ביקורת מקוריים ביותר, ביקורת עם כל הנוחיות, כגון הרשעה טוטאלית של הממשלה בלי שום הצעת אלטרנטיבה, או אלטרנטיבה שובבה בלי בדל של תשובה לאתגרים המיוחדים. יתר-על-כן, כאשר עומד לרשותו של הנואם זמן של שעה ומחצה, אפילו הוא כלכלן מחונן, אפשר להסתבך בסתירות אין-ספור, אפי' לו בלעדי סיועם הפעיל של היריבים, שכן בדיון על תחומי הפעולה של הממשלה אפשר להבוע יותר לקלי' טה, יותר לשיכון, יותר לחינוך ויותר למי יודע מה, וב' דיון על התקציב מותר לכוון אצבע מאשימה על גדל התקציב, ויחד עם זאת לתבוע הורדת מסים, וגם — בעמוד אחד בסטנוגרמה — לבקר את הורדת המסים, וכדי להיות נאמן לקו הפוליטי אפשר להציע, כמובן, תרופה מדעית-כלכלית מצוינת לגרעון, לאינפלציה ול' חוב הלאומי. על-ידי מה? על-ידי הגדלת תקציב הבט' חון דווקא, כאילו ירדה התעצמותו של צה"ל. ועוד יותר — להאשים את שר האוצר שהוא דואג בכיכול לנסיגה ולא לצימצום הגרעון במאון.

חברי הכנסת, איך אפשר להציג מדיניות אלטרנטיבית בית אם נמלטים — ואני עוקב אחרי זה כבר שלוש שנים — ממשמעת המורה בראיית העובדות, מן ההשפעה המצטברת והמדכאה של שש שנות מלחמה בתחום הכלכלי; מהעובדה שעל אף ציפיתנו לשלום נגזר עלינו מבחון מלוי יעדים סותרים ומנוגדים, שעל רובם אין לנו שליטה, שהגבירו השנה יותר את הקשי' חות ולא את מרווח התמרון? לא ייפלא, למשל, שאיש מבעלי הפטנטים הצינזיים ביותר, המוכנים "לשלוף" שפנים מהשדוול, לא הציג בשנים האחרונות תכנית יומרתית יותר מאשר התכנית של 1972, שאושרה על-ידי רשות התיכנון ואומצה על-ידי הממשלה. גם אז, אם לא ישתמשו ביותחים כירורגיים, אלא באמצעים תרופיים, הגרעון בשנת 1976 יהיה פחות ממיליארד דולר — יהיה פחות מ-8% מסך המקורות לעומת יותר מ-16% היום. נתנו תשובה לכל היעדים, אבל גם לזה ידרש מאמץ עצום.

כבוד השר, לאחר ההערות האלה כלפי האופוזיציה אני רוצה להיות גם קפדן עם עצמנו. דווקא מפני שחשומים בפנינו הדרכים הדריקליות והאמצעים הכי' רורגיים, מחובתנו להקפיד פי שבעה, פי שבעים-ושבעה. האם אנחנו מבצעים את השיעורים ההדרגתיים השנ' תיים? אין דבר משמעותי בעיני מהשוואה לתכנית. אציג בקצרה כמה אבחנות, גם חיוביות, ועם זה אבליט כמה סכנות שעוד אפשר להתגבר עליהן בשנת 1973.

ראשית כל — גידול משמעותי בתפוקה הלאומית הגלמית, כמעט כל הנואמים עמדו על זה. אתחיל בזה, כי זה נותן את הציודק לחוב הגדול. מישכנו במדע הרבה מעתידנו. זה נותן את הבסיס הכלכלי לתיקונים ולהבראה בעתיד, גם בתחום הסוציאלי. בשנת 1972 גדל שיעור התפוקה הלאומית גידול ריאלי ביותר מ-9%. לשנת 1973 צפוי גידול כמעט בסדר גודל דומה — בשיעור של 8.8%. זה עובד בהרבה על התכנית. אני שייך לאלה המברכים על כך.

אצטט מדברי פרו' פטנקין בעניין זה: "אין ספק שקצב זה מהווה את אחד ההישגים המרשימים ביותר במשקי העולם המערבי מאז מלחמת העולם

(2) מסים על רווחי הון. חברי, חבר-הכנסת, רזון, כבר דיבר על מסים על חברות. אני מציע בסך הכל מה שמנהל ההכנסות הציע. המס על רווח רגיל של חברות צריך לעלות מ-53.5% ל-65%, ואותו דבר על דיבידנדים - דבר צנוע ומתון, שהוא בתחום סמכותך. הגיע הזמן לעשות זאת.

(3) הגדלת הגבייה מן העצמאיים על-ידי ניכויים מוגדלים במקור. אני משבח את הדבר שאתם מעלים את זה מ-5% ל-7.5%. בדקתי זאת, ולדעתי אפשר להגדיל את זה ל-10% ואפילו ל-12.5%. מוטב לנו ב-1973, באינפלציה מואצת, להיות במצב שהאוצר יתחשבן עם הקבלנים וספקי הממשלה והשכבות העל-יונות ויחזיר להם ולא נהיה בפיגור.

(4) אני מציע להטיל על אלה שמפגרים - ויש כאלה שמפגרים שנתיים ושלוש בתשלום מס הכנסה, בסכומים עצומים - ריבית בנקאית מלאה על כל הסכומים שהם חייבים.

(5) חיוב בניהול חשבונות אצל הסוחרים ושאר העצמאיים וגביית החובות. זה חצי מיליארד לירות, לפי דובר המשרד שלך, שחייבים למס הכנסה. חייבים לגבות השנה הרבה יותר: בתי-סוהר, קנסות הרבה יותר צעיים דרסטיים.

(6) החמרת העונשים. הנחתי על שולחן הכנסת הצעת חוק להחמיר בעונשים. גם בעונשים אנחנו מפגרים בהרבה אחרי ארצות-הברית, ואיני מדבר על ארצות אחרות. הקודקס בפקודת מס הכנסה בארצות-הברית מחמיר הרבה יותר: בתי-סוהר, קנסות הרבה יותר גבוהים. הגיע הזמן שנבצע את זה אצלנו.

(7) אשר לפיקוח על-פי החוק - אני מקווה שהוא יופעל, וגם הצווים של השרים יורחבו. ומה שמעניין אותי בעיקר זה לדאוג לכך שיהיה פיקוח יעיל בביצוע מדיניות החשיפה - ואני בעד זה, אני רואה בה עכשיו, כשיש לנו מצב משביע רצון של יתרות, אחד האמצעים הרצוניים לעצירת האינפלציה, אבל עלינו לנקוט אמצעי ענישה רציניים כלפי יבואנים המשלשלים את הרווחים האלה לכיסיהם. אני רוצה להיות בטוח שההוזהל במחיר תגיע באמת לצרכן כפי שהיא צריכה להגיע, ולא תיעצר באמצע הדרך. אחרת נחטיא את כל המטרות, ניענש כפליים. ויש אמצעים לכך, מוכרחים להיות אמצעים לכך. אני יודע שבארצות-הברית הצליחו בעניין זה באמצעות הפיקוח.

(8) הענקת מעמד תחקיתי לאגודות הצרכנים בזכויות פיקוח. אני מדבר על כך של שנה. אני יודע שבארצות-הברית עשו זאת. למשרד עצמו אין מנגנון ולא יהיה לו. למה לא לתת לאגודות הצרכנים מעמד סטטוטורי עם זכויות פיקוח? אין לנו מנגנונים. זה יהיה "צבא" וולונטרי יעיל מאוד.

(8) רביזיה בביצוע החוק לעידוד השקעות. אני יודע שהתחלתם באישורים הרבה יותר סלקטיביים, בין השאר, גם בעניין האשראי המכוון, בדקתם מצב ההון העצמי ושיעור ההשקעה העצמית. יכולת להביא הרבה דוגמאות, בעיקר מענף בתי-המלון, שבו הגיעו לדברים אבסורדיים. אנשים הרשו לעצמם, בגלל הלי-וואה בשיעור של 67%, כל-כך נוחה, עלות לבניית חדר אחד בסכום של יותר מ-100,000 לירות.

(10) הקפאת הבניה הבלתי-חיונית בארץ לצרכים פרטיים וציבוריים כאחד. אני מציע פה - אינני יודע

ועודף היבוא. אמנם התברכנו בשלושת המיליארדים המפורסמים: מיליארד ביצוא של מוצרים, מיליארד ביצוא של שירותים ומיליארד בבתרות. זה דבר גדול. אבל היצוא הוא בירידה, בעיקר היצוא התעשייתי.

אדלג על המספרים ואעמוד רק על נקודה אחת. כלכלני האוצר עמדו על כך שהירידה הזאת של היצוא היא תוצאה של היבוקש האינפלציוני הגואה בפנים המשק למוצרים שהיינו יכולים לייצא, וכן תוצאה מהעלייה האינפלציונית בהוצאות הייצור במשק. בעיקר הם מייסרים את עליית השכר. כבוד השר, עם כל הכבוד אני חולק על הטענה הזאת. להמחשה אביא רק השוואה אחת. מצויה לפני הטבלה, אך לא אקרא אותה כולה. אם ננקוט את השיטה של המועצה האי-רופית ליד א"ם, המורדת חלקם של שלושה מרכיבי רופית בעליית המחירים - מסים עקיפים נטו, שכר והתמורה הגלמית להון - נמצא כי תרומת השכר לאינפלציה נמוכה אצלנו לעומת מדינות אירופיות. שם תרם 70%-80% לעליית מחירה של יחידת תוצר, ואילו אצלנו פחות מ-40%. לעומת זאת, חלקה גדול התמורה להון בתהליכי האינפלציה הוא אצלנו גדול לפעמים פי ארבעה מאשר בכל הארצות שאליו אנחנו צריכים לייצא. ואין אני מדבר על שבדיה, שעשתה מעשה דפלציוני מובהק מבחינת התמורה להון והורידה את המחירים ב-2%.

אני מדגיש את המומנט הזה, כי יש בהישג ידנו אמצעים להתגבר על זה. לא נגענו ביד חזקה בכל המערכת הפיננסית והתעשייתית, ואין מנוס מכך. גם אם נתווכח על שיעורי עליית השכר, עם התפוקה זה מת-קוז, וההכנסה הלאומית גדלה ותגדל ב-1973 הרבה מאוד. פה מוכרחים לנקוט אמצעים, אפילו רדיקליים.

דבר אחרון - לפני ההצעות - שגם בו אני רואה סכנה. שיבחתו את כבוד השר לפני שנתיים שנה על כך שהוריד את הצריכה הפרטית לנפש. השנה זה השתבש. השנה צרכנו 5% לנפש. בשנה הבאה נגיע ל-8.5% לנפש, וזה מדהים אותי. זה הרבה מסך המקור, רות, הרבה אחוזים מהתוספת של הגידול בתוצר. צריך פעם להתנתק מהממוצעים. מה זה ממוצע לנפש? מי יצרוך את זה? מי צורך את זה?

אני טוען טענה שרמתי עליה קודם, שמדובר אולי ב-200,000 משפחות מתוך למעלה ממיליון מוע-סקים, וצריך לרדת להכנסה שלהם. הם גם העושים את הצריכה הראונית, המוקדרת עניינם, המעכירה את האווירה בארץ. יש ביכלתנו, אין מנוס מכך - נוסף על מה שעשית בתקציב - לנקוט כמה אמצעים שהם בתחום יכלתך וסמכותך.

כדי לקצר את הנאום, אציע הצעות של ממש. אין ספק שמי שמנתח את האינפלציה באופן אוב-ייקטיבי, ואני עושה זאת באופן תמציתי, לא יגיע למס-קנה שעלות השכר היתה הגורם המכריע. היו גם גורמים אחרים, אינני מתעלם מזה. אבל בעיקר אלה בעיות המרה. כאן אני מציע: (1) העלאת הריבית על פקדונות במטבע זר בתנאי של הפקדה ממושכת; הגבלות בסחר של נכסים הנרכשים על-ידי המרת מטבע זר, כגון מדרשים, דירות וכו', כגון אי-מכירתם לפני חמש שנים, הפסקת התהליך של העברה מיד ליד; שיתור המרה אפילו למשקיעים זרים על-ידי הקפדה וסלקציה, אבל רק על-פי שלבי הביצוע.

חוברת ט"ו, ישיבה שפ"ב, י"ט שבט תשל"ג (22 ינואר 1973)
 - חוק התקציב לשנת הכספים 1973 (זכין); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (קשת, יעקבסון) -

אם תסכים אתי - לעשות זאת ב-1973 גם לגבי
 בניית לוקסוס פרטית. והרי יש בנייה עצומה.
 (11) מסים מיוחדים על מוצרי לוקסוס.

(12) הגדלת התמריץ הסלקטיבי ליצואנים, לפי
 ענפים ומוצרים. בתקציב אין הגדלה. אני חושב שאם
 תהיה סלקציה לגבי התמריץ, לא לכל דבר, זה יתאזן.

(13) הנהגת ביטוח פנסיוני מקיף שיגביר את החס-
 כון הכפוי, לבד מן התועלת הסוציאלית.

(14) מס חד-פעמי על רווחי מלחמה. עשו זאת
 בארצות-הברית במידה מסוימת. אנחנו רשאים לעשות
 זאת ב-1973. מה כוונתי? ראש מטה המחירים באר-
 צות-הברית לא התעצל, לא התבייש - וזאת לא ארץ
 סוציאליסטית - להיכנס למפעלים גדולים. אני מדבר
 בעיקר על ספקי ממשלה, על קבלנים שהרוויחו על-

אני חושב שבאמצעים אלה שציינתי, במאמצים
 נוספים שכבוד השר בעצמו הציג, כמו הוצאות הממ-
 שלה על-פי קופת המדינה, ולא על-פי הצעות התקציב,
 הקפאת מגורים בתקציב הפיתוח ועוד דברים בתחום
 הבנקאות שהממשלה עצמה תבצע - יש בידינו, לא
 אומר לבטל את האינפלציה, אבל לצמצמה לממדים
 סבירים של 9% עד 10%. אני רואה בזה הישג גדול,
 תוך מילוי כל היעדים.

אני מאחל לך ולחבר עוזריך הצלחות במשימות
 הקשות האלה.

ד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הכספים בעניין
 "ורד" והצעות מיעוט.

היו"ר ב. צ. קשת:
 נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שול-
 חן הכנסת.

היו"ר ב. צ. קשת:
 חברי הכנסת, הישיבה הבאה - מחר בשעה 16.00.
 ישיבה זו נעולה.

סגן מוזכר הכנסת ש. יעקבסון:
 ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו

הישיבה ננעלה בשעה 20.33.